

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

THE EFFICIENCY IN THE SANGHA ADMINISTRATION OF THE SANGHA
ADMINISTRATORS AT HUA HIN DISTRICT, PRAJAU BKHIRIKHAN PROVINCE

พระมนตรี จันทธมโม (รักยิ้ม)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

THE EFFICIENCY IN THE SANGHA ADMINISTRATION OF THE SANGHA
ADMINISTRATORS AT HUA HIN DISTRICT, PRAJAU BKHIRIKHAN PROVINCE

พระมนตรี จันทมโน (รักยิ้ม)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระมนตรี จันทมโน (รักยิ้ม)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Efficiency in the Sangha Administration of the Sangha
Administrators at Hua hin District, Prajaubkhrikhan Province

Phra Montree Candadhammo (Luckyim)

A Research Paper in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2017

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง
"ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์"
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระราชวรเมธี, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.มานพ นักรการเรียน)

กรรมการ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

กรรมการ

(พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.สุริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมนตรี จันทมโม)

- ชื่อสารนิพนธ์** : ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ผู้วิจัย** : พระมนตรี จันทมโม (รักยิ้ม)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร., พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
 - : ผศ.ดร.ภูริวัจน์ ปุณฺณยุตฺติปริดา, น.บ. (นิติศาสตร์), น.ม. (นิติศาสตร์), ร.ม. (รัฐศาสตร์), วท.ม. (สถาปัตยกรรมศาสตร์), ศศ.ม. (บริหารและพัฒนาสังคม), น.ด. (นิติศาสตร์), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๒๐ เมษายน ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน ๒๕๑ รูป เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) รองลงมาคือด้านการปกครองมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๖) และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือด้านการศึกษาสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๗๘)

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากการ

ทดสอบสมมติฐาน พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ พรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนวุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิกการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า พระสงฆ์บางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตาม หลักพระธรรมวินัย ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดในการสนับสนุน คณะสงฆ์ขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ ความรู้ทางพระพุทธศาสนา การบรรยายธรรมหรือแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญทางศาสนาไม่ สม่าเสมอ การบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะมีการสนับสนุนไม่เพียงพอ และนอกจากนี้ในการดำเนิน กิจกรรมต่างๆในชุมชนจะมีข้อจำกัดตามเงื่อนไขของการดำรงชีพในยุคปัจจุบัน

สำหรับข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามสามารถสรุปได้ดังนี้ ๑) ในแต่ละวัดควรกวาดขัน ให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ๒) จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ๓) จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ – สามเณรและบุตรหลานของชุมชน ๔) จัด กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และ ๕) ควรมีการจัดหาทุนในการบูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะอย่างเป็นระบบ

Research Paper Title : The Efficiency in the Sangha Administration of the Sangha Administrators at Hua Hin District, Prachuabkhirikhan Province

Researcher : Phra Montree Candadhammo (Luckyim)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho, Dr.,
B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management),
Ph.D. (Buddhist Management)

: Asst.Prof.Dr.Phuriwat Punyawutpreeda, LL.B. (Laws),
M.S. (Political Science), M.A., (Social Development and
Administration), LL.M. (Laws), M.Pol.Sc., LL.D. (Laws),
Ph.D. (Public Administration)

Date of Graduation : April 20, 2017

Abstracts

The objectives of this research Paper : (1) to study the efficiency in the Sangha administration of the Sangha administrators at Hua Hin district, Prachuabkhirikhan province, (2) to compare the efficiency in the Sangha administration of the Sangha administrators at Hua Hin district, Prachuabkhirikhan province, (3) to study the problems, obstacles and suggestions to the efficiency in the Sangha administration of the Sangha administrators at Hua Hin district, Prachuabkhirikhan province. The sampling group was 251 monks. This research is the mixed method research through quantitative and qualitative researches. The data analysis was through frequency, percentage, and average, standard deviation (S.D) for describing data from variables or personal characteristics. The analysis was also done through t-test for analysis the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and f- test by one-way ANOVA and the content data analysis was from interview by using the content analysis technique.

The findings of this research as following :

1. The monks had the opinion to the efficiency in the Sangha administration of the Sangha administrators at Hua Hin district, Prachuabkhirikhan province, in overall, was at high level with an average ($X=3.84$) and when considered in each aspect found that the highest opinion was the public welfare with an average ($X=3.90$). The second was the administration with an average ($X=3.86$). The lowest opinion was the educational welfare with an average ($X=3.78$).

2. The findings the comparison to the efficiency in the Sangha administration of the Sangha administrators at Hua Hin district, Prachuabkhirikhan province, classified by personal data from the hypothesis test which found that the monks who were the questionnaire correspondents who had the difference of age, ordination year, had the opinion differently. It was significantly statistic at 0.05. It accepted the hypothesis. But the monks who had the difference of general education, Dhamma Education and Pali Education. They had the opinion indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The problems and obstacles to the efficiency in the Sangha administration of the Sangha administrators at Hua Hin district, Prachuabkhirikhan province, found that some monks lack of knowledge to understand the practice of principle of Dhammavinaya, lack of human relation between temple and community, lack of budgetary support from related agencies, Sangha organization lacks of personnel to work for propagation of knowledge of Buddhism, lecture or sermon on important religious days irregularly, integrated reconstruction of religious building lack of support and moreover, the activities procedure in the community had the limited condition of the present living.

For suggestions from the questionnaire correspondents can be summarized as follows : 1) In each temple should compete the monks to practice according to Dhammavinaya. 2) To set up the activity to promote the relation between temple and community. 3) To set up the foundation to support the education of monks, novices and sons or daughters of community people. 4) To set up the Buddhism activity regularly. 5) Should have the fund for integrated reconstruction of religious building systematically.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท, ดร. และ ผศ.ดร.ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิ ปริดา ที่กรุณาช่วยให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย จนได้เนื้อหาสารนิพนธ์ที่สมบูรณ์ครบถ้วน

ขอขอบพระคุณ พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, และขอเจริญพร ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ ว่าที่ร้อยตรี หลิง ดร.สุทธยาณัฏ โอบอ้อม และ ดร.พัชรพลชัย ศุภภา ที่กรุณา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณคณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ประกอบด้วย พระราชวรเมธี, ดร., พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ., พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท, ดร. รศ.ดร. มานพ นักการเรือน และผศ.ดร.ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา ที่ได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุง สารนิพนธ์เล่มนี้ ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูวิจิตรธรรมวิทย์ เจ้าคณะอำเภอหัวหิน, พระครูวิสุทธิ ปริยัตยานุกูล เจ้าคณะตำบลหัวหิน, พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ, พระครู สุนทรศิริวงศ์ เจ้าอาวาสวัดหนองซอ พระอธิการคณิศร เจ้าอาวาสวัดใหญ่คล้ายศิริ และขอขอบคุณ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, และนายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้เมตตาเอื้อเฟื้อในการเก็บข้อมูลการวิจัย และให้สัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัย ในครั้งนี้

ขอนอบน้อมสักการะบารมีของหลวงพ่อดำไร่ชิงและพระเทพศาสนาภิบาล (แย้ม กิตติธโร) รองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม เจ้าอาวาสวัดไร่ชิง พระอารามหลวง ที่ผู้วิจัยได้ใช้สถานที่ในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเสร็จสิ้นสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูบรรพตพัฒนคุณผู้เปิดโอกาส และพระครูสุนทรศิริวงศ์ ที่ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาตลอดถึงการเดินทาง ผู้วิจัยน้อมรำลึกถึงบิดามารดาผู้ให้กำเนิดรวมถึงพี่น้อง ผู้ให้ความรักความห่วงใย ผู้ที่เป็นพระพรหมของข้าพเจ้าตลอดมา และขอขอบพระคุณเพื่อนนิสิต ร่วมห้องเรียน รวมทั้งพี่น้องร่วมวัดเขาอติสุคโตทุกๆ ท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเสมอมา

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อม ถวายบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย และมอบเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ และญาติ โยมผู้มีอุปการคุณทุกๆ ท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้

พระมนตรี จันทมโม (รักยิ้ม)

มีนาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๙
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๒๑
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๓๙
๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๘๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๗
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๑๑
บทที่ ๓. วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๑๒
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๑๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๘

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๒๐
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๒๑
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพของ พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๒๒
๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๓๐
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๓๗
๔.๕ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๔๓
๔.๖ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีผสมผสาน	๑๕๐
๔.๗ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๕๕
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๑๕๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๕๙
๕.๒ อภิปรายผล	๑๖๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๖๗

เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม	๑๖๙
ภาคผนวก	๑๗๖
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๗๗
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๘๓
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง	๑๘๖
ภาคผนวก ง ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)	๑๘๘
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๙๐
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๙๒
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๒๐๑
ภาคผนวก ซ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๐๙
ภาคผนวก ฌ การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก	๒๑๓
ประวัติผู้วิจัย	๒๑๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ การสังเคราะห์ความหมายหลักเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๑๒
๒.๒ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๑๖
๒.๓ การสังเคราะห์ทฤษฎีหลักเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๒๐
๒.๔ การสังเคราะห์ความหมายหลักเกี่ยวกับการบริหาร	๒๖
๒.๕ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร	๓๒
๒.๖ การสังเคราะห์ทฤษฎีหลักเกี่ยวกับการบริหาร	๓๘
๒.๗ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร ด้านการปกครอง	๔๘
๒.๘ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร ด้านการศาสนศึกษา	๕๔
๒.๙ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๖๒
๒.๑๐ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร ด้านการเผยแผ่	๖๘
๒.๑๑ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร ด้านการสาธารณูปการ	๗๔
๒.๑๒ การสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๘๑
๒.๑๓ การสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๑๐๐
๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	๑๑๔
๔.๑ จำนวนและคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๒๑
๔.๒ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวม	๑๒๓
๔.๓ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๒๔
๔.๔ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง	๑๒๕
๔.๕ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ	๑๒๖
๔.๖ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา	๑๒๗
๔.๗ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่	๑๒๘
๔.๘ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านศึกษาสงเคราะห์	๑๒๙

ตารางที่	หน้า
๔.๒๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๓๖
๔.๒๑ สรุปสมมติฐานการวิจัย	๑๓๖
๔.๒๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง	๑๓๗
๔.๒๓ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง	๑๓๗
๔.๒๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา	๑๓๘
๔.๒๕ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา	๑๓๘
๔.๒๖ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๓๙
๔.๒๗ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๓๙
๔.๒๘ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่	๑๔๐
๔.๒๙ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่	๑๔๐
๔.๓๐ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ	๑๔๑

ตารางที่	หน้า
๔.๓๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ	๑๔๑
๔.๓๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๔๒
๔.๓๓ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๔๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แผนที่ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๘๓
๒.๒ โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๘๕
๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๑๑
๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๕๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรม เป็นแม่บทในการปกครองคณะสงฆ์โดยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะเป็นประมุขหรือประธาน ของภิกษุสงฆ์ทั้งหมด ทรงประทานความเสมอภาคแก่ภิกษุทุกรูป ไม่มีการเลือกปฏิบัติสำหรับภิกษุที่เคยมีสถานะเดิมแตกต่างกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ เช่นบางรูปเคยมีสถานะเดิมเป็นกษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ชั้นสูง บุตรเศรษฐีหรือคนยากจน เชื้อใจก็ตาม ต่างก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้วเสมอเหมือนกัน

หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราช องค์ศาสนาปฐมก ได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สาย โดยเฉพาะประเทศไทยก็ได้รับผลจากการประกาศพระพุทธศาสนาในคราวนั้น ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปทั่วทุกมุมโลกและสร้างประโยชน์สำคัญคือทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติเพราะอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักพุทธธรรมนำชีวิตให้ประชาชนอยู่ดีกินดี^๑

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานมีสถาบันที่อยู่คู่บ้านคูเมืองของคนไทยประกอบด้วย ๓ สถาบันคือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะสถาบันศาสนา ชาวไทยโดยส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนาน พระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทยมาทุกยุคทุกสมัยพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ความรู้ ธรรมะ ให้แก่ประชาชนได้รับทราบได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยคณะสงฆ์ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ๔ ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการทำหน้าที่เผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ทรงบัญญัติไว้เพื่อให้พุทธบริษัทได้นำเอาพระธรรมคำสั่งสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและสังคม การที่พระสงฆ์มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนถือเป็นหน้าที่หลัก ที่พระสงฆ์ต้องทำให้เกิดขึ้น พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อสร้างภาพลักษณ์แห่งความศรัทธาเลื่อมใสให้แก่ พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนหันมาเข้าวัดรักษาศีลปฏิบัติธรรมเพื่อที่จะเพิ่มพูนศักยภาพในชีวิตและพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข การบริหารจัดการคณะสงฆ์นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอด

^๑พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๗.

พระธรรมคำสอน ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเห็นได้ว่าประสิทธิภาพของคณะสงฆ์ในครั้ง พุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงเน้นให้คณะสงฆ์มีหน้าที่ต่อชาวบ้านในด้านการสงเคราะห์ทางธรรม เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน เป็นกัลยาณมิตรของชาวบ้าน หน้าที่ดังกล่าวนี้จัดได้ว่าเป็นหน้าที่ ใน ด้านการอบรมสั่งสอนโดยตรง ซึ่งพระพุทธศาสนาจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีประโยชน์ที่แท้จริงต่อ สังคม ถ้าพุทธศาสนาไม่มีประโยชน์ที่แท้จริงต่อสังคมแล้วพุทธศาสนาจะเสื่อม การที่พุทธศาสนาจะมี ประโยชน์ต่อสังคมเมื่อพุทธบริษัทมีคณะสงฆ์เป็นต้น รู้เท่าทันสังคมการรู้เท่าทันเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญา ปัญญาทำให้รู้ความจริง การรู้ความจริงทำให้รู้ความถูกต้อง การรู้ความ ถูกต้องทำให้ปฏิบัติถูกต้อง การปฏิบัติถูกต้องทำให้เจริญ ในสังคมไทยปัจจุบันคณะสงฆ์ยังคงมี ประโยชน์เป็นพิเศษสำหรับชุมชน ถ้าหากดำเนินการให้ดีคณะสงฆ์จะเป็นผู้ที่สามารถนำชนบท ไปสู่ ความเจริญได้โดยวิถีทางที่เหมาะสม และมีหลักเกณฑ์ถ้ามองตามโครงสร้างของสังคมไทยจะเห็นว่า ในแต่ละชุมชนจะมีสถาบันสงฆ์หรือ มีวัดอยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน พระพุทธศาสนามีอยู่คู่กับสังคมไทย มาช้านาน มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต ความเชื่อทัศนคติ ฉะนั้น คนไทยที่นับถือพุทธศาสนาจึงให้ความเคารพกับคณะสงฆ์ เชื่อคำแนะนำของคณะสงฆ์ เพราะคณะ สงฆ์เป็นผู้ทรงศีล จึงมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของคนไทย และสามารถโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้ เป็นคนดี ของสังคมได้ คณะสงฆ์นอกจากจะเป็นตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็น ศูนย์กลางของความเคารพนับถือ และความร่วมมือของคนในชุมชน คณะสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส ยังมีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง และดูแลรักษาศาสนสมบัติภายในวัด ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ชาวบ้าน ให้มีศีล สมาธิ และปัญญา มีความคุ้นเคยกับชาวบ้าน รับรู้สภาพปัญหาของชาวบ้านเป็นอย่างดี เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน กิจกรรมทุกอย่างภายในวัดหรือกิจกรรมของวัดที่มีต่อชุมชนและชุมชนมีต่อวัด ต้องผ่านการเห็นชอบ ของเจ้าอาวาสก่อนทุกครั้ง ฉะนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นบุคคลสำคัญ และเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ ประชาชน สามารถที่จะนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาจิตใจของ บุคคลในชุมชนได้มากกว่าภิกษุอื่น^๒

ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้นต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการ หรือมี แนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารในแต่ละระดับรับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการปกครอง คณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของ คณะสงฆ์ คือด้านการปกครองการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และ สาธารณะสงเคราะห์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การ วินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่าง ๆ ตลอดถึงการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ

^๒ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย), หน้า ๔๗.

ควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจรรยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมาก คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจกรรมคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจกรรมคณะสงฆ์ บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจกรรมบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย

พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ ยั่งยืนถาวรสืบไปดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะรุ่งเรืองสืบไป ก็ด้วยการอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะ พระสังฆาธิการเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการ บริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^๓

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญ ของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำ ในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader)^๔

การบริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการมีบทบาทเป็นหัวหน้าหน่วยงานบังคับบัญชาควบคุมพระภิกษุสามเณรใต้บังคับบัญชา แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน มีรองเจ้าคณะอำเภออีก ๑ รูปเป็นผู้ช่วยกิจการตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะอำเภอ มีเลขานุการเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้รับสนองงานคณะสงฆ์ มีเจ้าคณะตำบลปกครองในเขตตำบลต่างๆ รวม ๖ ตำบล (ตำบลทางคณะสงฆ์) มีเลขานุการเจ้าคณะตำบลเป็นผู้รับสนองงานคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์แต่ละตำบล และมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลปกครองวัด

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจึงมีอำนาจในการปกครองวัดของตนเองแต่เพียงผู้เดียว มีรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นผู้ช่วยเหลือกิจการของวัดตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสให้ช่วยเหลือในกิจการด้านต่างๆ ตามความเหมาะสมเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าอาวาส ซึ่งบางวัดไม่มีรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส ดังนั้นเจ้าอาวาสจะต้องรับหน้าที่ในการแบกรับภาระในการ

^๓ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^๔ งามตา สุขประเสริฐ, การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี, **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

บริหารจัดการวัดแต่เพียงผู้เดียว ทำให้บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขาดการร่วมมือและขาดเอกภาพในการทำงาน การที่พระสังฆาธิการมีงานล้นมือ ทำให้การบริหารจัดการในส่วนที่เป็นงานของวัดและงานคณะสงฆ์เกิดความล่าช้าการบริหารจัดการวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์กรรมของคณะสงฆ์ แต่จะเป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียวซึ่งทำให้ไม่มีพลังพอที่จะทำงานได้ทุกด้าน และเกิดความบกพร่องในการดำเนินงานได้ง่าย ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นั้นยังเกิดปัญหาด้านการปกครองและการสื่อสารที่ยังไม่ทั่วถึงบางครั้งก็ยังมีงานที่ล่าช้า การจัดกิจกรรมในทางพุทธศาสนาในแต่ละวัดยังมีการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง สถานที่ของวัดยังจัดการไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นสัดส่วน และที่เห็นได้ชัดคือการขาดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับวัดและขัดแย้งกัน ปัญหาเรื่องของอบายมุข สิ่งเสพติดให้โทษ ขาดการมีส่วนร่วมในการทำงาน ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ไม่ปฏิบัติตามกิจวัตรของพระสงฆ์ ผู้นำยังไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมเท่าที่ควร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ควรได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านต่างๆให้มากขึ้น และได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครองได้ทราบการแสดงบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ เข้าใจปัญหาและอุปสรรคสาเหตุและปัจจัยอื่น อันจะทำให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคม โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน สามารถใช้กลวิธีหรืออุบายประยุกต์เข้ากับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างหรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษา “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตในด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยต้องการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งได้กำหนดกิจการของคณะสงฆ์หรือของพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติเป็นฐานะหน้าที่ ๖ ด้าน ได้แก่ ๑. การปกครอง ๒. การศาสนศึกษา ๓. การศึกษาสงเคราะห์ ๔. การเผยแผ่ ๕. การสาธารณูปการ ๖. การสาธารณสงเคราะห์^๕

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม ได้แก่ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

^๕สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), (อัสสัณนา).

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากร คือพระภิกษุซึ่งสังกัดการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวนทั้งหมด ๖ ตำบล มีพระภิกษุจำนวน ๖๖๒ รูป

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือวัดในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีวัดทั้งหมด ๓๙ วัด

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๖.๑ ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการที่สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายตามที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดขอบเขตและหน้าที่ไว้ หรือความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๖.๒ การบริหาร หมายถึง กิจกรรม การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งในที่นี้หมายถึงการทำงานของพระสงฆ์ตั้งแต่ ๒ รูปขึ้นไป ที่ร่วมกันปกครองดูแลเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัด

ประจวบคีรีขันธ์ ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยกฎหมายและกฎระเบียบคำสั่ง มติประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

๑.๖.๓ กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันเป็นหน้าที่ทางปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ๖ ด้าน คือ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่ ๕. ด้านการสาธารณูปการ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการของคณะสงฆ์ และเป็นกิจการของพระศาสนา

๑.๖.๔ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับตำแหน่งทางการปกครองตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในเขตปกครองของคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๕ การปกครอง หมายถึง การควบคุมดูแลให้คณะสงฆ์ภายในวัดประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย

๑.๖.๖ การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรได้เรียนใน สำนักเรียนที่วัดใกล้เคียงด้วย

๑.๖.๗ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น โรงเรียนการกุศลภายในวัด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

๑.๖.๘ การเผยแผ่ หมายถึง การจัดการให้มีการฟังธรรมเทศนาเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน จากการบรรยายหรือปาฐกถาการจัดศาสนพิธีเพื่อรักษาพิธีกรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุชุมชน

๑.๖.๙ การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนสถานที่มียุ่เดิมให้มั่นคงถาวร และการก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

๑.๖.๑๐ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชน

๑.๖.๑๑ ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๗.๒ ทำให้รู้และเข้าใจความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้รู้ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๗.๔ ทำให้รู้ถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภออื่นๆในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารคณะสงฆ์ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง πουผู้วิจัยได้ทำการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับความหมาย แนวคิด และทฤษฎี ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายประสิทธิภาพ

จากการทบทวนความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพ จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ นักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การทำงานทุกอย่างมีความยากง่ายที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพบริบทของพื้นที่ และความมุ่งหวังขององค์การว่าต้องการงานแบบไหน งานไหนที่ต้องการใช้กำลังคน งานไหนที่ต้องการใช้อุปกรณ์เสริม เช่น เครื่องกลซึ่งต้องแข่งขันกับปัจจัยหลายอย่าง คือ ค่าแรงงานค่าอุปกรณ์ ค่าครองชีพ ระบบเศรษฐกิจในระดับต่างๆ สิ่งเหล่านี้คอยเป็นตัวกระตุ้นให้งานนั้นสำเร็จและมีประสิทธิภาพ โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพไว้ ดังนี้

ประสิทธิภาพ เป็นเรื่องของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงาน โดยมีผลที่ได้รับเป็นตัวกำกับการแสดงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน อาจแสดงค่าของประสิทธิภาพในลักษณะของการเปรียบเทียบ ระหว่างค่าใช้จ่ายในการลงทุนกับผลกำไรที่ได้รับ ซึ่งถ้าผลกำไรมีค่ามากกว่าต้นทุนก็ยิ่งแสดงถึงประสิทธิภาพมากขึ้น ประสิทธิภาพอาจไม่แสดง เป็นค่าประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่แสดงถึงการบันทึกถึงลักษณะการใช้เงิน วัสดุ คน และเวลา ใช้การปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม ประหยัด ไม่

มีการสูญเสียเงินความจำเป็น รวมถึงมีการใช้กลยุทธ์ หรือเทคนิควิธีการที่เหมาะสม สามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็ว^๑ เป็นผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษย์และได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานนั้นด้วย (Human Satisfaction and Benefit Produced)^๒ ประสิทธิภาพยังเป็นอัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัย การวัดประสิทธิภาพมีตัวบ่งชี้หลายตัวประกอบด้วยกัน เช่น อัตราการได้ผลตอบแทนในเงินลงทุน หรือทรัพย์สินที่เป็นทุน ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยผลผลิต อัตราการสูญเสียเงินเปลี่ยนการใช้ทรัพยากรและอัตราส่วนของผลกำไรต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุน^๓ ทำให้ประสิทธิภาพคล้ายคลึงกับการบริหารงานด้านธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานในระบบราชการและบวกกับความพึงพอใจไว้ด้วย กล่าวคือประสิทธิภาพเป็นแนวคิดเห็นหรือความมุ่งมาดปรารถนาในการบริหารงานในระบบประชาธิปไตยในอันที่จะให้การบริหารราชการได้ผลสูงสุดคุ้มกับการที่ได้ใช้จ่ายเงินภาษีอากรในการบริหารงานของประเทศและจะก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชน^๔

ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรม ภาระงานอย่างราบรื่นครบถ้วนประหยัดเวลา ใช้กำลังและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดการสูญเสียเงินน้อยที่สุด บุคคลที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก และองค์การที่เขาปฏิบัติหน้าที่^๕ คือมีประสิทธิภาพในการทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด หรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอ แต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วยการทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการ และการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๖ มีการวัดผลการทำงานขององค์การนั้นว่าทำงานได้ปริมาณงานมากน้อยแค่ไหน ใช้เงิน ใช้เวลา ใช้แรงงานไปมากน้อยแค่ไหน เป็นผลดีต่อผู้รับบริการมากน้อยแค่ไหน โดยรวมความมีประสิทธิภาพเราจะให้ความหมายถึงการทำงานได้ปริมาณและคุณภาพมาก องค์การโดยรวมมีความสมัครสมานสามัคคี มีสันติภาพและมีความสุขรวม เป็นผลดีต่อส่วนรวมและและผู้รับบริการแต่ใช้แรงงาน และงบประมาณน้อย^๗ ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องรวดเร็ว ตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน และต้องใช้งบประมาณอย่างประหยัด และได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ประสิทธิภาพนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรที่ดี วัสดุอุปกรณ์ที่ดี และเพียงพอ รวมทั้งระบบการบริหารจัดการที่คล่องตัว

^๑ สมใจ ลักษณะ, **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖), หน้า ๖-๗.

^๒ Daniel Goleman, **Working with Emotional Intelligence**, Bantam (New York, 1998), p. 253.

^๓ Gibson, James L. ; Ivanceyicn, John M. , & Donely, James H., (1988), **Organization**, 6th ed. (Texas : Busines Publications , 1988) , p 37.

^๔ ชูบ กาญจนประกร, **รัฐประศาสนศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๒), หน้า ๔๐

^๕ สมใจ ลักษณะ, **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๐.

^๖ เสนาะ ดิยาวี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒

^๗ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีองค์การประสิทธิภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยา มนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๔.

และการกำกับดูแลที่ดี^๙ ทำให้ประสิทธิภาพในระบบราชการมีความหมายรวมถึง ผลผลิตภาพและ ประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติ ตามแต่วัตถุประสงค์ ที่ต้องการพิจารณา คือ^{๑๐}

๑. ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (Input) ได้แก่ การใช้ทรัพยากร การบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

๒. ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่การทำงาน ที่ถูกต้องได้ มาตรฐาน รวดเร็ว และใช้เทคโนโลยีที่สะดวกกว่าเดิม

๓. ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพ เกิด ประโยชน์ต่อสังคมเกิดผลกำไร ทนเวลา ผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงาน และบริการเป็นที่ พอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ อัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัย การวัดประสิทธิภาพมีตัวบ่งชี้หลาย ตัวประกอบด้วยกัน เช่น อัตราการได้ผลตอบแทนในเงินลงทุน หรือทรัพย์สินที่เป็นทุน ค่าใช้จ่ายต่อ หน่วยผลผลิต อัตราการสูญเสียเปล่าสิ้นเปลืองการใช้ทรัพยากรและอัตราส่วนของผลกำไรต่อค่าใช้จ่ายใน การลงทุน^{๑๑}

แต่มินักวิชาการบางท่าน กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การดำเนินงานให้เป็นไปตามที่ คาดหมายไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การทำงานที่ต้องให้ได้รับประโยชน์สูงสุด และการที่จะพิจารณา ว่างานใดมีประสิทธิภาพหรือไม่ ก็พิจารณาได้จากผลงาน^{๑๒} มีความสามารถในการบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยใช้ทรัพยากรต่ำสุดกล่าวคือ ใช้วิธีการ (Mean) ให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่สิ้นเปลืองน้อยที่สุด โดยเป้าหมาย (Goal) คือประสิทธิผล (Effectiveness)^{๑๓} มีความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้ากับผลผลิตและทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ เพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานที่ได้กำหนดไว้ และเพื่อผลกำไรขององค์กร และประสิทธิภาพเป็นเรื่อง ของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงานโดยมีผลผลิตที่ได้รับเป็นตัวกำหนดการแสดงผล ประสิทธิภาพของการดำเนินงานใดๆ อาจแสดงค่าของประสิทธิภาพในลักษณะการเปรียบเทียบ ระหว่างค่าใช้จ่ายในการลงทุนกับผลกำไรที่ได้รับ ซึ่งถ้าผลกำไรสูงกว่าต้นทุนเท่าไรยิ่งแสดงให้เห็นถึง ประสิทธิภาพมากขึ้น ประสิทธิภาพอาจไม่แสดงเป็นค่าประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่แสดงด้วยการ บันทึกถึงลักษณะการใช้เงิน วัสดุ คน และเวลา ในการปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่า ประหยัด ไม่มีการสูญเสีย

^๙สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, **ปัญจปฏิรูปการศึกษานวทางสู่การปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๑๐}ทิพาดี เมฆสุวรรณ, **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๑๑}Gibson, James L. ; Ivanceyich, John M. , & Donely, James H., (1988). **Organization**. 6th, ed. (Texas : Busines Publications , 1988) , p 37.

^{๑๒}สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๑๒.

^{๑๓}ชำเรือง พุฒพรหม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลใน จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการ พัฒนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

เปล่าเกินความจำเป็นรวมถึงการใช้กลยุทธ์ หรือเทคนิควิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมสามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็ว ตรงและมีคุณภาพ^{๑๓}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานที่เป็นไปอย่างมีระบบระเบียบในเชิงเศรษฐศาสตร์นั้น หมายถึง การผลิตประหยัดเวลาที่สุดใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า ในขณะที่ประสิทธิภาพในการทำงานของแต่ละบุคคลนั้น ปัจจัยนำเข้าเปรียบเทียบกับผลที่ได้ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การกระทำกิจกรรมใดๆที่บรรลุผลตามที่ต้องการ และตั้งเป้าหมายไว้ โดยสามารถประหยัดและลดการสูญเสียของทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมได้มากที่สุด ซึ่งคำว่าประหยัดทรัพยากรได้แก่ ใช้แรงงานคนน้อยประหยัดเงินงบประมาณการใช้จ่าย ไม่เสียเวลามากใช้ต้นทุนวัตถุดิบต่ำ เป็นต้น ทั้งนี้การมีประสิทธิภาพมากหรือน้อย จะพิจารณา ๒ ประเด็นประกอบกันคือ ปริมาณการบรรลุผลสำเร็จ และปริมาณทรัพยากรที่สูญเสียไป เช่นลักษณะงานบรรลุผลสำเร็จเหมือนกันแต่ต่างกันที่เวลา ชั้นที่ ๑ ใช้เวลา ๕ นาที ชั้นที่ ๒ ใช้เวลา ๓ นาที ย่อมหมายความว่า ชั้นที่ ๒ มีประสิทธิภาพมากกว่า ชั้นที่ ๑ เป็นต้น เป็นการบริหารด้านต้นทุนน้อยแล้วผลงานออกมาดีกว่าที่ตั้งวัตถุประสงค์ เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและมีประโยชน์มากที่สุดจึงได้ชื่อว่าการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายของประสิทธิภาพ ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประมวลความหมายหลัก เพื่อประกอบการศึกษาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีความหมายหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงการสังเคราะห์ความหมายหลักเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
สนใจ ลักษณะ, (๒๕๔๖, หน้า ๖-๗)	๑. ประหยัดไม่มีการสูญเสียเปล่าเกินความจำเป็น ๒. สามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็ว
Daniel Goleman, (1998, p. 253)	๑. ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษย์ ๒. ได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงาน
Gibson, James L., (1988, P. 37)	๑. ได้ผลตอบแทนในเงินลงทุน ๒. ลดอัตราการสูญเสียเปล่าสิ้นเปลืองการใช้ทรัพยากร
ชูป กาญจนประกร, (๒๕๐๒, หน้า ๔๐)	๑. ได้ผลสูงสุดคุ้มกับการที่ได้ใช้จ่ายเงินภาษีอากร ๒. ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชน

^{๑๓} พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญฺญาวชิโร), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๖.

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
สมใจ ลักษณะ, (๒๕๔๒, หน้า ๒๑๐)	๑. ประหยัดเวลา ๒. ใช้กำลังและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ๓. เกิดการสูญเสียเปลืองน้อยที่สุด ๔. เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาในสังคม
เสนาะ ตีแยวี่ (๒๕๔๔, หน้า ๑๑๔)	๑. ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ๒. เสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด ๓. งานบรรลุผลตามที่ต้องการ
สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (๒๕๔๔, หน้า ๑๑๔)	๑. มีการวัดผลการทำงานขององค์การ ๒. การทำงานได้ปริมาณและคุณภาพมาก ๓. มีความสมัคสมานสามัคคี
สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, (๒๕๔๕, หน้า ๑๗)	๑. การปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องรวดเร็ว ๒. ตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ๓. ใช้งบประมาณอย่างประหยัด ๔. บริหารจัดการที่คล่องตัว และการกำกับดูแลที่ดี
ชำเรือง พุฒพรหม, (๒๕๔๕, หน้า ๙)	๑. ความสามารถในการบรรลุจุดมุ่งหมาย ๒. จัดสรรทรัพยากรที่สิ้นเปลืองน้อยที่สุด
พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปณณวชิโร), (๒๕๕๓, หน้า ๕๖)	๑. มีความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๒. ลูกค้ายกเกิดความพึงพอใจ ๓. เพื่อผลกำไรขององค์การ ๔. การปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่าประหยัด ๕. ไม่มีการสูญเสียเปลืองความจำเป็น ๖. วิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมสามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็ว

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

จากการทบทวนความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพ จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ นักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานนี้ ความจริงก็เป็นเรื่องที่มีชื่อแบบสมัยใหม่ถ้าจะจับเข้ากับหลักธรรมะ ก็ยังนึกไม่ชัด ว่าคำว่า “ประสิทธิภาพ” นี้จะแปลว่าอะไรดี คำว่า “ประสิทธิภาพ” ก็หาตัวศัพท์ในภาษาบาลีได้อยู่ แต่ก็ไม่ใช้เป็นคำแบบดั้งเดิมที่ใช้ คือ

เอารูปศัพท์มาประกอบกันคำว่า “สิทธิ” ก็แปลว่า “ความสำเร็จ” ถ้าเติม “ป” เข้าไปข้างหน้าก็เป็น “ปสิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จทั่ว แล้วก็มีภาพ หรือภาวะเข้าไปภาวะแห่งความสำเร็จทั่ว หรือภาวะ ทำให้สำเร็จผลอย่างใดอะไรทำนองนี้ แต่นี่ก็เป็นการพูดเชื่อมโยงไปทางภาษาบาลีนิดหน่อยเท่านั้นเอง ความเป็นจริงความหมายต่างๆ ไปก็เข้าใจกันอยู่แล้วอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่าเรื่องที่จะพูดต่อไปนี้ คือ เรื่องประสิทธิภาพในการทำงาน จึงอยากจะโยงเรื่องประสิทธิภาพนี้ไปถึงพระพุทธเจ้า พูดถึง ประสิทธิภาพการทำงานของพระพุทธเจ้าเพราะตอนนี้จะพูดถึงธรรมะของพระองค์ที่ใช้เพื่อ เพิ่ม ประสิทธิภาพในการทำงานก็ต้องแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้านั้น ทรงมีประสิทธิภาพในการทำงานมาก ชีวิตของพระองค์เป็นตัวอย่างของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพระองค์มีประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว คำสั่งสอนของพระองค์ที่ว่าจะช่วยให้มีประสิทธิภาพในการทำงานนั้น จึงจะน่าเชื่อถือจริง เพราะฉะนั้นจะเริ่มด้วยข้อความที่แสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงมีประสิทธิภาพในการทำงาน ในแง่ที่เป็น ประวัติของพระองค์เองอย่างไรก่อน หรือว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้เกี่ยวกับผลสำเร็จแห่งงานของพระองค์ อย่างไร^{๑๔}

ประสิทธิภาพของการบริหารงานจะเป็นเครื่องชี้ความเจริญก้าวหน้าหรือความล้มเหลว ขององค์การ งานที่สำคัญของผู้บริหารองค์การคือ งานในหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะเหมือนกันเป็นสากลไม่ว่าจะเป็นองค์การขนาดใด มีจุดประสงค์ใด จะเป็นเครื่องมือช่วยให้การบริหารหรือการจัดการ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารที่ชาญฉลาดจะต้องเลือกการบริหารที่เหมาะสมกับองค์การของตน ในสถานการณ์ต่าง ๆ และนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด

ประสิทธิภาพการทำงานว่า เป็นการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ความสามารถและทักษะใน การทำงานของตนเองหรือผู้อื่นให้ดีขึ้นเจริญขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ อันจะทำให้ตนเอง ผู้อื่นและองค์การเกิดความสุขในที่สุด ซึ่งการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ การพัฒนาองค์การหรือการพัฒนาสังคม นอกจากนั้นการพัฒนาตนเองกับการพัฒนาประสิทธิภาพการ ทำงานยังมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอีกด้วย กล่าวคือ ประการแรก ก่อนที่คนจะเข้าสู่งาน ในองค์การหนึ่งๆนั้น บุคคลนั้นต้องมีความรู้ความสามารถมีคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการนั้นต้องการ ซึ่งบุคคลจะมีคุณสมบัติตามที่ต้องการนั้นก็ต้องมีการพัฒนาตนเอง หรือได้รับการพัฒนาจาก สถาบันต่างๆ จนมีความสามารถเพียงพอที่จะเข้าสู่งาน และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการ สอง เมื่อบุคคลเข้าสู่งานแล้ว ก็เป็นหน้าที่ขององค์การที่จะต้องพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพ (ความสามารถ) ในการทำงานให้ดีที่สุด เพื่อประสิทธิผลขององค์การ จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์การในที่สุดนั่นเอง^{๑๕}

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๕} สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑), หน้า ๖-๗.

องค์การจะมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นได้โดยอาศัยสมาชิกภายในองค์การและการจัดวางระบบทำงาน รวมทั้งการจัดโครงสร้างการบริการตลอดจนผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สถานการณ์จะเกิดขึ้นได้โดยหลัก ๔ ประการ^{๑๖}

๑. การติดต่อสื่อสารที่ดี ของทั้งภายในองค์การกับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลภายในองค์การทำให้องค์การสามารถดำรงอยู่ได้ และมีประสิทธิภาพ เพราะความเข้าใจกัน ความสามารถในการสื่อความหมายให้ตรงกันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์การ

๒. ความคล่องตัวของการทำงานในองค์การ ความคล่องตัวของการบริหารงานระหว่างฝ่ายต่างๆ สามารถติดต่อถึงกัน โดยไม่มีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน ความคล่องตัวของพนักงานในการปฏิบัติงานมีอิสระในการทำงาน และการตัดสินใจในงานบางอย่าง

๓. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นความสามารถขององค์การที่จะกระตุ้นให้สมาชิกในองค์การให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของพนักงานจะช่วยให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น

๔. ความผูกพันกับองค์การหมายถึง ความเป็นส่วนหนึ่งขององค์การความเข้าใจกัน ความมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะสมาชิกร่วมกันทำงาน และมีความสนทนากลมเกลียวกัน

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการบริหารงานจะเป็นเครื่องชี้ความเจริญก้าวหน้าหรือความล้มเหลวขององค์การ งานที่สำคัญของผู้บริหารองค์การคือ งานในหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะเหมือนกันเป็นสากลไม่ว่าจะเป็นองค์การขนาดใด มีจุดประสงค์ใด จะเป็นเครื่องมือช่วยให้การบริหารหรือการจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารที่ชาญฉลาดจะต้องเลือกการบริหารที่เหมาะสมกับองค์การของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ และนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด

จากแนวคิดของประสิทธิภาพ ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตาราง ๒.๒ ดังนี้

^{๑๖} ปรียาพร วงอนุตรโรจน์, จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔), หน้า ๙๘-๙๙.

ตาราง ๒.๒ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, (๒๕๔๓, หน้า ๑)	๑. ความสำเร็จแห่งงาน ๒. ผลสำเร็จแห่งงาน
สมใจ ลักษณะ, (๒๕๔๑, หน้า ๖-๗)	๑. เครื่องชี้ความเจริญก้าวหน้าหรือความล้มเหลว ๒. งานในหน้าที่ของผู้บริหาร ๓. มีจุดประสงค์ ๔. เครื่องมือช่วยในการบริหาร ๕. ความสามารถและทักษะในการทำงาน ๕. เป้าหมายขององค์กร ๖. มีความรู้ความสามารถ ๗. คุณสมบัติตรงตามท้องถื่นการนั้นต้องการ ๘. มีการพัฒนาตนเอง ๙. การพัฒนาจากสถาบันต่างๆ ๑๐. องค์กรต้องพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพ
ปรียาพร วงอนุตรโรจน์, (๒๕๔๔, หน้า ๙๘-๙๙)	๑. สมาชิกภายในองค์กร ๒. การจัดวางระบบทำงาน ๓. การจัดโครงสร้าง ๔. ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ๕. การติดต่อสื่อสารที่ดี ๖. ความคล่องตัวของการทำงานในองค์กร ๗. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ๘. ความผูกพันกับองค์กร

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

หลักการทำให้มีประสิทธิภาพในหนังสือ “The Twelve Principles of Efficiency” ซึ่งได้รับการยกย่อง กล่าวถึงกันมากในหลัก ๑๒ ประการ ของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีสาระสำคัญ ดังนี้^{๑๗}

๑. ทำความเข้าใจและกำหนดแนวคิดในการทำงานให้กระจ่างแจ้ง
๒. ใช้หลักสามัญในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน
๓. คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง
๔. ต้องรักษาด้วยความยุติธรรม
๕. ปฏิบัติด้วยความยุติธรรม
๖. การทำงานต้องเชื่อถือได้ มีความฉับพลัน มีสมรรถภาพ และมีการลงระเบียบ

(Record) เป็นหลักฐาน

๗. งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง
๘. งานสำเร็จทันเวลา
๙. ผลงานได้มาตรฐาน
๑๐. การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้
๑๑. มีเครื่องมือในการฝึกสอนงาน
๑๒. ให้รางวัลแก่ผู้ทำงานดี

ประสิทธิภาพ ถ้าพิจารณาว่าทำงานได้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้นให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า(Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้รับออกมา เพราะฉะนั้นตามทัศนะนี้ ประสิทธิภาพ จึงเท่ากับผลผลิต หารด้วยปัจจัยนำเข้าและ ถ้าเป็นการบริหารราชการและองค์กรของรัฐบาล บวกกับความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Satisfaction) เข้าไปด้วย ซึ่งเขียนเป็นสูตร ได้ดังนี้^{๑๘}

$$E = (O - I) + S$$

E = Efficiency คือ ประสิทธิภาพของงาน

O = Output คือ ผลผลิตหรือผลงานที่ได้รับออกมา

I = Input คือ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป

S = Satisfaction คือ ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา

^{๑๗} Harrington Emerson, *The Twelve Principles of Efficiency*, (New York : The Engineering Magazine, 1931), p. 30.

^{๑๘} Jonh G Hutchinson, *Organization: Theory and Classical Concepts*, (New York : McGrawHill, 1967), p. 94

ประสิทธิภาพประกอบด้วยปัจจัย สำคัญ ๕ ประการ คือ^{๑๙}

๑. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีความสูง หรือผู้ผลิตและผู้ใช้ประโยชน์คุ้มค่า และมีความพึงพอใจ

๒. ปริมาณงาน (Quantity) ปริมาณงานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน

๓. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องเหมาะสมกับคุณภาพและปริมาณของงาน รวมทั้งจะต้องเป็นไปตามกำหนดและสถานการณ์ด้วย

๔. วิธีการ (Method) ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องและเหมาะสม

๕. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินงานทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด

บางท่านได้เสนอแนวคิดโดยการนำเอาการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานมาศึกษาร่วมกัน เพื่อให้ได้ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างสบายใจ และมีประสิทธิภาพได้ศึกษาวิจัยถึงทัศนคติของบุคคลที่พอใจในการทำงาน และไม่พอใจในการทำงาน พบว่า บุคคลที่พอใจในการทำงานนั้นประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้^{๒๐}

๑. การที่สามารถทำงานได้บรรลุผลสำเร็จ

๒. การที่ได้รับการยกย่องนับถือเมื่อทำงานเสร็จ

๓. ลักษณะเนื้อหาของงานที่น่าสนใจ

๔. การที่ได้รับความรับผิดชอบมากขึ้น

๕. ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

๖. การที่ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงาน

ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของงานที่เป็นสิ่งทำให้เกิดความพึงพอใจ ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้^{๒๑}

๑. นโยบายการบริหารขององค์กร

๒. การควบคุมบังคับบัญชา

๓. สภาพการทำงาน

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทุกระดับในหน่วยงาน

๕. ค่าตอบแทน

๖. สถานภาพ

^{๑๙}Peteron and Plowman, อ้างในพระมหาสมชาย ตุ่นพันธ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารองค์กรสงฆ์ไทย”, ภาควิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

^{๒๐}Hertzberg, *Motivation Moral and Money*, (New York : Psychology Co., ๑๙๖๘), p. ๒๔.

^{๒๑}Kartz and Kahn, *The Social Psychology of Organization*, (New York : John Wiley & Sons, ๑๙๘๗), p. ๑๒๑.

๗. การกระทบกระเทือนต่อชีวิตส่วนตัว

๘. ความปลอดภัย

ส่วนนักทฤษฎี ซึ่งเป็นนักทฤษฎีที่ศึกษาองค์การในระบบเปิด (Open System) ได้เสนอแนวคิดโดยได้ทำการศึกษาในเรื่องของปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ได้ให้ความหมายว่า ประสิทธิภาพ คือ ส่วนประกอบต่อประสิทธิผลขององค์กรนั้น ถ้าจะวัดจากปัจจัยนำเข้าเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้นั้น จะทำให้การวัดประสิทธิภาพคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง การบรรลุเป้าหมายขององค์กรในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้นๆ ปัจจัยต่างๆ คือ การฝึกอบรมประสบการณ์ ความรู้สีกผูกพัน ซึ่งเป็นความสำคัญต่อประสิทธิภาพขององค์กรด้วย

สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ คือ เชิงธุรกิจและการบริหาร ประสิทธิภาพของบุคคล (Human Efficiency) เป็นความสัมพันธ์ในแง่บวกกับสิ่งที่ทุ่มเทกับงานซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานนั้นมองจากแง่มุมของการทำงานแต่ละบุคคล โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ให้กับงาน เช่น ความพยายาม กำลังคน กับผลลัพธ์ที่ได้จากงานนั้น ส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือสำเร็จตามเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ได้แก่ การกำหนด กลยุทธ์ ระบบโครงสร้างองค์กร รูปแบบการบริการบุคลากร ค่านิยมของคนในองค์กร ความต้องการทั่วไป รวมถึงสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

จากทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประมวลความหมายหลัก เพื่อประกอบการศึกษาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีความหมายหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปตามตารางที่ ๒.๓ ดังต่อไปนี้

ตาราง ๒.๓ แสดงการสังเคราะห์ทฤษฎีหลักเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
Harrington Emerson, (1931, P. 30)	๑. ทำความเข้าใจและกำหนดแนวคิดในการทำงานให้กระจ่างแจ้ง ๒. ใช้หลักสามัญในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน ๓. คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง ๔. ต้องรักษาด้วยความยุติธรรม ๕. ปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ๖. การทำงานต้องเชื่อถือได้ ๗. งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงาน อย่างทั่วถึง ๘. งานสำเร็จทันเวลา ๙. ผลงานได้มาตรฐาน ๑๐. การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้ ๑๑. มีเครื่องมือในการฝึกสอนงาน ๑๒. ให้รางวัลแก่ผู้ทำงานดี
Jonh G Hutchinson, (1967, p. 94)	๑. ประสิทธิภาพของงาน ๒. ผลผลิตหรือผลงานที่ได้รับออกมา ๓. ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป ๔. ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา
Peteron and Plowman, (๒๕๔๒, หน้า ๒๘)	๑. คุณภาพของงาน ๒. ปริมาณงาน ๓. เวลา ๔. วิธีการ ๕. ค่าใช้จ่าย
Hertzberg, Motivation Moral and Money, (๑๙๖๘, p. ๒๔)	๑. การที่สามารถทำงานได้บรรลุผลสำเร็จ ๒. การที่ได้รับการยกย่องนับถือเมื่อทำงานเสร็จ ๓. ลักษณะเนื้อหาของงานที่น่าสนใจ ๔. การได้รับความรับผิดชอบมากขึ้น ๕. ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ๖. การที่ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความหมาย แนวคิด และทฤษฎี ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

ผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือน นับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์รัตนะขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์รัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^{๒๒} มีทั้งการปกครองดูแล ตลอดจนทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎของบ้านเมือง กฎข้อบังคับระเบียบ คำสั่งและการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๒๓}

บางท่านกล่าวว่าการบริหารมีนัยยะ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหารมาจากภาษาบาลีว่า บริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺห ปริหริต สมตฺถโก” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบหนีซึ่งปัญหา หรือ แปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๒๔} ลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยการนำกระบวนการเอามาช่วยในการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับอำนาจการการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ^{๒๕} การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วย การวางแผน การบริหาร หมายถึง การปกครอง รักษาดูแล และการดำเนินอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของที่เป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ส่วนผู้บริหารคือ การที่ทำให้คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มาร่วมกันทำงาน และให้งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเนื่องจากผู้บริหารเป็นที่พึ่งมอง เป็นแบบอย่างของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนบุคคลทั่วไป^{๒๖} การใช้ศาสตร์และศิลป์ใน

^{๒๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๒๓} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคฺโล), *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๐.

^{๒๔} สิริภพ เหล่าลาภะ, *พุทธศาสตร์การเมือง*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๒๕} ดิน ปรัชญพฤทธิ, *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘

^{๒๖} ฉลอง มาปรีดา ผศ., *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗ - ๘.

การทำงานร่วมกับผู้อื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการโดยอาศัยทรัพยากรการบริหารมาประกอบและใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพมากที่สุด^{๒๗} การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่างเป็นองค์ประกอบด้วย^{๒๘} กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายๆอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้^{๒๙}

๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๒. ต้องมีการกระทำ อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
๓. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
๔. วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในกลุ่มบุคคลผู้ร่วมกระทำการ

การบริหาร หมายถึง การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์การ^{๓๐} กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายๆอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้^{๓๑}

๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๒. ต้องมีการกระทำ อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
๓. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
๔. วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในกลุ่มบุคคลผู้ร่วมกระทำการ

การทำงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการดังนี้^{๓๒}

๑. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
๒. ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

^{๒๗} อุทัย ธรรมเตโช, **คู่มือการสอนเลื่อนระดับข้าราชการ**, (กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์, ๒๕๒๘), หน้า ๒.

^{๒๘} ธีรฤทธิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๒๙} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๓๐} บุญทัน ดอกไธสง, **การจัดองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๓๑} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๓๒} ประทาน คงฤทธิศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗๖.

๓. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆที่สำคัญ ได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

๔. ต้องมี การจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่น

การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๓๓} และมีระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๓๔} การบริหารจัดการ (Management Administration) การบริหารการพัฒนา (Development Administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (Service Administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย ๓ ส่วน คือ^{๓๕}

๑. ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ

๒. มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ การคิด (Thinking) หรือการวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Acting) และการประเมินผล (Evaluating)

๓. มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผนงาน โครงการ (Policy, Plan, Program, Project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน และการบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๖} การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การ

^{๓๓} พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๓๔} ไพบุลย์ ช่างเรียน, **วัฒนธรรมการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

^{๓๕} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๓๖} สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

บริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างเหตุผล^{๓๗} มีกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๓๘} ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ประการ ดังนี้

๑. การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒. การบริหารเป็นงานที่จุดหมาย ทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดหมาย

๓. การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กรดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนกั้นว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔. การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน ธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัด ทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕. การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖. การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรงแต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ

^{๓๗} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สารานุกรม, ๒๕๑๔), หน้า ๓.

^{๓๘} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

๗. การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘. เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๓๙} เป็นกระบวนการทางสังคม คืออาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้งานสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของคนอื่น การทำงานกับคนและโดยอาศัยคนนั้นต้องอาศัยคุณสมบัติของผู้บริหารอย่างหนึ่ง คือทำงานร่วมกับคนอื่นได้หรือเป็นที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น^{๔๐} มีศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๔๑}

สรุป การบริหาร หมายถึง การปกครอง รักษาดูแล และการดำเนินอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อัน ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของที่เป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ส่วนผู้บริหารคือ การที่ทำให้คนตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป มาร่วมกันทำงาน และทำให้งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเนื่องจากผู้บริหารเป็นที่พึ่งมอง เป็นแบบอย่างของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนบุคคลทั่วไปการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการโดยอาศัยทรัพยากรการบริหารมาประกอบและใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพมากที่สุดการบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่างเป็นองค์ประกอบด้วย

จากความหมายของการบริหาร ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประมวลความหมายหลัก เพื่อประกอบการศึกษาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีความหมายหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

^{๓๙} สมาน รังสียกฤษฎ์, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๔๐} เสนาะ ดิเฮอร์ ศ., **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๔๑} สัมพันธ์ ภูโพบูลย์, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

ตาราง ๒.๔ แสดงการสังเคราะห์ความหมายหลักเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระราชญาณวิสิฐ เสริมชัย ชยมงคล, (๒๕๕๔, หน้า ๑๓๐)	๑. การปกครองดูแล แนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ๒. กฎข้อบังคับ ระเบียบ ๓. ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ๔. คำสั่งและการประกาศของมหาเถรสมาคม
ติน ปรัชญพาทย์, (๒๕๓๕, หน้า ๘)	๑. ลักษณะเป็นกระบวนการ ๒. กระบวนการช่วยในการตัดสินใจ
ฉลอง มาปรีดา ผศ., (๒๕๓๗, หน้า ๗ - ๘.)	๑. การวางแผน ๒. การปกครอง ๓. รักษาดูแล ๔. การดำเนินอาศัยปัจจัย ๕. วัตถุประสงค์ที่เป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ๖. งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ๗. เป็นแบบอย่างของผู้ใต้บังคับบัญชา
อุทัย ธรรมเตโช, (๒๕๒๘, หน้า ๒.)	๑. การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตั้งแต่ สองคนขึ้นไป ๒. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ
ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เนติม จิระรัตน์, (๒๕๓๔, หน้า ๑๒)	๑. มีเงินทุน ๒. เครื่องจักร ๓. วัสดุครุภัณฑ์
บุญทัน ดอกไธสง, (๒๕๓๗, หน้า ๑)	๑. เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล ๒. องค์การ ๓. ประเทศ ๔. การจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์การ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
บรรจบ เนียมมณี, (๒๕๒๓, หน้า ๒๖๑)	๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒. ต้องมีการกระทำ อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ๓. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกัน ๔. วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำการ
ประทาน คงฤทธิศึกษากร, (๒๕๓๕, หน้า ๑๗๖)	๑. ต้องมีองค์การ ๒. ต้องมีคนทำงานร่วมกัน ๓. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ๔. ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงาน
พะยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๒, หน้า ๓๖)	๑. ศิลปะและกลยุทธ์ ๒. ความร่วมแรงร่วมใจ ๓. ความสามารถ ๔. ความถนัด ๕. ความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้า
ไพบุลย์ ช่างเรียน, (๒๕๓๒, หน้า ๑๗)	๑. มีระบบ ๒. กระบวนการ ๓. การบริหาร
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (๒๕๔๘, หน้า ๕)	๑. การบริหารจัดการ ๒. การบริหารการพัฒนา ๓. แนวทางหรือวิธีการบริหารงาน ๔. มีกระบวนการบริหารงาน ๕. มีจุดหมายปลายทาง
สมคิด บางโม, (๒๕๔๕, หน้า ๖๑)	๑. การมุ่งหวังผลกำไร ๒. การแข่งขัน ๓. ความรวดเร็ว ๔. การตลาด ๕. การประชาสัมพันธ์ ๖. การจูงใจด้วยค่าตอบแทน ๗. การลดขั้นตอน ๘. การลดพิธีการ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
สมพงษ์ เกษมสิน, (๒๕๑๔, หน้า ๓)	๑. กระบวนการบริหาร ๒. มีวัตถุประสงค์ ๓. ดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน
สมยศ นาวิการ, (๒๕๔๔, หน้า ๗)	๑. กระบวนการ ๒. การวางแผน ๓. การจัดองค์การ ๔. สิ่งการควบคุมกำกับ
สมาน รังสิโยภษณ์, (๒๕๓๗, หน้า ๑)	๑. การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ๒. การบริหารเป็นงานที่จุดหมาย ๓. การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคม ๔. ความสามารถของกลุ่มคน ๕. ได้รับผลสำเร็จด้วยดี ๖. การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ๗. การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ ๘. คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถ

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้ การบริหาร (administration) และ การจัดการ (management) ทั้ง ๒ คำมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่นิยมใช้ต่างสถานการณ์ กัน กล่าวคือ การบริหาร มักใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่า "การจัดการ" มักใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการ ที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ และจัดเป็นส่วนหนึ่งของราชการ เราจึงใช้คำว่า การบริหารการศึกษา ซึ่งการบริหาร หมายถึง บริการประเภทหนึ่งที่จะช่วยให้กลุ่มบุคคลร่วมกันทำภารกิจได้ บรรลุตามเป้าหมาย ส่วนคำว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการกิจกรรม ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ ในการดำเนินการขององค์กรธุรกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยสรุป การบริหาร หรือ การจัดการโดยทั่วไปเป็นคำที่มีความหมายใช้แทนกันได้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน ดังนี้ เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพว่าเป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารหรือการจัดการ จึงมีอยู่ ๓ ส่วน คือ การบริหารตน คือ ตัวเราเอง การบริหารคน คือ คนที่เกี่ยวข้องและการบริหารงานซึ่งเป็นจุดสำคัญ การบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิตที่มีความสุขจากการทำงานในความ

รับผิดชอบ จนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจโดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ เช่น พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทศพิธราชธรรม สัมปยุตธรรม เป็นแนวทางประพฤติและเป็นหลักในการปฏิบัติงาน มีความรอบรู้ทางวิชาการและวิชาชีพและต้องพัฒนาตนให้เกิดความรอบรู้สูง

มีความคิดเชิงวิสัยทัศน์ คิดเป็นระบบ และคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนางานปรับตัวปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์และผลสำเร็จของงานมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัย เปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทนและมองโลกในแง่ดี ปรับวิธีการทำงานอย่างเท่าทันเหตุการณ์ ทำงานเชิงรุก ทำงานล่วงหน้า และคู่ขนานสร้างความเชื่อถือ และมีความเที่ยงตรง

การบริหารคน มีปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๔ กลุ่ม คือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ทำให้ได้รับความเชื่อถือและปฏิบัติงานตามประสงค์ โดยต้องมีความจริงใจเชื่อถือและรู้จักการทำความเข้าใจคำสั่ง ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีความเที่ยงธรรมให้เวลาให้โอกาสให้อภัย ให้ข้อแนะนำช่วยเหลือแก้ปัญหา มีความเข้าใจในความแตกต่างของคนความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานด้วยความรู้สึเกื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักประสานงานประสานใจด้วยความนุ่มนวล นอบน้อม แน่วแน่และหนักแน่น การทำงานมีความยืดหยุ่นเกิดความรู้สึกประสานได้อย่างคล่องตัว ความสัมพันธ์กับประชาชนต้องทราบปัญหาความต้องการของประชาชนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง โดยข้าราชการที่ดีต้องรู้จักสำนึกในการบริการประชาชนไม่ใช่บริการแต่พวกเดียวกัน การบริหารงาน นอกจากบริหารตน และบริหารคน การบริหารงานมีความสำคัญมากองค์ประกอบของการบริหารงานหรือ POSDCORB เป็นหลักพื้นฐานของการบริหาร P ตัวแรก คือ Planning การวางแผน แผนวางแล้วต้องนำไปปฏิบัติ O คือ Organizing การจัดองค์การการจัดโครงสร้าง การวางจัดวางระบบงานต่าง ๆ S คือ Staffing การจัดหาบุคลากร การสรรหาบุคลากรเข้ามาทำหน้าที่ การใช้คนให้ตรงกับงาน D คือ Directing การบริหารจัดการการกำกับดูแลทรัพยากรการบริหารโดยเฉพะงบประมาณ Co คือ Coordinating การประสานงานการประสานสัมพันธ์ รวมถึง Communication การติดต่อสื่อสาร R คือ Reporting การรายงาน การตรวจสอบกลับกรอง สุดท้าย B คือ Budgeting เป็นกรอบในการบริหารงานแบบกว้าง ๆ ในปัจจุบันแนวคิดหรือเทคนิคการบริหารมีมากขึ้นกว่าเดิม^{๔๒} การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกันกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็น

^{๔๒} นกมล เสงเจริญ, เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าราชการ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓-๒๔.

เรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๔๓} การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำ โครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับ องค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับ สถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้อง ศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case Study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่า วิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ^{๔๔} การบริหารเป็นกิจกรรมซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ ได้แก่^{๔๕}

๑. เป็นกิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๒. กลุ่มบุคคลร่วมมือกันทำกิจกรรม
๓. กิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๔. ทำกิจกรรมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

การบริหารตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ ๖ ส่วน ดังนี้

๑. การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐวิสาหกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (Public Services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจน การพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของ ภาครัฐ (Public or Governmental Organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วน ภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

๒. การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหารธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมี วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทางธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่าง ชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

๓. การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่ง เรียกว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit) เช่น การบริหาร ของมูลนิธิ และสมาคม

^{๔๓} เคน ซะเนตียัง, การบริหารงานบุคคล, (ชลบุรี : ภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙), หน้า ๕๒.

^{๔๔} สมยศ นาวิการ, การบริหารตามสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

๔. การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

๕. การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๕๐) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มื่อองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๖ การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ^{๔๖}

สรุปว่า กระบวนการบริหารหมายถึงการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคนร่วมงานตั้งแต่ ๒ คนไป ด้วยการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงาน โดยอาศัยความร่วมมือการเห็นความสำคัญของงานตลอดถึงการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกว่ามีปฏิริยาระหว่างกันจากคนทุกฝ่าย ด้วยการบริหารอย่างมีแบบแผนและระเบียบวิธีในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

จากความหมายของการบริหาร ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประมวลความหมายหลัก เพื่อประกอบการศึกษาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปตามตารางที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

^{๔๖} วัชร วัชรนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖ - ๓๗.

ตาราง ๒.๕ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
นภดล เสงเจริญ, (๒๕๔๖, หน้า ๒๓-๒๔)	๑. การบริหารตน ๒. การบริหารคน ๓. การบริหารงาน ๔. มีความคิดเชิงวิสัยทัศน์ ๕. คิดเป็นระบบ ๖. การแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน ๗. ปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อม ๘. คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์ ๙. รู้จักเสียสละและให้อภัย ๑๐. เปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลง ๑๑. มีความอดทนและมองโลกในแง่ดี ๑๒. ทนเหตุการณ์ ๑๓. ทำงานเชิงรุก ๑๔. สร้างความเชื่อถือและมีความเที่ยงตรง ๑๕. การวางแผน ๑๖. การจัดองค์การการจัดโครงสร้าง ๑๗. การใช้คนให้ตรงกับงาน ๑๘. จัดการการกำกับดูแลทรัพยากร
เด่น ชะเนติยัง, (๒๕๓๙, หน้า ๕๒)	๑. ความรู้ ๒. มีหลักเกณฑ์ ๓. ความสามารถ ๔. ประสบการณ์ ๕. ทักษะ
สมยศ นาวิการ, (๒๕๔๕, หน้า ๔)	๑. เป็นกิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒. กลุ่มบุคคลร่วมมือกันทำกิจกรรม ๓. กิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ๔. ทำกิจกรรมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
วิรัช วิรัชนิการวรรณ, (๒๕๔๕, หน้า ๓๖ - ๓๗)	๑. การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ๒. การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ๓. การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัด ๔. การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ ๕. การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ๖. การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขึ้นสุดทำอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐวิสาหกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอานโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๔๗} เป็นกระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้การดำเนินงานของคนอื่น^{๔๘} กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน^{๔๙} ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ^{๕๐}

๑. การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒. การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลงหลั่นลงไป

๓. การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงาน การบริหารบุคคลดังกล่าว รวมถึงตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และ

^{๔๗} ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นันทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๔๘} Robbins, Stephen P. and Coulter, M. **Management**, (7th ed. New Jersey : prentice Hall International, Lnc, 2002), p. 6.

^{๔๙} Herbert A. Simon, **Administrative Behavior**, (New York : The Macmillan Company, 1947), p. 3.

^{๕๐} ดิน ปรัชญพฤทธ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๔ - ๒๖.

การพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔. การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น

๕. การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖. การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างความสำเร็จอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัวด้วย

๗. การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทางงบประมาณการเงินวางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

การบริหารเป็นกิจกรรมที่คณะบุคคลร่วมกันกระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดที่วางไว้ร่วมกันก่อนแล้ว และในการกระทำกิจกรรมดังกล่าวนั้นมีการใช้ทรัพยากรการบริหารให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด^{๕๑} กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ^{๕๒}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนาวิธี (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒. การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ ที่รับผิดชอบ

๔. การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจ แยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

^{๕๑}ธีรภูมิ ประทุนรัตน์, การศึกษาไทย, (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๒๖), หน้า ๓.

^{๕๒}พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔ - ๗๒.

๖. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗. การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘. การสื่อสารข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙. การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึงวิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

๑๐. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน

ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^{๕๓} องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องมือเพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔ Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓. มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ Ms หรือ ๖ Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วยการนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

^{๕๓} พันธ์ หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๕.

๔. ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๕๔}

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่าง ๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กรใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้พนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๕๕} การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๕๖} หลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ^{๕๗}

๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดี มีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

^{๕๔} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒ - ๖๓.

^{๕๕} สุพิน เกษาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒ - ๓.

^{๕๖} ธนจรัส พูนสิทธิ์, การจัดการองค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๕๗} เสนาะ ดิยาวัว, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๒.

๓. การบริหารเป็นการสมดุระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่าทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอ แต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและ การใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ คือเมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับ เศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการ กระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้ เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

สรุปได้ว่า การบริหารหมายถึง การที่คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันตั้งวัตถุประสงค์และ มาร่วมกันทำกิจกรรมขององค์การหรือหน่วยงาน ด้วยความสามารถ ด้วยศาสตร์ ด้วยศิลป์ ด้วยกล ยุทธ์ และด้วยการบริหารงานที่ดี โดยนำเอาทรัพยากรมาพัฒนาและใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับของทุก ฝ่าย

จากความหมายของการบริหาร ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการ สังเคราะห์ประมวลความหมายหลัก เพื่อประกอบการศึกษาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุป ตามตารางที่ ๒.๖ ดังต่อไปนี้

ตาราง ๒.๖ แสดงการสังเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ติน ปรัชญพฤทธิ์, (๒๕๓๓, หน้า ๒๔ - ๒๖)	๑. การจัดคนเข้าทำงาน ๒. การจัดองค์การ ๓. การวางแผน ๔. การสั่งการ ๕. การประสานงาน ๖. การรายงาน ๗. การงบประมาณ
พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, (๒๕๔๒, หน้า ๖๔ - ๗๒)	๑. การวางแผน ๒. การจัดการ ๓. การจัดคนเข้าทำงาน ๔. การตัดสินใจ ๕. การสั่งการ ๖. การควบคุม ๗. การร่วมมือประสานงาน ๘. การสื่อข้อความ ๙. การรายงานผล ๑๐. การงบประมาณ
สมคิด บางโม, (๒๕๔๕, หน้า ๖๒ - ๖๓)	๑. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ๒. ทฤษฎีการบริหาร ๓. มีการประสานงานระหว่างกัน ๔. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล
สุพิน เกชาคุปต์, (๒๕๔๔, หน้า ๒ - ๓)	๑. การคิด ๒. การวางแผน ๓. การตัดสินใจ ๔. ความรู้สึกที่ดี ๕. ความภูมิใจ ๖. รับผิดชอบต่องาน ๗. การตั้งใจในการทำงาน

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ธนจรัส พูนสิทธิ์, (๒๕๔๑, หน้า ๒๐)	๑. การวางแผน ๒. การจัดองค์การ ๓. การอำนวยการ ๔. การควบคุม
เสนาะ ตีเยาว์, (๒๕๔๖, หน้า ๑ - ๒.)	๑. การทำงานกับคน ๒. ทำให้งานบรรลุเป้าหมาย ๓. การสมดุระหว่างประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพ ๔. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๕. เฝือกกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุขและทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับสังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย เช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ย่อมต้องมีความผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหาร โดยบริหารตามหลักภาวะผู้นำนั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่มีหน้าที่ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ได้ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้วพระมหากัสสปะผู้เป็นพระสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณในเขาเวฬุวันประเทศกรุงราชคฤห์ หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สายและประเทศไทยได้รับผลจากการเผยแผ่คราวนั้นด้วย ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยและอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยก็ยังมีการใช้หลักภาวะผู้นำควบคู่กับหลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอดจนถึงในยุคปัจจุบันนี้

การบริหารคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้นยังไม่มีเป็นรูปแบบในลักษณะที่เป็นองค์การบริหาร จัดตั้งตามลักษณะองค์การบริหารทั่ว ๆ ไป เหมือนในปัจจุบันแต่เป็นการทำหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูป

ที่อยู่ร่วมกันในอารามนั้น ๆ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการช่วยเหลือทำหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการให้ชีวิตความเป็นอยู่ จากการกระทำของภิกษุแต่ละรูป ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย ให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติเรียกว่าเป็นการปกครองโดยธรรมวินัย^{๕๘} โดยภาพรวมแล้วสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงดำเนินการปกครองด้วยวิธีการคัดเลือกกลั่นกรองบุคลากรมาบวชในพระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับ ทรงให้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เพื่อนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั่นเอง

การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะใหญ่เป็นสมาชิกของสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ถ้าไม่สามารถฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้หลุดพ้น หรือดเว้นจากจากความโลภความโกรธ ความหลงได้อย่างเด็ดขาดแล้ว ย่อมจะเกิดความขัดแย้งในหมู่คณะนั้น ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงจำเป็นต้องช่วยกันรับผิดชอบและเข้มงวดกับการคัดเลือกสมาชิกที่เข้ามาในสังคมสงฆ์ ด้วยกฎหมายหรือแบบแผนจารีตประเพณีกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องรองรับสถานภาพแห่งการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ กฎหมายและแบบแผนที่คนส่วนใหญ่ของสังคมให้ความเห็นชอบร่วมกันว่าสามารถใช้เป็นมาตรการมาตรฐานแนวทางควบคุมความประพฤติปฏิบัติแต่ละบุคคลให้อยู่ในกรอบเขตอาณาเขตที่ต้องและดั่งตามประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้สังคมสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข และไม่ก่อให้เกิดจลาจลกระทำการอันไม่ควรที่เรียกว่าภินทนาการในภายใน จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงแผ่ข่ายคือพระญาณอันยาวไกลทรงทราบถึงอนาคต เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับศาสนาของพระองค์เอง อาศัยพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้เป็นตัวแทนของพระองค์ เหมือนคราวที่พระอานนท์ทูลถามว่า “พระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้ว จะมอบอำนาจหน้าที่การดูแลคณะสงฆ์แก่ผู้ใด” พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ดูก่อนอานนท์ พระธรรมและวินัยใดที่เราได้แสดงและบัญญัติไว้ เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว พระธรรมและวินัยนั้นแหละ จักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย”^{๕๙}

ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ

๑. การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม

๒. การศาสนศึกษา

๓. การศึกษาสงเคราะห์

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. ผู้บัญชาการ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายา เป็นประมุขสงฆ์

๒. องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกออกเป็น ๒ องค์กร คือ มหาเถรสมาคม และองค์กรย่อยในส่วนกลาง

^{๕๘} พระมหาธรรมวราวุธ อริยธมโม, การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์สุวิวัฒน์, ๒๕๔๓), หน้า ๕๗.

^{๕๙} ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

๓. องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกออกเป็น ๔ คือ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล

๔. วัด เป็นองค์กรต่ำสุด เป็นองค์กรหลัก เป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์^{๖๐}

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งตราขึ้นในภาวะที่บ้านเมืองอยู่ในระยะปฏิบัติและอยู่ในระยะกาลที่ได้มีพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์มาแล้ว ๒ ฉบับ ครั้นเมื่อตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ คงได้ทบทวนพระราชบัญญัติ ๒ ฉบับ เทียบเคียงแล้วยึดเอาโครงสร้างของฉบับที่ ๑ เป็นหลัก นำส่วนประกอบขององค์กรของฉบับที่ ๒ บางส่วนมาผสม โดยปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงได้รูปแบบองค์กร ดังนี้^{๖๑}

๑. ผู้บังคับบัญชา ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์ประมุขสงฆ์ และเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์สูงสุด ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

๒. องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกเป็น ๒ คือ ส่วนที่ ๑ มหาเถรสมาคม ได้แก่ องค์การปกครองคณะสงฆ์สูงสุด ซึ่งเป็นองค์กรหลักประกอบด้วย

๑. สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง
๒. สมเด็จพระราชาคณะ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
๓. พระราชาคณะที่ทรงแต่งตั้ง (ไม่เกิน ๑๒ รูป) เป็นกรรมการ ลักษณะดำเนินการ
 - (๑) ประธานกรรมการ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ
 - (๒) อธิบดีกรมการศาสนา เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง
 - (๓) กรรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการ
 - (๔) องค์กรย่อย เป็นหน่วยบริหารและจัดกิจการแทน

ส่วนที่ ๒ องค์กรย่อยในส่วนกลาง

- (๑) เขตปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ เขตปกครองสงฆ์ในภิกษุภิกษุณีนั้น ๆ ดังนี้
 - ก. หน (ม) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชา
 - ข. คณะ (ธ) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชามีเลขานุการสนองงานการ เลขานุการ เจ้าคณะใหญ่ จัดเป็น “พระสังฆาธิการ”
- (๒) คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม
 - ก. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง
 - ข. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา
 - ค. คณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์
 - ง. คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - จ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ

^{๖๐} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปณโณ), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๑๐.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

ฉ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

(๓) คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการอื่น ๆ (มีจำนวนมากคณะ)

(๔) กองงาน

ก. กองบาลีสนามหลวง

ข. กองธรรมสนามหลวง

ค. กองงานพระธรรมทูต

๓. องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มี ๔ ชั้น คือ

(๑) ภาค เจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะภาคเป็นผู้ช่วย

(๒) จังหวัด เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ช่วย

(๓) อำเภอ เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้ช่วย

(๔) ตำบล เจ้าคณะตำบลเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วย

๔. วัดเป็นองค์กรต่ำสุดและเป็นองค์กรหลัก เป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา เป็นหน่วยบริหารและจัดกิจการโดยตรง มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชารองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยในกิจการทั่วไป ไวยาวัจกรเป็นผู้ช่วยงานการศาสนสมบัติ อนึ่ง เจ้าคณะ รองเจ้าคณะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็น“พระสังฆาธิการ”

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญต่อพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่นที่ ความเรียบร้อยดีงามของประเทศชาติเกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการของแต่ละชุมชน ฉะนั้น ความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ก็เกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับ ฉะนั้น โดยที่ขอบข่ายของการบริหารนี้ หมายถึง งานทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการ สาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ ดังนั้น ในหัวข้อ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์นี้ ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ งาน ทั้ง ๖ ด้าน ตามลำดับ ดังนี้

๒.๓.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการวางแผนการปกครองคณะให้เป็นอยู่ด้วยความเรียบร้อยมีระเบียบแบบแผนที่มีการปกครองเป็นคณะให้คณะสงฆ์ได้อยู่อย่างความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงจำเป็นต้องมีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อดูแลในด้านต่างๆ ด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง ดังต่อไปนี้

การปกครองคณะสงฆ์นั้น แก่นแท้คือการปกครองตามพระธรรมวินัย กล่าวคือ ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยได้อำนาจอธิปไตยและจารีตเป็นหลักอุดหนุน คราวใดเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์ จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐ ได้อาศัยอำนาจอธิปไตยเข้าช่วยจัดการแก้ไขขัดข้อง ดังเช่นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช การคณะสงฆ์และการพระศาสดาดำเนินมาได้ด้วยลักษณะอย่างนี้ ครั้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวาย

อำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล ได้ทรงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ยกเลิกฉบับแรก เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ และต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ปรับปรุงฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๖๒} ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักระเบียบการปกครองคณะสงฆ์อยู่ในปัจจุบัน รูปแบบและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ดังกล่าว มีดังนี้

สกลมหาสังฆปริณายก คือ ตำแหน่งพระประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งนี้ ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย และทรงตราพระราชบัญญัติสาสมเด็จพระสังฆราช โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชเพียงพระองค์เดียว

สมเด็จพระสังฆราช ในตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก เทียบได้กับสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ตามมาตรา ๕-๖^{๖๓} แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และทรงอยู่ในฐานะปูชนียะละครุฐานะอันสูงสุดดุจยอพระเจดีย์ ผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้

มหาเถรสมาคม คือ องค์การปกครองคณะสงฆ์สูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม (ม.๑๕ ตรี, ม.๒๐)^{๖๔} มหาเถรสมาคม มีหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาเช่นเดียวกับ สังฆสภา คณะสังฆมนตรี คณะวินัยธร และ ก.ส.พ. สมัยใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔

มหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานกรรมการ ประกอบด้วย

- (๑) ประธานกรรมการ
- (๒) กรรมการโดยตำแหน่ง
- (๓) กรรมการโดยการแต่งตั้ง

ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ตามพระราชบัญญัตินี้ เท่ากับตำแหน่งผู้นำคณะสงฆ์ สมัยใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ รวม ๔ ตำแหน่ง คือ ประธานสังฆสภา (ม.๑๒) สังฆนายก (ม.๒๘) ประธานคณะวินัยธร (ม.๕๑) และ สังฆาณัติ ระเบียบการแต่งตั้งคณะวินัยธร (ม.๙) และประธาน ก.ส.พ. (สังฆาณัติระเบียบพระคณาธิการ ม.๕๑)

^{๖๒} พระศรีศาสนวงศ์ (วีรชัย วีรปญโญ), อธิบายกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

^{๖๓} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ชุตติมาการพิมพ์, มปป.), หน้า ๓๗๐.

^{๖๔} พระศรีศาสนวงศ์ (วีรชัย วีรปญโญ), อธิบายกฎหมายมหาเถรสมาคม, หน้า ๒.

มหาเถรสมาคม มี (ม.๑๓)^{๖๕}

(๑) อธิบดีกรมการศาสนา เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง

(๒) กรมการศาสนา ทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

การบริหารงานของมหาเถรสมาคม เป็นไปในลักษณะที่ว่าการกรมการทั้งหมดร่วมกันรับผิดชอบงานทั้ง ๖ ประเภท โดยไม่มีการแต่งตั้งเป็น “กระทรวง” ให้ชัดเจน แล้วมอบหมายให้กรมการรูปใดรูปหนึ่งทำหน้าที่เป็น “รัฐมนตรี” เพื่อกำกับดูแลเป็นการเฉพาะและการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ มีอำนาจคือ

ก. อำนาจนิติบัญญัติของมหาเถรสมาคม ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆสภามหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนี้

๑) ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

๒) ออกข้อบังคับมหาเถรสมาคม

๓) วางระเบียบมหาเถรสมาคม

๔) ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม

๕) มีมติมหาเถรสมาคม

๖) ออกประกาศมหาเถรสมาคม

ข. อำนาจบริหารของมหาเถรสมาคม โดยที่อำนาจการปกครองและบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

๑) จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

๒) จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

๓) จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

๔) แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

และในนามคณะกรรมการมหาเถรสมาคมนั้น จะมีคณะอนุกรรมการที่มหาเถรสมาคมแต่งตั้งอีกหลายคณะ คือ

๑) คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์

๒) คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต

๓) คณะกรรมการร่างกฎหมาย

๔) คณะกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์

๕) คณะกรรมการควบคุมพระภิกษุสามเณรไปต่างประเทศ (ศ.ต.ภ.)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้นคือ ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยแบ่งสายการปกครอง ดังนี้

^{๖๕} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓.

๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค ๑, ๒, ๓, ๑๓, ๑๔, และ ๑๕

๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค ๔, ๕, ๖ และ ๗

๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, และ ๑๒

๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกายภาค ๑๖, ๑๗, และ ๑๘

๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายทุกภาค

และเขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งตามภาค ๑๘ ภาค ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ ได้แก่ ภาค ๑ - ภาค ๑๘ เป็นต้น

ส่วนการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนดขึ้น ตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองคณะตามลำดับชั้นต่อไปนี้

- ๑) เจ้าคณะภาค
- ๒) เจ้าคณะจังหวัด
- ๓) เจ้าคณะอำเภอ
- ๔) เจ้าคณะตำบล
- ๕) เจ้าอาวาส

ค. อำนาจตุลาการของมหาเถรสมาคม การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิคหกรรม กฎมหาเถรสมาคมนี้แบ่งอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑) การพิจารณาชั้นต้น เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่ภิกษุถูกฟ้องสังกัดอยู่ถ้าผู้ถูกฟ้องเป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะก็ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

๒) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งจะประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองเหนือขึ้นไปกว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้พิจารณาในชั้นต้น

๓) การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมในการลงนิคหกรรมไม่ว่าในกรณีใดให้เป็นอันถึงที่สุด

จะเห็นได้ว่า การที่ฝ่ายรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ออกมาบังคับใช้ได้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักรเพราะการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ รัฐบาลได้ชื่อว่าให้การอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ ทั้งนี้ เพราะคณะสงฆ์ไม่มีอำนาจลงโทษพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยขั้นร้ายแรงและไม่ยอมสละสมณเพศทั้งไม่มี

อำนาจลงโทษผู้ใส่ความคณะสงฆ์ หากคณะสงฆ์ปล่อยไว้อย่อมจะนำความเสื่อมเสียมาสู่วงการคณะสงฆ์ ในกรณีคณะสงฆ์จำเป็นต้องพึ่งอำนาจรัฐเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับ พระธรรมวินัยและความบริสุทธิ์ แห่งพระศาสนา แม้ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจปกครองคณะสงฆ์อย่างเต็มที่ ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่า คณะสงฆ์มีอิสระจากการควบคุมของกลไกของรัฐ^{๖๖},

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากการได้มีการตรา พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลที่ ๘ มีตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๙ ปัจจุบันมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็น สัดส่วนในการบริหารงานคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น และมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลัก พุทธธรรมในการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบ ต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อน มาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและ วิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ ถือว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มี ประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มี วิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของ คณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

ขณะที่ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหาร

ความสำคัญ การปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับ ชั้นนับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไข ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้ การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน กฎมหาเถรสมาคม

หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือใน ปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหา เถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำ หน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับนับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะ ตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ ยังรวมถึงการที่

^{๖๖} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร^{๖๗} ส่วนคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวไว้ว่า การปกครอง คือ การบริหาร วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าที่อย่างปกติสุข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน ให้เกิดการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐอย่างถูกต้อง ตลอดถึงการพยายามสร้างรูปแบบ การปกครองที่จะกำจัดคนเลวให้น้อยที่สุด โดยพยายามให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยไม่มีการใช้อำนาจหรือการลงโทษมาบังคับให้ทำหรือ ปฏิบัติตาม^{๖๘}

ขณะที่ พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี) เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา ได้อธิบายเกี่ยวกับนโยบายคณะสงฆ์ ในหัวข้อบรรยายเรื่อง “นโยบายการคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา” ว่า พระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และนโยบายคณะสงฆ์ภายใต้รัฐธรรมนูญว่า “ให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาและปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย กฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง เพื่อการดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจ ให้เกิดการพัฒนากर्मสันคถาวรและเรียบร้อยดีงามแห่งพระพุทธศาสนา ทั้งเพื่ออำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไป จนไม่มีเวลาว่างเหลือไว้ให้ทำความเสื่อมเสีย ตลอดจนถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย ๕ ข้อ คือ

- (๑) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- (๒) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- (๓) เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- (๔) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
- (๕) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับคณะสงฆ์ พระสงฆ์เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา^{๖๙}

จากเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การปกครองเป็นสิ่งที่จำเป็นในการบริหารกลไกของสังคม เพื่อให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การปกครองจึงเป็นระบบที่มีคู่ทุกสังคมมนุษย์เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ซึ่งมีความหมายอยู่ทั่วไป คือ การบริหาร การวางระเบียบกฎเกณฑ์ ให้สมาชิกได้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ส่วนการปกครองคณะสงฆ์นั้น จะมุ่งเน้นการปกครองของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นการปกครองที่พระพุทธเจ้าทรงดัดแปลงมาจากการปกครอง

^{๖๗} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^{๖๘} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๖๙} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี), **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

อาณาจักรในสมัยนั้น โดยมุ่งเน้นให้ธรรมเป็นใหญ่กว่าตัวบุคคล เรียกอีกอย่างว่า การปกครองแบบธรรมาธิปไตย จึงทำให้การปกครองสงฆ์ยึดปฏิบัติรูปแบบถือเอาพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ตลอดจนมาจืถึงปัจจุบัน

ตารางที่ ๒.๗ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการปกครอง

นักวิชาการ/สำนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับการปกครอง
กองพุทธศาสนสถาน สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๔, หน้า ๕)	๑. การดูแล คຸ້ມครอง บริหาร ๒. เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน
คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕๔๙, หน้า ๖)	๑. วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าที่ย่างปกติสุข
พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี), (๒๕๔๖, หน้า ๕๙)	๑. ให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาและปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ๒. การพัฒนาการมั่นคงถาวรและเรียบร้อยดิงามแห่งพระพุทธศาสนา

๒.๓.๒ แนวคิดที่เกี่ยวกับการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา คือ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการบริหารของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบการบริหารปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวกับการศาสนศึกษา ดังต่อไปนี้

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติสัทธิธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสัทธิธรรม ๓ ของบรรพชิตและคฤหัสถ์

แต่ในปัจจุบัน พระปริยัติสัทธิธรรมนั้น เรียกสั้นๆ ว่า “พระปริยัติธรรม” แต่เดิมนั้นองค์พระมหากษัตริย์ทรงดำเนินการ จนเรียกการสอบว่า “สอบในสนามหลวง” โดยอาราธนาพระมหาเถระ พระเถระเป็นแม่กองและกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้แม้คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเองโดยแล้ว ก็ยังคงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระเบียบการจัดศาสนศึกษายังคงเป็นไปตามจารีตที่เคยถือปฏิบัติสืบมา เพราะยังมีได้มีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดวิธีดำเนินการศาสนศึกษา การแต่งตั้งแม่กอง

สนามหลวงและแม่งองธรรมสนามหลวงคงเป็นไปตามจารีตเดิม โดยหลักการ แบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น ๒ แผนก คือ แผนกบาลี ๑ แผนกธรรม ๑

แผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย และแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะภาษาบาลีเป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอื่น ๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ผู้ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีมีได้ชั้นเรียนแผนกบาลี ใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ ชั้นบาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑-๒ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเปรียญ คือทรงตั้งเป็น “พรมหา” “สามเณรเปรียญธรรม” ชั้นประโยค ๑-๒ ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตร และพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางศาสนา และถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้ในขณะที่เป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทสามเณรรูปนั้นในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ชั้นประโยค ป.ธ. ๙) ถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตินำไปถวายพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ ผู้มีวิทยฐานะชั้นประโยค ป.ธ. ๓ หรือเท่ากับพระคณาจารย์เอก

แผนกธรรม เรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาที่นักปราชญ์แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยแล้ว และเรียบเรียงสำนวนให้เหมาะสม มีเรียนอยู่ ๒ ประเภท คือ สำหรับพระภิกษุสามเณรเรียกว่า “นักธรรม” ๑ สำหรับคฤหัสถ์ เรียกว่า “ธรรมศึกษา” ๑ โดยชั้นจัดเป็น ๓ คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก เฉพาะนักธรรม จัดเป็นวิทยฐานะของพระภิกษุสามเณรในระดับหนึ่ง แต่ละชั้นมีประกาศนียบัตรเป็นสำคัญ

การจัดการศาสนศึกษาตามรูปแบบดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชา คงพอคาดได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

๑. เพื่อรักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

อำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม ข้อหนึ่งว่า “รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา” (ม.๑๕ ตรี) ควรถือเป็นนโยบายหลักของการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์โดยแท้ แม้คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษาของมหาเถรสมาคมจะกำหนดแนวทางและวิธีปฏิบัติการส่งเสริมการ ศาสนศึกษาในกาลต่อไป ก็ควรยึดถืออำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมข้อนี้เป็นหลัก หน้าที่เจ้าอาวาสข้อหนึ่งว่า “เป็น

ฐานะในการศาสนศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์” (ม.๓๗) ย่อมเห็นชัดว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา และวัดเป็นสถานศึกษา โดยถือสืบมาว่า วัดในกรุงเทพมหานคร เรียกว่า สำนักเรียนมีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียน ส่วนวันในจังหวัดอื่น เรียกว่า สำนักศาสนศึกษามีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา รวมสำนักศาสนศึกษาทุกแห่งในจังหวัดทุกแห่งในจังหวัด เรียกว่า “สำนักเรียนคณะจังหวัด” มีเจ้าคณะจังหวัดเป็นเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด และในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรงและให้เจ้าคณะสังกัดร่วมจัดด้วย (เฉพาะบางกรณี) จึงยุติได้ว่า

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
๒. เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการ ในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด
๓. ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังกัดร่วมจัดด้วย

การศาสนศึกษา เป็นกิจการที่สำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ เป็นหลักสำคัญในการรักษา พระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาเพราะพระสงฆ์ผู้รักษาพระธรรมวินัยดีเยี่ยมเป็นศรีของพระศาสนาและเป็นการกำลังในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยคุณธรรมของพระศาสนา การจัดการศาสนศึกษาควรจะมีองค์ประกอบ ๕ คือ

๑. หลักการ หมายถึง ระบบและหลักสูตรการศึกษา อันระบบและหลักสูตรการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นระบบและหลักสูตรเฉพาะเพื่อการพระศาสนา หาใช่เพื่อการอื่นไม่ มีความดีงามในตัวอย่างสมบูรณ์แบบ อาจกล่าวได้ว่า “ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน” นับว่าเป็นหลักการอันดีงามสำหรับการคณะสงฆ์และการพระศาสนาโดยแท้

๒. วิธีการ หมายถึง วิธีดำเนินกิจการต่างๆ ในการศาสนศึกษา เช่น การเรียน การสอน การวัดผล การรับรองฐานะและการจัดการอื่นๆ เพื่อให้การศาสนศึกษามีความเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ ยังเป็นไปตามจารีตประเพณีอันดีงามแต่อดีต หากได้มีการปรับปรุงโดยกำหนดเป็นระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการนี้ ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ อาจเหมาะสมกับกาลสมัยและเป็นไปเพื่อความเจริญในทุกด้านโดยแท้

๓. ปฏิบัติการ หมายถึง ผู้ปฏิบัติตามวิธีการ ได้แก่ เจ้าสำนัก-ครูอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้แบกภาระการศาสนศึกษาอย่างแสนหนัก ควรเป็นผู้มีความหนักแน่นในพระสัทธรรม เอาภาระการศาสนศึกษาเพื่อมุ่งรักษาพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง พยายามเห็นแก่ประโยชน์ของคณะสงฆ์และพระศาสนาเป็นสำคัญ โดยมุ่งเอางานส่วนนี้เป็นเครื่องแสดงความกตัญญูต่อพระบรมศาสดาและคณะสงฆ์ ถ้าได้อย่างนี้จัดได้ว่าเป็นผู้ปฏิบัติขั้นดี

๔. อุปการ หมายถึง การอุปถัมภ์บำรุงการศาสนศึกษาข้อนี้ถือเป็นหลักสำคัญ การศาสนศึกษา นี้ องค์พระมหากษัตริย์ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงถวายความอุปถัมภ์ด้วยงบประมาณอุดหนุน (ผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ) ทรงอุปถัมภ์ด้วยการทรงตั้งเปรียญ ทรงอุปถัมภ์ด้วยการรับสามเณรผู้สอบได้ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ในการอุปสมบท ทรงอุปถัมภ์เป็นนิยัตแก่ผู้สอบเปรียญ ๙ ประโยคได้ จึงนับได้ว่าเป็นพระมหากษัตริย์อย่างสูงต่อการศาสนศึกษา แต่การที่ทรงอุปถัมภ์ด้วยงบประมาณอุดหนุนผ่านทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นทุนอุดหนุนที่น้อยกว่าการศึกษา

ประเภทอื่น ไม่เพียงพอกับการจัดการของแต่ละสำนัก แม้จะได้รับการอุปถัมภ์จากประชาชนทั่วไปอีก ก็เป็นส่วนน้อย โดยทั่วไปแล้ว ไม่เพียงพอกับการจัดการจึงเป็นเหตุให้การจัดการศาสนศึกษาเป็นไปด้วยความลำบากในบางสำนัก

๕. สิทธิการ หมายถึง การติดตามผลงานและการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาโดยตรง ได้แก่ เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น

ด้วยองค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใดก็ตามแต่ด้วยน้ำใจของเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์มาตลอด โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแผนกบาลี เป็นแผนกที่จัดยากเพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอื่นๆ แต่ผู้กตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ช่วยแบกภาระอันแสนหนักมาโดยตลอดได้เป็นเหตุให้คณะสงฆ์และพระศาสนาได้มีผู้เจริญด้วยวิชาความรู้และชั้นการศาสนศึกษาอย่างน่าภาคภูมิใจ

อำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา.....ของคณะสงฆ์” (ม.๑๕ ตรี) จึงถือได้ว่า มหาเถรสมาคมเป็นผู้บัญชาการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ แต่ในทางปฏิบัติเป็นผู้กำหนดแนวการปฏิบัติในการควบคุมและส่งเสริมและมีคณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษาของมหาเถรสมาคม แม้กองบาลีสนามหลวงและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับภาระในส่วนกลาง

อนึ่ง อำนาจเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น มีข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” (กฎ ๑๕ ข้อ ๗, ๑๐, ๑๕, ๒๐ และ ๒๕) เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ย่อมเป็นผู้ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาโดยแท้ แต่เจ้าคณะจังหวัด (เว้นเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร) ควรได้รับภาระนี้อย่างใกล้ชิดกว่าเจ้าคณะชั้นอื่น เพราะเป็นเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัดโดยตำแหน่ง

ความข้อนี้ เป็นหลักสำคัญในความรู้ระดับเจ้าคณะ จึงแยกพิจารณาเป็น ๒ ประเด็น คือ การควบคุมการศาสนศึกษา ๑ การส่งเสริมการศาสนศึกษา ๑

การควบคุมการศาสนศึกษา ได้แก่ การที่เจ้าคณะหรือผู้มีหน้าที่ เป็นภาระกำกับดูแลการศาสนศึกษาที่เจ้าอาวาสจัดขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนและมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและดำเนินการเกี่ยวกับการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์และสามเณร และปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการศาสนศึกษาตามมหาเถรสมาคมจะมอบหมาย

๒. แม่กองบาลีสนามหลวง กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่น

๓. แม่กองธรรมสนามหลวง กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่น

๔. เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ควบคุมดูแลการศาสนศึกษาทั้ง ๒ แผนก โดย

(๑) ควบคุมเตรียมการก่อนสอบ การสอบและตรวจวัดผล

- (๒) ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม
- (๓) ตรวจตราเยี่ยมเยียนสำนักศาสนศึกษา
- (๔) จัดอบรมครูสอนตลอดจนสาธิตการสอน เพื่อให้การสอนเป็นไปตามแบบเดียวกัน
- (๕) ดูแลเร่งรัดให้มีการเรียนการสอนนักเรียนอย่างทั่วถึง อย่างน้อยสุด ให้มีการ อบรมพระธรรมวินัยโดยอนุโลมตามหลักสูตรนักเรียนชั้นตรี ตามคำสั่งมหาเถรสมาคม พ.ศ. ๒๕๒๘
- (๖) เร่งรัดให้มีการอบรมบาลีและหรือนักธรรมชั้นเอกก่อนสอบ
- (๗) โดยเฉพาะเจ้าคณะจังหวัดในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด ควรเร่งรัดควบคุมดูแลแต่ละสำนักศาสนศึกษาอย่างจริงจังและโดยทั่วถึง

การส่งเสริมการศาสนศึกษา ได้แก่ การที่เจ้าคณะเป็นภาระช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือแก่สำนักศาสนศึกษาที่เจ้าอาวาสจัดขึ้น เพื่อให้การศาสนศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เจ้าคณะต้องส่งเสริมตามควรแก่เหตุ ดังนี้

๑. ช่วยแก้ไขปัญหาคงเกิดมีขึ้น เพราะ
 - (๑) ขาดแคลนครูสอน
 - (๒) ขาดแคลนครูผู้มีวิทยฐานะเหมาะสมกับชั้นที่สอน
 - (๓) ขาดแคลนนักเรียน
 - (๔) ขาดแคลนทุนดำเนินการ
 - (๕) ขาดแคลนความอบอุ่น
 - (๖) ขาดแคลนความอบอุ่น
๒. ช่วยส่งเสริมฐานะของสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน
๓. ช่วยส่งเสริมฐานะผู้บริหารการศาสนศึกษาในทุกสำนักตามสมควร
๔. ช่วยแนะนำการจัดแบ่งงบประมาณอุดหนุนให้ได้รับตามสมควร
๕. ช่วยเกื้อกูลอุดหนุนโดยประการอื่นอันเหมาะสม
๖. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้สอบเปรียญธรรมประโยคต่างๆ ได้
๗. ส่งเสริมให้พระเปรียญได้เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามสมควร

การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนบาลีและแผนกธรรม เป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ แต่ถูกมองข้ามจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการหันไปสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาอื่นมากขึ้นนับเป็นการทอดทิ้งการส่งเสริมการศาสนศึกษาอย่างน่าเป็นห่วง

ความสำคัญ การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะมีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธรวณะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนา ก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วย ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำการทำนุบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรงยกย่อง พระภิกษุ สามเณร ที่เรียนรู้พระพุทธรวณะให้มีฐานันดรพระราชทานราชูปการต่างๆ มีนิตยภัต เป็นต้น

หลักการศาสนศึกษา เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของ คณะสงฆ์ทั้ง แผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ภารกิจ ด้านนี้ครอบคลุมถึง การที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการ สอบธรรม-บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวง และเป็น เจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อ การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น^{๗๐}

คณะสงฆ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศาสนศึกษาไว้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชา คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

- ๑) เพื่อพระสงฆ์รักษาตนเองและหมู่คณะ
- ๒) เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๓) เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของศาสนา
- ๔) เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการศาสนา
- ๕) เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- ๖) เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
- ๗) เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
- ๘) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
- ๙) เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๗๑}

ขณะที่ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุป จุดหมายแห่งการจัดการศึกษาไว้ ว่า การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคม ฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้ ングได้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจ ฐานความรู้ และเศรษฐกิจแบบพหุมีพอกิน มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึง คนที่มีภาวนา ๔ ได้แก่ กาย ภาวนา สิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสุดยอดของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่ จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๗๒}

^{๗๐} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^{๗๑} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำ บรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระ ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๑.

^{๗๒} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทิศทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

จากเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศาสนศึกษา ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การศาสนศึกษาคือ การให้ความรู้แก่ภิกษุสามเณรเป็นหลัก ซึ่งภิกษุสามเณรต้องศึกษาเล่าเรียนก่อนจึงจะไปเผยแผ่ได้ เพราะฉะนั้น การศาสนศึกษาก็คือการนำเข้า การเผยแผ่ก็คือการถ่ายทอด ถ้าเรียนอย่างเดียวไม่มีการถ่ายทอดก็ไม่ว่าจะเรียนไปทำไม จะเรียนเพื่อยุ่รอดตามพระธรรมวินัยก็ไม่ต้องเรียนมาก เรียนแค่นักธรรมก็พอคุ้มตัวได้แล้ว แต่เมื่อต้องไปถ่ายทอดก็ต้องเรียนมากหน่อย และถ้าไม่เรียนรู้ก็ถ่ายทอดไม่เป็น ถ่ายทอดไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องหาวิธีทั้งสองแบบนี้ คือวิธีที่ให้การศึกษากับและถ่ายทอดไปด้วย

ตารางที่ ๒.๘ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา

นักวิชาการ/สำนักวิชาการ	แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศาสนศึกษา
กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๔, หน้า ๕)	๑. การเล่าเรียน ฟังฝน และอบรม ๒. เป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอน ๓. เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), (๒๕๔๐, หน้า ๔๑)	๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาดนเองและหมู่คณะ ๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของศาสนา
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๔๕)	๑. พัฒนาคณะให้เป็นมนุษยที่สมบูรณ์ ๒. สร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ๓. สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

๒.๓.๓ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ ประชาชน อื่นๆ มหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียน ให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใดๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์ หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกู้ยืมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือ การตั้งถาวร ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์ ดังต่อไปนี้

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนเจือการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน

คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้น ว่าโดยลักษณะควรแยกเป็น ๒ คือ

๑. การศึกษาอื่นนอกจากการศึกษาศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

๑) หมายถึง การจัดการศึกษาอื่นจากการศึกษาศาสนศึกษา เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์แก่ประชาชน หรืออาจรวมถึงพระภิกษุสามเณรด้วย การศึกษาที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการในลักษณะนี้ จัดได้ถึง ๔ ประเภท คือ

(๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียน ประเภทนี้แต่เดิมคือ โรงเรียนราชภัฏของวัด วัดหรือมูลนิธิของวัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนเป็นหลักบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง บางแห่งมีพระภิกษุสามเณรด้วยแต่แยกห้องเรียน ได้โอนมาเป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๓๒ มีทั้งระดับอนุบาล ประถม-มัธยม ขณะนี้มี ๕๒ โรงเรียนและอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

(๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ ขณะนี้ที่ทราบชัด วัดดำเนินการอยู่ ๒ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ และโรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม

(๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์จัดตั้งตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๓๔ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนามีวัดต่างๆ จัดตั้งศูนย์อบรมพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำนวนมาก

(๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จัดตั้งขึ้นเพื่ออบรมเด็กเล็กวัยเรียน นักเรียนมีทั้งชาย-หญิง วัดจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนามีวัดต่าง ๆ จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์จำนวนมาก

อนึ่ง ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ยังมีจัดในนามกรมการพัฒนาชุมชนและกระทรวงสาธารณสุขอีกส่วนหนึ่งด้วย

โรงเรียนและศูนย์อบรมทั้ง ๔ ประเภทนี้ ควรจัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์โดยแท้เพราะได้ลักษณะโดยประการทั้งปวง

อนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแผนกสามัญศึกษาเป็นจุดยืน วิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนาขณะนี้ มีวัดต่างๆ จัดตั้งมาก โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์”

เพราะการให้โอกาสจัดขึ้นก็เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร จุดยืนของวิชาที่สอนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

๒) หมายถึง การที่เจ้าคณะพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร หรือวัดช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ การศึกษาประเภทอื่นนอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบันหรือบุคคลที่กำลังศึกษาเล่าเรียนโดย ประการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและเป็นไปโดยเหมาะสม

หน้าที่เจ้าอาวาสในมาตรา ๓๗ (๑) ความตามตอนหนึ่งว่า “...จัดกิจการ...ของวัดให้เป็นไป ด้วยดี” การศึกษาสงเคราะห์ตาม ๑) เป็นกิจการของวัดเข้าในหน้าที่เจ้าอาวาส ในคำที่กล่าวนี้ ดังนั้น ผู้จัดการศึกษาสงเคราะห์ได้แก่เจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ส่วนการศึกษาสงเคราะห์ใน ๒) ทั้งเจ้าอาวาสทั้งเจ้า คณะทุกชั้นย่อมจัดได้โดยแท้ เพราะเป็นลักษณะให้การช่วยเหลือเกื้อกูล

การจัดการศึกษาสงเคราะห์ เฉพาะที่วัดหรือคณะสงฆ์จัดการเองทั้งสิ้น ๔ ประเภทที่กล่าว มาแล้วว่าด้วยความมุ่งหมายนั้น

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราช ประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวง ศึกษา เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่ง เป็นเหตุให้เด็กและ เยาวชนได้เข้าใกล้วัดวาอารามอันเป็นแดนสงบและเป็นแดนแห่งคุณธรรมของพระศาสนา

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝัง ศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาส ศึกษศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักคุณธรรมของพระศาสนา

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อ ปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากร บุคคลของชาติแต่วัยเด็กๆ

การจัดการศึกษาและการจัดการอบรมทั้ง ๔ ประเภทนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์ มีโอกาสช่วย พัฒนาชาติบ้านเมืองโดยหลักแห่งคุณธรรมของพระศาสนาโดยแท้ การจัดการนั้นมีองค์ประกอบ ๕ ประการอย่างครบถ้วนและเพียบพร้อมกว่าการศาสนศึกษา คือ

๑. หลักการ อันได้แก่ ระบบและหลักสูตรต่างๆ ได้มีการจัดไว้ให้สอดคล้องกับผู้เข้าเรียน ตามระเบียบว่าด้วยการนั้นๆ อย่างครบถ้วน

๒. วิธีการ ได้แก่ วิธีปฏิบัติ ได้วางระเบียบว่าด้วยการนั้นๆ ไว้พอเหมาะสม

๓. ปฏิบัติการ ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส-ครูพี่เลี้ยง-ครูสอน ได้จัดไว้ตามระเบียบว่าด้วยการ นั้นๆ ทั้งมีค่าตอบแทนพอเหมาะสมกับงาน

๔. อุปกรณ์ ได้แก่ การอุปถัมภ์ก็ได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนจากหน่วยงานที่สังกัด เพียงพอแก่การงาน

๕. สิทธิการ มีการติดตามผลการปฏิบัติจากทางราชการและทางคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น

ด้วยองค์ประกอบของการทำงานมีครบและพอเหมาะแก่งานการปฏิบัติของแต่ละสำนักจึงน่าจะไม่มีปัญหา ขอให้แต่ละโรงเรียนหรือแต่ละศูนย์ได้ตั้งใจปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนว่าด้วยการนั้นๆ และให้เป็นไปโดยสุจริตยุติธรรมเป็นที่ตั้ง การศึกษาสงเคราะห์จะดำเนินไปด้วยดี

ส่วนการสงเคราะห์การศึกษาอื่นจากการศาสนาศึกษาหรือการสงเคราะห์การศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา ทั้งเจ้าคณะ ทั้งเจ้าอาวาสทั้งพระภิกษุสามเณรทั่วไป ย่อมจัดการทั้งเป็นการส่วนตัวหรือเป็นคณะได้ โดยรูปแบบ

๑. ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

๒. ช่วยพัฒนาสถานศึกษา

๓. ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา

๔. ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม และผลอาจจะสะท้อนย้อนกลับถึงคณะสงฆ์ การจัดการศึกษาสงเคราะห์เองก็เป็นการช่วยเหลือลักษณะนี้ที่ดี จัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้

อำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์...ของคณะสงฆ์” และอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น มีข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี” และคำหนึ่ง “ตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย” ดังนั้น แม้การศึกษาที่กล่าวมาแต่ละประเภทมีระเบียบของทางราชการกำหนดไว้ชัดแจ้งทั้งการควบคุม และส่งเสริมทั้งผู้ปฏิบัติแล้วก็ตาม แต่เพราะการศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ การดำเนินการของเจ้าอาวาสเกี่ยวกับงานนี้ ย่อมเป็นการดำเนินการอันชอบด้วยหน้าที่ เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น จึงต้องมีส่วนควบคุมและส่งเสริมตามสมควร ถ้าเพิกเฉยเสีย ย่อมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เจ้าคณะและเจ้าอาวาสผู้เอากภาระนี้ ย่อมได้รับการยกย่อง เช่น การพิจารณาความชอบของเจ้าคณะตำบลและเจ้าคณะอำเภอ ซึ่งขอเลื่อนชั้นพระสังฆาธิการเป็นชั้นเอกและชั้นพิเศษ ต้องมีผลงานการศึกษาสงเคราะห์อยู่ด้วยและมากพอสมควร ทั้งการพิจารณาความชอบเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ที่ขอเลื่อนชั้นพระสังฆาธิการเป็นเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นเอก ก็ต้องให้มีผลงานการศึกษาสงเคราะห์มากพอสมควร แม้เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ผู้เป็นประธานกรรมการหน่วย อ.ป.ต. ที่มีผลงานการศึกษาสงเคราะห์มากพอสมควร ย่อมได้สิทธิพิเศษในการพิจารณาแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

การควบคุมในการจัดตั้งเป็นไปตามระเบียบแบบแผนมีระเบียบการตามที่กำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยการนั้นๆ แม้การส่งเสริมด้วยการจัดงบประมาณรัฐเพื่อช่วยการนั้นๆ ก็เป็นไปตามข้อกำหนดของทางราชการ ทางราชการให้งบประมาณเพื่อการศึกษาประเภทนี้สูงกว่าการศาสนาศึกษาอย่างเด่นชัด คือ ให้เพียงพอที่ดำเนินการได้

ส่วนการควบคุม เจ้าคณะก็ต้องดูแลควบคุมอีกทางหนึ่งเพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนาเป็นกิจการของวัดตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส ส่วนการส่งเสริมนั้น เจ้าคณะควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้ศึกษาโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและ

ระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยขวนขวายในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถม มัธยม และอุดมศึกษา ตามหลักการประกาศมหาเถรสมาคมช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบและพิจารณาให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ เจ้าคณะระดับต่างๆ ควรควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์เป็นรองจากการ ศาสนศึกษา เพราะการศาสนศึกษาเป็นการหลักของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์เป็นการรอง

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝนอบรมแก่ประชาชน ความสำคัญการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา หลักการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความมุ่งหมาย ๔ ลักษณะ คือ

๑. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้พระภิกษุสามเณรนักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิม หรือวันหยุดอื่นๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงฆ์

๒. การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐ หรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่างๆ การให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

๓. การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ในการเผยแพร่ศีลธรรมในโรงเรียน และสถานศึกษาต่างๆ

๔. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสได้ บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัว เพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน หรือสร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา หรือการดำเนินการใดๆ ของพระภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไป เพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑. การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จัดได้ถึง ๔ ประเภท คือ

(๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกันกับภิกษุสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

(๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

(๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะ วันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวน วิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ภาษาอังกฤษ อันเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

(๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้าน ที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศาสนศึกษาหรือการสงเคราะห์สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัว หรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

(๑) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

(๒) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา

(๓) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา

(๔) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ

ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือบุคคลผู้กำลังศึกษาวัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแล และกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิด พระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไปการศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตน และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคล ผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ

๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์
๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๗๓}

พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข) ได้กล่าวสรุปว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษาการอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัยอาหารรวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยิ่ง และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษากับคนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลงก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่าการตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของ

^{๗๓}บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรทิพกรรภาพิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

ชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาลก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษา สงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ตั้งแต่แรกที่มีรัฐเริ่มจัดการศึกษา เป็นต้น^{๗๔}

งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบันว่า มีอยู่ ๔ ลักษณะ คือ

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัด หรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับภิกษุ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบัน มีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสอง แห่ง เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่ทางสถานศึกษาของฝ่าย ราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์นี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญ ที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมกิจกรรม ปลูกฝัง เรื่องคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมในด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เพิ่มมากขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด ดำเนินการมา ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๗ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการเพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุ ยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้ คู่คุ้นเคยกับวัด กับพระตั้งแต่เด็ก สอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้ และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น^{๗๕}

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การศาสนศึกษา สงเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือ ด้านการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่น ผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ ด้วยทุนและปัจจัย ต่างๆ และยังเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

^{๗๔} พระวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอ หนองแขง จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๓.

^{๗๕} พระเทพปริยัติสุธี, (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการศึกษาและการพระ ศาสนา, หน้า ๔๘-๔๙.

ตารางที่ ๒.๙ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

นักวิชาการ/สำนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์
กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๔, หน้า ๗)	๑. การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน ๒. ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ๓. เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๔. ดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข
พระธวัชชัย จารุธมโม (๒๕๕๓, หน้า ๕๓)	๑. สงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ๒. ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชน ๓. สร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), (๒๕๔๐, หน้า ๔๘)	๑. ช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจน ๒. เป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลุกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม ๓. ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

๒.๓.๔ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่

การเผยแผ่ คือ การทำให้พระพุทธศาสนายาวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ ดังต่อไปนี้

การเผยแผ่พุทธศาสนาภายในวัด คือการมุ่งเน้นสอนให้พุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธาเข้ามาในวัด เพื่อมุ่งหวังอย่างใดอย่างหนึ่งในการสร้างบุญกุศล หรือเมื่อทางวัดจัดกิจกรรมขึ้นภายในวัดแล้วเชิญชวนพุทธศาสนิกชนมาร่วมในกิจกรรมนั้น การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแก่พุทธศาสนิกชนขึ้นอยู่กับท่านเจ้าอาวาสหรือท่านผู้ทำการแทนเจ้าอาวาส ว่าท่านจะให้โอวาทมุ่งสอนธรรมในเรื่องใดกับพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เหล่าพุทธศาสนิกชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมคำสั่งสอนพุทธศาสนา อย่างน้อยช่วงขณะหนึ่งก็สามารถทำให้จิตใจของพุทธศาสนิกชนสำนึกชั่วดี และสามารถนำไปประพฤติให้ถูกต้องกับอุปนิสัยและการดำเนินชีวิตของตน โดยท่านเจ้าอาวาสหรือท่านผู้ทำหน้าที่แทนเจ้าอาวาสถือเป็นหลักที่จะต้องกระทำการเผยแผ่ธรรมแก่พุทธศาสนิกชนเหล่านั้น

๑. อ่านคัมภีร์ ยึดธรรมเนียมการเทศน์ทำนองธรรมวัตร หรือที่เรียกว่าขึ้นธรรมาสน์เทศน์ จะเป็นเทศน์เดี่ยวหรือเทศน์คู่ก็ได้

๒. การยืนพูดในรูปแบบการบรรยาย หรือปาฐกถาธรรม

๓. สันทนาธรรม เป็นการให้โอวาทกับพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญ หรือให้โอวาทก่อนที่จะให้พรเป็นภาษาบาลี

๔. ให้โอวาทที่บ้าน คือการไปในกิจนิมนต์งานมงคลหรืออวมงคล ของพุทธศาสนิกชน ก่อนให้พรเป็นภาษาบาลี ก็สามารถให้โอวาทได้ โดยยกหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งมากล่าวสอนได้^{๗๖}

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยาย กว้างขวางออกไป

ความสำคัญ การเผยแผ่ คือการทำให้แพร่หลายในลักษณะติดแน่น กระจายไปเช่น เผยแผ่ศาสนา เผยแผ่ธรรม องค์การเผยแผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ ใช้ในความหมายว่า ประกาศ โฆษณาทำให้แพร่หลายในลักษณะกระจายให้เป็นรูปธรรมหรือให้สัมผัสได้ทางตา หู เป็นต้น

หลักการเผยแผ่ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำมาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัด ปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น) การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการ บวชนกขัมมจาริณี (ชีพรามณ์) การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การจัดพิธีแสดงตนเป็น พุทธมามกะ การจัดให้มีการแสดงธรรมในวันอัมมสวณะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้ดำเนินการในรูปแบบ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)” “การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน” “การอบรมครูจริยศึกษา” “การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม” “การส่งเสริมหน่วยส่งเสริมพุทธมามกะผู้เยาว์” เช่น โครงการอุทยานการศึกษาในวัด โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬา โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใดๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด นอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น ปัจจุบันการ เผยแผ่ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๐^{๗๗}

การเผยแผ่ศาสนธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุกๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความ

^{๗๖} สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก อุดรดิตถ์ สุโขทัย ตาก, เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ๒๕๕๒, หน้า ๑๘-๑๙.

^{๗๗} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕-๖.

เข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนาเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเผยแผ่พระพุทธธรรมคำสั่งสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติดีปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ใน สัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุข ให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. วัตถุประสงค์กัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้
๒. สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า
๓. ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน

ในส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ คือ

๑. อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ
๒. อบรมการทวักตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย
๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์
๔. แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง
๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ
๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรมมีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น
๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง

เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลพธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่องได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

บทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

๑. งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชน

ทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและถูกต้องรวมทั้งสามารถ ใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและ เป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนา ท้องถิ่น สาธิตและนาจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ

๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนาและ พระมหากษัตริย์

๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน

๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชนพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน

๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.บ.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบ มหานครสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมาย ที่จะ พัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการ ส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการ และประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีทัศนคติ ที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและ น้อมนำหลักพุทธธรรม ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการ จัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัด และประชาชน จัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำ หน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไป ของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกว่า พุทธ มามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ คณะมัธยม พุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑-๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ ๑๖-๑๘ ปี

๖. การเผยแผ่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิติสารเผยแผ่ธรรมและการเผยแผ่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัด ขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตาม ศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬา เป็นต้น^{๗๘}

^{๗๘}บุญศรี พานะจิตต์, โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

๘. การใช้สื่อสารมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และตระหนักว่าสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบัน คือ

- ๑) ความสำคัญของสื่อสารมวลชน
- ๒) หลักการ และจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน
- ๓) พ.ร.บ. คลื่นความถี่กับการพระศาสนา
- ๔) ชนิดและรูปแบบของสื่อสารมวลชน
- ๕) บทบาทพระสงฆ์กับสื่อสารมวลชน

๙. งานประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ และสามารถนำหลักการและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- ๑) หลักและวิธีการประชาสัมพันธ์
- ๒) องค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์
- ๓) ความสำคัญของการวางแผนประชาสัมพันธ์
- ๔) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์
- ๕) แนวทางการประชาสัมพันธ์^{๗๙}

ในการเผยแผ่พุทธธรรมนั้นมีหลายวิธี ดังต่อไปนี้

๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมะ สั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งวิธีนี้ ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมเป็นประจำ

๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนและผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังพิเศษเป็นวิธีการที่น่าสนใจ

๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ

๔) สนทนาธรรม คือ การพูดจาหารือในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง

๕) การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสั่งสอนให้นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขาร ตามหลักไตรลักษณ์

๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะการใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง^{๘๐}

^{๗๙} พระครูปลัดอาทิตย์ อดุลเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๖.

การเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรรถ ภิกขเว จาริก พุชนุหิตาย พุชนุสขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสาน ” แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่อกูล และความสุขแก่เหล่าทายเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการ คือ

- ๑) ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น
- ๒) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้นไป
- ๓) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน^{๔๑}

จากแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การเผยแผ่ คือ การเผยแผ่พระพุทธธรรมคำสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ใน สัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ การเผยแผ่เป็นหลักในการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จัดให้มีการเทศน์หรือปาฐกถาธรรม เป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา มีการประกวดเทียนเข้าพรรษา วันสงกรานต์ มีการจัดพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

^{๔๐} พระวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๔๑} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทร), **คม ชัด ลึก เล่ม ๒**, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑.

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

นักวิชาการ/สำนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่
กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๔, หน้า ๖.)	๑. ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยาย กว้างขวางออกไป ๒. ประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบ ๓. ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ๔. ประชาชนได้นำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
บุญศรี พานะจิตต์, (๒๕๔๕, หน้า ๒๑).	๑. ประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาท ๒. ประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนทั่วไป ๓. ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม

๒.๓.๕ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ คือ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ การสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา ๓๗^{๔๒} (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการ ดังต่อไปนี้

สาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่าเป็น “ค่านาม” หมายถึง “การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์”

ส่วนสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางในสมัยใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการมีความหมายในการรวมกิจกรรมคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒. กิจกรรมอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓. กิจกรรมของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด (ศบว.)

^{๔๒} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

การสาธารณูปการ ใน ๔ ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาส มาตรา ๓๗^{๘๓} (๑) ว่า “บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี”

การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานั้น ว่าโดยลักษณะงานมีลักษณะแตกต่างกันเป็น ๓ คือ

๑) ได้แก่ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นกิจการที่ต้องทำด้วยแรงความคิด กล่าวคือ การวางโครงการให้พอเหมาะกับการที่จะดำเนินการ เมื่อดำเนินการต้องใช้แรงงานและทุนทรัพย์และใช้หลักบัญชีควบคุมด้วย ใคร่ขอกล่าวถึงการวางโครงการพอให้มองเห็น ความข้อนี้ ควรเริ่มการคิดทำแผนผังวัดให้พอเหมาะสมกับสภาพวัด กุฏิ ซึ่งเป็นหลักของวัดไว้ที่ใด โรงเรียนพระปริยัติธรรม หอสมุดมนต์ หอระฆัง หอกลอง ถนนหนทาง สนามหลวง ห้วยและอื่นๆ ไว้ที่ใด แล้วเขียนแผนผังวัดเป็นหลักและเขียนแบบแปลนสิ่งที่จะสร้างตามโอกาส และสิ่งที่จะสร้างขึ้นนั้นควรให้เป็นทรงไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ หรือยึดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ขนาดใหญ่เล็กตามความคาดแหล่งทุนทรัพย์ เมื่อจะก่อสร้างต้องสร้างเสนาสนะต่างๆ ตามแผนผังที่กำหนดไว้ และเสนาสนะที่สร้างขึ้นต้องให้เป็นไปตามแบบแปลน แม้การบูรณปฏิสังขรณ์ก็ถือแบบแปลนนี้เป็นหลักปฏิบัติ แต่ส่วนมากแผนผังวัดมักเขียนแล้วแต่คร่าวขออนุญาตสร้างวัด เมื่อเขียนแล้วต้องให้เป็นไปตามเดิม เว้นแต่มีการขยายบริเวณวัดให้กว้างขวางกว่าเดิม

๒) ได้แก่ การดำเนินกิจการทางด้านเอกสาร เช่น การขออนุญาตสร้างวัด ขอตังวัด ขอรวมวัด ขอย้ายวัด ขอมิพระภิกษุจำพรรษา และการขอยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ขออนุญาตเรียไร การดำเนินกิจการเหล่านี้การขอยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวงปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ การขออนุญาตจัดงานวัดและการขออนุญาตเรียไร ปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมว่าด้วยการนั้น การอื่น ๆ มีการขออนุญาตสร้างวัด เป็นต้น ปฏิบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวง บางเรื่องทางราชการเป็นเจ้าการ คณะสงฆ์เป็นส่วนประกอบ บางเรื่องคณะสงฆ์เป็นเจ้าการ ทางราชการเป็นเพียงส่วนประกอบ

๓) ได้แก่ การดำเนินการในการรักษาทรัพย์สินใช้จ่ายทรัพย์สินและการจัดประโยชน์ของวัด โดยตรงคือการศาสนสมบัติ เป็นงานละเอียดอ่อน ต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ที่กล่าวมาเพียงแค่นี้แยกลักษณะงานสาธารณูปการให้มองเห็น ส่วนรายละเอียดแห่งการปฏิบัติจักแยกไว้ส่วนหนึ่ง

การสาธารณูปการ ใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่เจ้าอาวาสเพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยเฉพาะ การบางอย่างเจ้าอาวาสเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะและหรือ

^{๘๓} กรมการศาสนา, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓-๑๔.

เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์ บางอย่างต้องยึดระเบียบแบบแผนทางคณะสงฆ์พอกำหนดผู้จัดการได้ดังนี้

๑. เจ้าอาวาส

๒. เจ้าคณะ

๓. เจ้าหน้าที่ทางราชการอาณาจักร

๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์

ทั้งนี้ ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนว่าด้วยการนั้น

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการตามลักษณะที่แยกกล่าว ย่อมมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ๓ อย่าง คือ กิจการอันเกี่ยวกับการวัด กิจการของวัดอื่นๆ และการศาสนสมบัติของวัด

การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนี้

ก่อนแต่จะสร้างวัดควรจัดหาสถานที่ตั้งวัดให้ได้ก่อนโดยเจ้าของที่ดินยอมยกให้ เมื่อได้ที่ดินแล้วควรเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมกับสภาพที่ดินและเหมาะสมแก่ชุมชนผู้จะบำรุงวัด รวบรวมทรัพย์สินและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ก่อสร้างให้ได้พอควร แล้วจัดทำเอกสารขออนุญาตสร้างวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและได้เสนาสนะพอควรแล้วจึงขอตั้งวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งวัดแล้วคณะสงฆ์จึงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รับโอนที่ดินและรับถวายเสนาสนะเป็นของสงฆ์ พร้อมบันทึกประวัติวัดไว้เป็นหลักฐานการจัดการระยะนี้เป็นภาระคนอื่นดำเนินการมาก่อนเจ้าอาวาสจะได้ปฏิบัติก็ต่อเมื่อได้รับแต่งตั้งแล้ว

เมื่อตั้งวัดแล้วหรือกรณีที่เจ้าอาวาสรับช่วงตำแหน่งจากรูปอื่นซึ่งมีวัดมานานก็สมควรดำเนินการดังนี้ ถ้าเดิมไม่มีแผนผังวัดเลยควรเร่งเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนเสนาสนะใหม่ ถ้ามีอยู่แล้วต้องดำเนินการก่อสร้าง หรือซ่อมแซมหรือปรับปรุงตามแผนผังวัดและแบบแปลนเดิม เว้นแต่มีการขยายที่ตั้งวัดให้กว้างขวางขึ้น ในกรณีเช่นนี้ หากต้องการแผนผังวัดใหม่ ก็เขียนใหม่โดยอาศัยแผนผังเดิมเป็นหลักและควรขออนุญาตจากเจ้าคณะผู้ปกครองและดำเนินการเพื่ออนุมัติจากมหาเถรสมาคม แบบแปลนเสนาสนะนั้นควรยึดทรงไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นหลักหรือยึดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์หรือตกแต่งบริเวณวัด เจ้าอาวาสควรรับฟังความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรในวัดและทายาททายิกาผู้บำรุงวัดเป็นแหล่งมาแห่งทรัพย์สินและความเหมาะสมกับชุมชนเป็นหลัก และควรระมัดระวังอย่าให้มีการแตกแยกความคิดระหว่างบ้านกับวัดเพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ

การกำหนดแผนผังวัดมิใช่เรื่องยุติตายด้วยย่อมมีข้อยกย้ายถ่ายเทไปตามเหตุการณ์ ขอให้คำนึงขนาดของวัดและชุมชนพร้อมสภาพที่ดินที่ตั้งวัดและความเหมาะสมเป็นสำคัญ

วัดขนาดเล็กและตั้งอยู่ในชุมชนขนาดเล็ก ควรจัดแผนผังขนาดย่อม โดยให้มีถนนหนทางเชื่อมพองามกับให้มีสนามหญ้าและที่ปลูกต้นไม้ไว้ส่วนหนึ่ง เสนาสนะควรมีเฉพาะที่ขาดไม่ได้คือ กุฏิ

ศาลาการเปรียญและอุโบสถและควรกันบริเวณได้เป็นเขตฌาปนสถาน พร้อมกะสิ่งก่อสร้างไว้ในแผนผังคือ เมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศล ส่วนเสนาสนะอื่นๆ ถ้าจำเป็นจริงจึงให้มี เพราะถือนโยบายประหยัด

วัดขนาดกลางและตั้งอยู่ในชุมชนขนาดกลาง ที่ตั้งวัดกว้างขวาง ควรจัดแบ่งออกเป็นเขตคือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตการศึกษา และเขตสาธารณสงเคราะห์ ปันเขตด้วยถนนหรือลำคลอง จัดเป็นสนามหญ้า บริเวณปลูกต้นไม้ (สวนป่า) และแดนอภัยทาน ตามควรแก่ที่ตั้งวัดและชุมชน เสนาสนะควรมีมากกว่าวัดขนาดเล็ก คือ กุฏิเป็นหมู่ ศาลาการเปรียญ อุโบสถ โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ เขตสาธารณสงเคราะห์ หรือฌาปนสถาน ควรแยกเป็นส่วนหนึ่ง กำหนดสิ่งก่อสร้างให้ชัดเจน เช่น เมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศล ที่เก็บศพ โรงครัว

วัดขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ ควรจัดแบ่งเขตให้เหมาะสมกว่าวัดขนาดกลาง หรืออาจเพิ่มเขตจัดประโยชน์เข้าอีก เสนาสนะก็อาจมีมากกว่าและประณีตขึ้นตามสมควรแก่ขนาดวัดและชุมชน

การเขียนแผนผังวัดนี้ ขออุปถัมภ์อุปกรณ์บางส่วนได้จากกรมการศาสนา เพื่อให้ได้มาตรฐานแบบเดียวกัน เมื่อเขียนเสร็จแล้ว เสนอตามลำดับถึงกรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ และเสนอมหาเถรสมาคม เพื่ออนุมัติเป็นหลักต่อไป

วัดจะขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ก็ตาม ควรได้มีการตบแต่งให้น่ารื่นรมย์เหมาะสมกับคำว่า “อาราม” เช่น จัดทำถนนเข้าวัดและภายในวัด จัดทำความสะดวกวัดเป็นประจำทุกสัปดาห์ จัดปลูกไม้ยืนต้นริมถนนหนทาง จัดทำป้ายบอกชื่อวัด ที่ตั้งระยะทาง ที่ทางแยกเข้าวัด ถนนสายหลัก จัดทำป้ายหน้าวัด ทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการภายในวัด เขียนแผนผังวัดลงในกระดานขนาดใหญ่ติดไว้ในที่เปิดเผย การทำป้ายชื่อวัดนั้น ขอให้บอกชื่อทางราชการและให้ถูกต้องกันทั้งป้ายถนนแยกเข้าและป้ายหน้าวัด

สาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการคือ

๑. ควบคุมการสาธารณูปการ

๒. ส่งเสริมการสาธารณูปการ

การควบคุมนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยเสีย เป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่องดูแลชี้แจงแนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัด ให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่น และให้ก่อสร้างตามแบบแปลน

๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔. ควบคุมการเงินและบัญชีรับ-จ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

การส่งเสริม เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการ ดังนี้

๑. ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาสผู้เร่งรัดการพัฒนาวัด
๒. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส
 - (๑) ในการจัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง
 - (๒) ในการดูแลแบบแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด
 - (๓) ในการทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณ
 - (๔) ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อให้เข้าใจถูกต้อง
 - (๕) ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ
๓. แนะนำการจัดงานวัดและการเรียไร ให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคม
๔. ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้วเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง
๕. ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดีหรือแม้มองเจ้าอาวาสและหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วย แต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส
๖. แนะนำชี้แจงการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตามกฎหมายกระทรวง

ให้เจ้าคณะเห็นว่างานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญโดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาส และเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและพระศาสนาส่วนหนึ่ง เป็นงานที่ให้มองเห็นความสำคัญของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้น เป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมและส่งเสริมการสาธารณูปการจึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น^{๘๔}

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ความหมายไว้ว่า การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด

ความสำคัญ การสาธารณูปการโดยรวม หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนนทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้ การสาธารณูปการเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้ เพื่อสร้างสิ่งจำเป็นรักษา สิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและ

^{๘๔} ฝายอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

พระสงฆ์ ภายในวัด ในการนี้ ให้รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์ มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัสดุสิ่งของของสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า ภณฑาคาริก โดยเฉพาะศาสนสมบัติ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ

(๑) ศาสนสมบัติวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เป็นหน้าที่ของสงฆ์ในวัดนั้นซึ่งมีเจ้าอาวาส เป็นต้น ช่วยกันดูแล รักษา ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

(๒) ศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัด แต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลาง เช่น ที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้าง ทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลาง เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงสุดดูแล รักษา ทั้งนี้ การจัดการศาสนสมบัติภายในวัด จะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตามกฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคมและจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไปหากไม่จำเป็น

หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เเมรุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น^{๘๕}

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือหมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒. กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด^{๘๖}

มาณพ พลไพรินทร์ กล่าวว่างานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็น

^{๘๕} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๖-๗.

^{๘๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๑.

ชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชน และกิจการอื่นๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่าการสาธารณูปการ^{๘๗}

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การสาธารณูปการหมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นภารกิจที่ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัดนั่นเอง

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ

นักวิชาการ/สำนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการ
กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๔, หน้า ๗)	๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ๒. การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ๓. การตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), (๒๕๔๐, หน้า ๑๑๑)	๑.การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
มานพ พลไพรินทร์, (๒๕๔๑, หน้า ๒๙๔)	๑.กิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชน

^{๘๗} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙๔.

๒.๓.๖. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ คือ การให้การศึกษาอบรมและการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงานหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลและการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติ ทั่วไป การสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจและวัตถุสิ่งของ การสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสงเคราะห์ ดังต่อไปนี้

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการศึกษาสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดไว้ว่า “วิธีดำเนินการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะที่ควรจะเป็นมี ๔ คือ

๑. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล
๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์
๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ
๔. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป

ใน ๑) ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่นๆ การนี้ มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำ หรือกิจการชั่วคราว

ใน ๒) ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ การนี้ มุ่งเอาเฉพาะส่งเสริมงานของผู้อื่น มิได้มุ่งถึงกิจการที่ดำเนินการเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการเฉพาะเรื่อง แม้การช่วยป้องกันภัยยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า หรือช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ ก็ควรนับเข้าในข้อนี้

ใน ๓) ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนกิจสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าและอื่นๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณประโยชน์

ใน ๔) ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น กาลประสบอุทกภัย กาลประสบอัคคีภัย กาลประสบวาทภัย หรือคราวหนาวจัด หรือแม้นยามปกติตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือบุคคลทั้งเป็นการประจำหรือการเฉพาะ

การสาธารณสงเคราะห์ ในลักษณะ ๒), ๓) และ ๔) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควรจะเป็น หรือบางอย่างอาจยึดใน ๑) ซึ่งบางอย่างมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนแล้ว สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส เพราะมีบทบาทญัตติว่าด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสข้อหนึ่งว่า “เป็นธุระในการศึกษาอบรม...แก่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์” และอีกข้อหนึ่งว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” หน้าที่เหล่านี้ย่อมเข้าได้กับการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นการคณะสงฆ์ หรือการพระศาสนาหรือที่เกี่ยวข้องโดยแท้ เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด ต้องให้การศึกษอบรมในบางเรื่องซึ่งเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ ต้องให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล แต่เมื่อว่าโดยหน่วยงานที่จัดตั้งเพื่อการสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งมีเจ้าอาวาสวัดที่ตั้งหน่วยเป็นประธานกรรมการ และประธานกรรมการ อ.ป.ต. คือผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยตำแหน่ง

วิธีจัดการสาธารณสงเคราะห์นั้น เฉพาะหน่วยงานที่ได้จัดตั้ง คือ หน่วย อ.ป.ต. ได้กำหนดวิธีการไว้ชัดในระเบียบมหาเถรสมาคม ดังนี้

๑. คณะกรรมการ อ.ป.ต. ควรมีประชุมอย่างน้อย ปีละ ๒ ครั้ง เพื่อ
 - ๑) กำหนดแผนงานที่จะต้องปฏิบัติในปีต่อไป (ประชุมก่อนสิ้นปี)
 - ๒) รายงานผลการปฏิบัติงานในปีที่แล้ว (ประชุมในต้นปีถัดไป)
๒. ควรมีการประชุมคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๔ ปี
๓. ควรให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ คือ
 - ๑) จัดอบรมประชาชนตามวัตถุประสงค์และวิธีการที่กำหนด
 - ๒) ปฏิบัติการช่วยเหลือประชาชนตามกำลังและความสามารถ
 - ๓) แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและฝ่ายธุรการอื่น ๆ และกำหนดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่หรืออาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อให้พิจารณาหรือดำเนินการใดๆ
 - ๔) จัดการดูแลรักษาทรัพย์สินของหน่วยอบรมให้เป็นไปด้วยดี
 - ๕) เสนอความเห็นหรือข้อขัดข้องต่อคณะกรรมการอำนวยการและผู้อำนวยการอบรมแล้วแต่กรณี
- ๖) ติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง เพื่อให้การอบรมดำเนินไปด้วยความสะดวกและเรียบร้อย
- ๗) เสนอรายงานกิจการที่ดำเนินการไปแล้วในรอบปีต่อคณะกรรมการอำนวยการและผู้อำนวยการตามลำดับ
๔. การอบรมประชาชนตามวัตถุประสงค์นั้นควรจัดโดยลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คือ

๑) อบรมทั่วไป ได้แก่ จัดประชุมอบรมรวมทั่วไป โดยจะมีวิทยากรบรรยายชี้แจงแนะนำทางวิชาการและในทางปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ข้อใดข้อหนึ่ง

๒) อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ จัดอบรมประชาชนเพียงบางส่วน เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยวิธีชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจ

๓) อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจในเฉพาะเรื่องอันเกี่ยวกับผู้นั้น

การอบรมตาม ๑) ควรมีเดือนละ ๑ ครั้ง หรือ อาจลดลงหรือเพิ่มขึ้นก็ได้ ส่วนการอบรม ๒) และ ๓) ดำเนินการตามควรแก่กรณี

อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์ตามลักษณะ ๒), ๓), และ ๔) ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสบอุทกภัย หรือช่วยคนชราหรือคนพิการ

การสาธารณสุขสงเคราะห์ที่เป็นไปเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงถือว่าเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมมิให้เป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสม และที่เป็นไปในลักษณะที่เหมาะสม ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร เฉพาะที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริมไว้ชัดแจ้ง คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดและรวมได้ ๓ การ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าวกำหนดหน่วยงาน หน่วยงานนั้นให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลทางราชอาณาจักรตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วย อ.ป.ต. เป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง มีผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการสำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

การควบคุมก็เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์นั้น ดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวการส่งเสริมพอสรุปกล่าวไว้ดังนี้

๑. ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่
๒. ช่วยในการกำหนดแผนงานของแต่ละปี
๓. ช่วยในคราวขาดแคลนทรัพยากร
๔. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
๕. ช่วยสนับสนุนด้านการทุนตามที่จะมีโอกาส
๖. ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคีร่วมกันอย่างดี
๗. ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

ข้อสังเกตงานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์เพื่อประชาชน วัดเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชน ต้องเป็นผู้นำประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์โดยตรง กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (หน่วย อ.ป.ต.) เป็นหน่วยทำงานเพื่อประโยชน์ดังกล่าวได้ดียิ่ง แต่ขณะนี้งานหน่วย อ.ป.ต. ขบเซา ควรได้เร่งรัดให้คณะกรรมการ อ.ป.ต. ระดมกำลังทุกส่วนเพื่อการนี้^{๘๘}

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักผ่อนงานนี้จะมี อ.บ.ต. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่นการช่วยเหลือผู้ยากไร้ เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพึ่งมาหาบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้ย៉ำนิ่งดูตาย^{๘๙}

ความสำคัญ การสาธารณสงเคราะห์ นอกจากเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสบภัยแล้ว ยังหมายรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การฝึกอบรมแก่ประชาชน การให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

หลักการสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้ โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่างๆ เช่น

^{๘๘} ฝ้ายอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๓-๑๓๑.

^{๘๙} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม), **สารภาค ๑๕**, (กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ในปัจจุบัน นอกจากพระภิกษุต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย อันเป็นหลักการปกครองดั้งเดิมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ปัจจุบันคณะสงฆ์ยังต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายของคณะสงฆ์โดยเฉพาะอีกด้วย กฎหมายคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเรียกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๑๖ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๕ โดยเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีดังนี้

“โดยเหตุพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช การแต่งตั้งถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครอง การสละสมณเพศของคณะสงฆ์และคณะสงฆ์อื่น วัดการดูแลรักษาวัด ทรัพย์สินของวัดและศาสนสมบัติกลาง ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”^{๙๐}

การสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดว่า เป็นวิธิดำเนินการสาธารณสุขและการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสุขสงเคราะห์แยกโดย ลักษณะที่ควรจะมี ๔ ประการ ดังนี้

๑. การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลได้แก่ วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่นๆ กิจการเหล่านี้อาจเป็นกิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดเองที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวก็ได้

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณสุขประโยชน์ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งให้ดำเนินการ เพื่อประโยชน์แก่สังคม ชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน การพัฒนาตำบล การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น

๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่นๆ

๔. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสบทุกข์ การประกันอัคคีภัย การประสบวาทภัย หรือคราวอากาศหนาวจัด หรือเมื่อยามปกติ

^{๙๐} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๗-๘.

ตามโอกาส มีการจัดการช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการและสงเคราะห์โดยประการอื่น^{๔๑}

สภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้

๑) ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็ก จากครอบครัวที่ยากจน

๒) ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งและใช้เป็นอาคารเรียน

๓) ให้วัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนราษฎร์เองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บค่าเล่าเรียนแต่ในอัตราต่ำ บางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา

๔) จัดการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการส่งพระภิกษุไปช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่างๆ มีการสอนรายชั่วโมงตามหลักสูตร หรือไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้งในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ทว่าราชอาณาจักร ตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนตามสำนักของสงฆ์

๕) จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่กรมการศาสนาร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัย

๖) การสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ได้แก่

๖.๑) บริการด้านให้ความรู้ทางศีลธรรมและบำเพ็ญประโยชน์แก่นักเรียนและประชาชน

๖.๒) จัดตั้งทุนสงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนยากจน

๖.๓) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๖.๔) จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชน

๗) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่

๗.๑) สงเคราะห์ปกติ

๗.๒) ให้สถานที่ในวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

๗.๓) อนุญาตให้ทางราชการหรือคณะบุคคลใช้อาคารของวัด ลานวัด จัดงานการกุศลงานรื่นเริงตามเทศกาลในประเพณีนิยม

๘) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

๘.๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในสถานที่ของวัด

๘.๒) รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย

^{๔๑} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต), คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๖๑-๖๒.

งานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดเจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๙๒}

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสงเคราะห์ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ ที่พระสงฆ์ หรือวัดต่างๆ จัดทำอยู่เป็นการจัดสร้างเพื่อประโยชน์อันก่อให้เกิดผลต่อสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานี่ตำรวจ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังเป็นการจัดหาสิ่งของ หรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สำหรับสถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดที่เป็นของสาธารณะ เป็นการช่วยเหลือในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณะที่เป็นวัตถุ เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๑๒ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์

นักวิชาการ/สำนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวข้องกับการสาธารณสงเคราะห์
พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม), (๒๕๔๘, หน้า ๒๕)	๑. เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างต่างๆ ๒. เป็นงานในส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้
กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๔, หน้า ๘)	๑. การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป ๒. พระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ๓. มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญ
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), (๒๕๔๐, หน้า ๖๒)	๑. เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง

^{๙๒} กรมการศาสนา, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ในการวิจัย

๒.๔.๑ ข้อมูลเชิงประจักษ์ของพื้นที่วิจัย

๑) ความเป็นมา

ชุมชนหัวหินก่อตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๓๓๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เมื่อชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจากทางตอนเหนือละทิ้งถิ่นฐานและเดินทางมาจนถึงพื้นที่ที่เป็นบริเวณใกล้กับเขาตะเกียบในปัจจุบัน แล้วได้ตั้งถิ่นฐานที่บริเวณนี้ เพราะเห็นว่าเป็นหาดทรายที่สวยงามและแปลกกว่าที่อื่น คือมีกลุ่มหินกระจายอยู่ทั่วไป อีกทั้งที่ดินก็มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการเกษตรและการประมง แล้วตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านสมอเรียง"

ต่อมาพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์ (พระองค์เจ้าชายกฤษฎาภินิหาร ต้นราชสกุลกฤดากร) ได้มาสร้างตำหนักหลังใหญ่ชื่อ "แสนสำราญสุขเวศน์" ที่ด้านใต้ของหมู่บ้านริมทะเล (ปัจจุบันคือบริเวณที่อยู่ติดกับโรงแรมโซฟิเทลฯ) และทรงขนานนามหาดทรายบริเวณนี้เสียใหม่ว่า "หัวหิน" จนเมื่อเวลาผ่านไป ทั้งตำบลในบริเวณนี้ก็ถูกเรียกในชื่อเดียวกันว่าหัวหิน และเจริญเติบโตขยายขึ้นเป็นอำเภอหัวหินจนถึงปัจจุบัน

อำเภอหัวหินในอดีตเป็นพื้นที่เขตปกครองของส่วนหนึ่งในเมืองปราณบุรี (เมืองขึ้นจัตวา) ขึ้นตรงแขวงเมืองเพชรบุรี จนกระทั่งมีการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล จึงได้อยู่ในพื้นที่ของอำเภอปราณบุรี เมืองเพชรบุรี (จังหวัดเพชรบุรี) ต่อมา วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการเหนือเกล้าให้ รวมเอาอำเภอเมืองปราณบุรี อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอกำเนินคนพคุณ จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นเมืองขึ้นจัตวามาก่อนเข้ารวมเป็นจังหวัดปราณบุรี และภายหลังได้รับการจัดตั้งเป็น กิ่งอำเภอหัวหิน ขึ้นกับอำเภอปราณบุรี และได้รับประกาศยกฐานะจากกิ่งอำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๒ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๒

คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินปกครองตามลำดับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคมโดยมี หลวงพ่อ พระครูวิจิตรธรรมวิภาส เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต เป็นเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้ปกครองสูงสุด อำเภอหัวหินแบ่งเขตการปกครองเป็น ๖ เขตการปกครอง ได้แก่^{๙๓}

๑. ตำบลหัวหินเขต ๑ พระครูใบฎีกาสีหิรัญ รัตนโก	เป็นเจ้าคณะตำบล
๒. ตำบลหัวหินเขต ๒ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล	เป็นเจ้าคณะตำบล
๓. ตำบลหนองแก พระครูพิพัฒน์วรกิตติ	เป็นเจ้าคณะตำบล
๔. ตำบลหินเหล็กไฟ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล	เป็นเจ้าคณะตำบล

^{๙๓} สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอหัวหิน, คู่มือคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน พ.ศ. ๒๕๕๘, (หัวหิน : สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอหัวหิน, ๒๕๕๘), หน้า ๒๕

๕.ตำบลหนองพลับ	พระครูภัสสรพรพิณิจ	เป็นเจ้าคณะตำบล
๖.ตำบลทับใต้	พระครูสิริศุภกิจ	เป็นเจ้าคณะตำบล

๒) แผนที่ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แผนภาพที่ ๒.๑ แผนที่ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์^{๔๔}

๓) จำนวนพระสงฆ์และวัดในเขตอำเภอหัวหิน

คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน ปกครองตามลำดับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยมีพระครูวิจิตรธรรมวิภาส เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต เป็นเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้ปกครองสูงสุด มีวัดทั้งหมด ๓๙ วัด มีพระสงฆ์จำนวน ๖๖๒ รูป อำเภอหัวหินแบ่งเขตการปกครองเป็น ๖ เขตการปกครอง ได้แก่ดังนี้

๑.ตำบลหัวหินเขต ๑ มีวัดในเขตการปกครอง ๕ วัด มีพระภิกษุจำนวนทั้งหมด ๑๑๐ รูป

๑.วัดหัวหิน	๒.วัดสมอโพร่ง	๓.วัดบ่อฝ้าย
๔.วัดเขาน้อย	๕.วัดสุขสำราญ	

๒.ตำบลหัวหินเขต ๒ มีวัดในเขตการปกครอง ๖ วัด มีพระภิกษุจำนวนทั้งหมด ๑๐๖ รูป

๑.วัดบุษยบรรพต	๒.วัดวังไกลกังวล	๓.วัดเขาอติสุกโต
๔.วัดวิเวกสันติธรรม	๕.วัดสะพานขี้เหล็ก	๖.วัดเขาใหญ่อรุณ

๓.ตำบลหนองแก มีวัดในเขตการปกครอง ๗ วัด มีพระภิกษุจำนวนทั้งหมด ๑๒๗ รูป

๑.วัดเขาตะเกียบ	๒.วัดเขาล้านลม	๓.วัดเขาสนามชัย
๔.วัดหนองแก	๕.วัดพุทธไสโย	๖.วัดเขาไกรลาส
๗.วัดเขาเต่า		

^{๔๔} ภูเกิ้ลแผนที่ประเทศไทย, แผนที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://mags.google.co.th> [๒๓ ส.ค.๒๕๕๙]

๔.ตำบลหนองพลับ มีวัดในเขตการปกครอง ๗ วัด มีพระภิกษุจำนวนทั้งหมด ๑๐๔ รูป

๑.วัดหนองพลับ	๒.วัดหนองไผ่	๓.วัดหนองยายอ่วม
๔.วัดห้วยไทรงาม	๕.วัดหนองกระทุ่ม	๖.วัดเนินตะเคียน
๗.วัดป่าไผ่		

๕.ตำบลหินเหล็กไฟ มีวัดในเขตการปกครอง ๙ วัด มีพระภิกษุจำนวนทั้งหมด ๖๖ รูป

๑.วัดหนองตะเภา	๒.วัดนิโครธาราม	๓.วัดหนองคร้า
๔.วัดหนองซอ	๕.วัดหนองขอน	๖.วัดวังโปสถ์
๗.วัดห้วยสามพันนาม	๘.วัดเพชรราชู	๙.วัดใหญ่คล้ายศิริ

๖.ตำบลทับใต้ มีวัดในเขตการปกครอง ๕ วัด มีพระภิกษุจำนวนทั้งหมด ๑๔๙ รูป

๑.วัดห้วยมงคล	๒.วัดทุ่งยาว	๓.วัดหนองพรวนพุก
๔.วัดเขานกกระเจิบ	๕.วัดมาลัย	

๔) การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มีวัดที่อยู่ในสังกัดอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวนวัด ๓๙ วัดมีพระสงฆ์ในอำเภอหัวหิน ๖๖๒ รูป โดยแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลเป็น ๖ เขตการปกครองดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒.๕.๒ ข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการวิจัย

คณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหินปกครองตามลำดับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีพระครูวิจิตรธรรมวิภาส เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสูงสุด โดยมีการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง (ผู้กำกับดูแลเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
 - คณะสงฆ์อำเภอหัวหินมีการประชุมทุกเดือน เพื่อชี้แจงหารือในกิจการคณะสงฆ์
 - การขอแต่งตั้ง-การเลื่อนสมณศักดิ์
 - การฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์
 - อบรมเจ้าอาวาสใหม่
 - การดูแลวัดที่ขออนุญาตจัดงาน
๒. ด้านการศึกษา (ผู้กำกับดูแลรองเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
 - ประชุมหาสถานที่อบรมนักรธรรม-บาลี แต่งตั้งครูสอนนักรธรรม-บาลี
 - แต่งตั้งกรรมการคุมสอบนักรธรรม บาลี
 - ประชุมเพื่อชี้แจงการส่งสอบธรรมศึกษา
 - จัดอบรมพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก่อนสอบ
 - จัดอบรมพระปริยัติธรรมแผนกนักรธรรมก่อนสอบ
๓. การศึกษาสงเคราะห์ (ผู้กำกับดูแลเจ้าคณะตำบล ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
 - ประชุมเพื่อทบทวนการจัดตั้งทุน เพิ่มทุน แจกทุนการศึกษาประจำปี
 - ประชุมเพื่อรายงานการจัดตั้งทุน เพิ่มทุน แจกทุนการศึกษา
๔. การเผยแผ่ (ผู้กำกับดูแลเจ้าคณะตำบล ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
 - จัดการปฏิบัติธรรมประจำปี
 - ดำเนินการโครงการศีล ๕
 - ขอความร่วมมือการจัดทำป้ายเชิญชวนชาวพุทธร่วมใจต้านภัยยาเสพติดในวัด
 - ประชุมเรื่องจัดการสวดมนต์ถวายเป็นพระราชกุศล
๕. การสาธารณูปการ (ผู้กำกับดูแลเจ้าคณะตำบล ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
 - ประชุมให้ความรู้ความเข้าใจในการสร้างบุญบารมีวัดภายในวัด
 - ประชุมเรื่องการสร้างรูปเคารพในวัด รูปที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น ๆ
๖. การสาธารณะสงเคราะห์ (ผู้กำกับดูแลเจ้าคณะตำบลในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
 - จัดตั้งทุนช่วยเหลือโรงเรียนเพื่อก่อสร้างอาคารเรียน

จัดตั้งสนับสนุนทุนช่วยเหลือก่อสร้างโรงพยาบาลสงฆ์

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ดังต่อไปนี้

พระใบฎีกาจิตวัตร ฐวชโย (ทนนาน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า เรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.23$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ($\mu=4.26$) และด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ($\mu=4.27$) ก็อยู่ในระดับมาก

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และโรงเรียนที่สังกัด พบว่า ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูตและด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย พบว่า พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติควรมีการวางแผนงานวางแผนนโยบายให้ชัดเจนทั้งทางด้านเนื้อหาและเวลาที่ใช้ในการบรรยายให้เหมาะสมกับช่วงชั้นของนักเรียน ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการให้ชัดเจนถึงวันเวลาและสถานที่ที่พระธรรมทูตจะลงปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อน ควรมีการพัฒนาส่งเสริมบุคลากรภายในอำเภอให้มีส่วนร่วมในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากขึ้นและส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคนิควิธีการนำเสนอธรรมะในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๕}

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุ่มโฮ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

๑) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้นคือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์

^{๙๕} พระครูใบฎีกาจิตวัตร ฐวชโย (ทนนาน), “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ได้แก่ หน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะการที่คณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนามี ๖ ด้าน คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

๒) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุ ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ พรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทาง การปกครอง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและการอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทในการปฏิบัติอันเกี่ยวเนื่องด้วยพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม รวมทั้งการยกย่องพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในกิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ^{๔๖}

พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า

๑. จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๐๗$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากในด้านสาธารณูปการ ส่วนด้านอื่นพระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา

^{๔๖} พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุมะโธ), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิกศศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เฉื่อยชา มักทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เณรที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเน้นเรื่องหลักๆ ที่จะพัฒนาคณะสงฆ์ เช่น เรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี ช่อมแซมส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ หาสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างว่องไว ชัดเจน จัดการให้เจ้าอาวาสทุกวัดพาลูกวัดการสวดมนต์ทุกวัน ลงปาฏิโมกข์เป็นประจำ ไม่เพียงแค่นั้นในพรรษาเท่านั้น หาวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งของคณะสงฆ์และบ้าน อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเคารพกัน รู้จักมีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ หาวิธีป้องกันปัญหาเรื่องยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องดูแลให้ทั่วถึง^{๙๗}

พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธมฺมปาโล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ และด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓

๒) ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา วุฒิกศศึกษาสามัญ วุฒิกศศึกษาทางธรรม ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ และสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ และตำบลที่อยู่ของพระ

^{๙๗} พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

สังฆาธิการต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางเกี่ยวกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้มีประสิทธิภาพ พบว่า มีปัญหาอุปสรรคดังนี้ คือ (๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เช่น ไม่ค่อยมีงบประมาณสนับสนุน (๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม เช่น ขาดกฎระเบียบของวัดที่ชัดเจนในการอยู่ร่วมกัน (๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เช่น พระภิกษุสามเณร มีความรู้ในการช่วยเผยแผ่ศาสนาไม่พอ และ (๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล เช่น ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำเพ็ญกุศล

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ดังนี้ คือ (๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เช่น ควรจัดระดมทุนและทรัพยากรในท้องถิ่นมาสนับสนุน (๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม เช่น ควรมีกฎระเบียบและแผนภูมิการบริหารงานวัดอย่างชัดเจนร่วมกัน (๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เช่น มีโครงการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่พระภิกษุสามเณร เพื่อช่วยกันเผยแผ่ศาสนาให้มากขึ้น และ (๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล เช่น มีการประกาศใช้กฎระเบียบ ของศาสนสถานในการบำเพ็ญกุศล เพื่อให้ปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องเหมือนกัน^{๙๘}

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

ประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอนเท่ากับ ๓.๙๕ ด้านการบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรม

^{๙๘} พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธมฺมปาโล), “ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

และศาสนสมบัติเท่ากับ ๓.๗๘ ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเท่ากับ ๓.๖๑ และด้านการบริหารและการปกครองเท่ากับ ๓.๕๖ ตามลำดับ

การเปรียบเทียบทัศนะของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกันตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา นักรธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมและวุฒิการศึกษาสามัญ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส พบว่า ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส ได้แก่ ๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ วัดในจังหวัดนนทบุรีส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ ปัญหาเรื่องความสะดวกภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด และ บางวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีสภาพทรุดโทรม ๒) ด้านการบริหารและการปกครอง ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งห่างกันนานเกินไป และบางวัดมีการรวมศูนย์กลางการปกครองไปที่เจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว ทำให้ในบางครั้งการดูแลอาจไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

๓) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุ และสามเณร มีไม่เพียงพอ และไม่มีการอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูพระที่จะทำหน้าที่ในการสอนหนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม ๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล การติดต่อบางครั้งไม่สะดวก การจัดกิจกรรมไม่ทั่วถึง พิธีกรหรือมัคทายก บางวัดยังทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์และไม่ถูกต้องตามรูปแบบประเพณี และสถานที่จอดรถภายในวัดคับแคบจนเกินไปทำให้ญาติโยมที่มาติดต่อหรือมาทำบุญที่วัดเกิดความไม่สะดวก

แนวทางในการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ การสรรงงบประมาณบางส่วนเพื่อใช้ในการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ การจัดให้มีการทำความสะอาดและปรับทัศนียภาพภายในและรอบนอกบริเวณวัดให้มีความสวยงามร่มรื่น ตลอดจนการซ่อมแซมโบราณสถานและโบราณวัตถุ ๒) ด้านการบริหารและการปกครอง ควรมีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง และควรมีการกระจายอำนาจการปกครองออกไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมใน การบริหารและการปกครอง ๓) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนนักรธรรมภายในวัด และควรสนับสนุนให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นครูสอนนักรธรรม และควรจัดให้มีการอบรมครูพระทุก ๖ เดือน ๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงานและจัดให้มีผู้รับผิดชอบ ควรมีการจัดอบรมพิธีกรหรือ มัคทายกขึ้นในจังหวัดเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็น รูปแบบเดียวกัน และควรจัดให้มีสถานที่จอดรถอย่างเพียงพอเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ญาติโยมที่มา ทำบุญหรือติดต่อในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ^{๙๙}

^{๙๙} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท (พรสุทธิชัยพงศ์), “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระอธิการชรัตน์ จิตคุโณ (มีแก้ว) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระภิกษุและสามเณร มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๓.๖๐$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๓.๗๐$) ในด้านการปกครอง ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๓.๔๘$) ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยภาพรวม พระภิกษุและสามเณร ที่มีสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ตอบเกี่ยวกับพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพราะว่า พระภิกษุและสามเณร ผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ ยังไม่เห็นผู้บริหารหรือผู้ปกครองทำหน้าที่ในการบริหารอย่างเต็มกำลังความสามารถ แต่กล่าวโดยภาพรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ต่อบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก แสดงว่ามีการวางแผน นโยบายและวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานได้เป็นอย่างดีตลอดถึงการวางตัวบุคคลในการทำงานได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น พระภิกษุและสามเณรหรือผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น มีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีและทำงานอย่างเต็มความสามารถของตนเอง ด้วยความเสียสละ สามัคคี อดทนและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ^{๑๐๐}

พระวิฑูรย์ จานเมธิ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้านการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพสมรส และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดย

^{๑๐๐} พระอธิการชรัตน์ จิตคุโณ (มีแก้ว), บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ และการศึกษา ที่ต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชาการศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูงๆ ยังมีน้อย ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักธรรมและบาลีในชั้นสูงยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย มีการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่างๆ การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรจัดภายในวัด

ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อยๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด ควรจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุกๆ เดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน ควรสนับสนุนการศึกษานักธรรมและบาลีในชั้นสูงๆ ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีในชั้นสูงๆ มาทำการสอน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม ควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบผ่านเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เพิ่มบุคลากร ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูงๆ ขึ้นไป ควรจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาธรรมะ สำหรับบุคคลทั่วไป และพระภิกษุสามเณร ส่งเสริมและจัดอบรมพระภิกษุนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้พระภิกษุสามเณรได้มีการจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือควรจัดให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร ควรมีการจัดค่ายคุณธรรม หรือค่ายพุทธบุตรอยู่เสมอๆ ควรเน้นในเรื่องหลักธรรมในการแสดงธรรมให้มากกว่านี้ ควรมีการจัดสรรที่อยู่ให้เพียงพอกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรเพื่อลดความแออัด ควรมีการควบคุมการก่อสร้างไม่ให้เกินความจำเป็น ควรทำความเข้าใจในการใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อความสามัคคี ควรมีผู้สนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ บริเวณรอบวัด และไม่ควรถูกกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัด^{๑๐๑}

^{๑๐๑} พระวิฑูรย์ จานเมธี, “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.)

พระครูอุทัยกิจพิพัฒน์ (วิรัตน์ สุกอินทร์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ตามหลักสัปติธรรม ๗” ผลการวิจัย พบว่า

๑. ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีตามหลักสัปติธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย สรุปได้คือ ด้านปรีชาญาณ ด้านอรรถกถา ด้านอรรถกถา ด้านบุคคลปรีชาญาณ ด้านธัมมญาณ ด้านมัตตญาณ และด้านกาลญาณ

๒. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ตามหลักสัปติธรรม โดยรวมปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งหมดกล่าวคือ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี ประสบการณ์การปฏิบัติงาน

๓. แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรมของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี คือ พระสังฆาธิการควรนำหลักสัปติธรรมทั้ง ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และ ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี เกิดเอกภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๑๐๒}

พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (คชา ปญฺญารโ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัย พบว่า

๑. ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งสังกัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่มีต่อการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑

๒. ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ จำนวนพรรษาและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งสังกัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่มีต่อการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนตัวแปรทางด้านวุฒิการศึกษาทางสามัญและวุฒิการศึกษาทางธรรมนั้น ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม (๑) ด้านการปกครอง พบว่า ออกกฎระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยอยู่ภายใน

^{๑๐๒} พระครูอุทัยกิจพิพัฒน์ (วิรัตน์ สุกอินทร์), การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดอุทัยธานี ตามหลักสัปติธรรม ๗, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

วัดพร้อมกับบทธองโทษเมื่อทำผิดอย่างชัดเจน,ควรจะดูแลพระภิกษุสามเณรได้ปกครองอย่างเป็นธรรม ,ควรให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ ที่ก่อให้เกิดความสามัคคีใน หมู่คณะและควรเพิ่มบทธองโทษให้ สมเหตุสมผลเมื่อเกิดกรณีพระภิกษุสามเณรไม่เชื่อฟังหรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ (๒) ด้าน การศาสนศึกษา พบว่า ควรมีการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอนและผู้เรียนนักรธรรมและบาลี, ต้อง อธิบายถึงความสำคัญและประโยชน์ทางด้านการศาสนศึกษาให้ภิกษุสามเณรได้ปกครองได้เข้าใจอย่าง ทัวถึง, ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและนักเรียนเรียนธรรมศึกษาอย่างทัวถึง (๓) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ พบว่า พระสังฆาธิการควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนา, ควรมีเงินทุน เพื่อการศึกษาสงเคราะห์ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ควรจัดให้มีการฝึกอบรมในส่วน ของการเผยแผ่ธรรมแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกันและควรใช้สื่อที่ทันสมัยในการ เผยแผ่ธรรม (๕) ด้านการสาธารณูปการ พบว่า ควรมีการปลูกฝังให้พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดเกิดความ เอาใจใส่ในการควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ (๖)ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ควรจัดตั้งกองทุน เพื่อการสาธารณสงเคราะห์ขึ้นมาโดยเฉพาะและวัดกับชุมชนควรมีการจัดประชุมร่วมกันและวางแผน กันทำงานอย่างเป็นระบบ^{๑๐๓}

พระมหาอานนท์ อานนโท ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพร กับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปทานิยธรรม ๗” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรโดย ส่วนมากแล้วได้นำหลักภิกขุอุปทานิยธรรม ๗ ไปใช้ใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยภาพรวม อยู่ ในเกณฑ์ที่มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ โดย พระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรได้ดำเนินการประชุม พระภิกษุสามเณรในพื้นที่เขตปกครองเป็นประจำและยังมีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำ ชุมชน พร้อมกันนี้ยังมีการประเมินผล ให้ความสำคัญกับการประชุมโดยสละเวลามาเข้าร่วมประชุม มี การวางกฎระเบียบให้แก่คณะสงฆ์ด้วยการณรงคให้วัดเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ มีการยกย่องพระมหา เถระผู้ทำคุณงามความดีและเชิดชูให้เป็นเกียรติประวัติ ทำความเข้าใจในการบริหารงานตามจารีต พระพุทธศาสนา มีการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้ความรู้ถึงประโยชน์ของธรรมชาติ ทั้งนี้ยังส่งเสริมการ ปรับภูมิทัศน์ภายในอาวาสในเขตปกครองให้เป็นลานธรรม เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้มีการสนทนา แลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านธรรมะ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมและส่งผลให้เกิดทัศนะใหม่ๆ ในหลักธรรมศาสนทางพุทธศาสนา การเปรียบเทียบเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุ อุปทานิยธรรม ๗ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร จำแนกตาม ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญ ธรรมและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

^{๑๐๓} พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (คชา ปณฺหาโร), การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัด นครปฐม, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

สถิติ ที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญไม่พบความแตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๐๔}

ปกรณ์ ต้นสกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” ผลการวิจัย พบว่า

๑. สภาพการบริหารงานโดยรวมของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่างอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยพบว่า ด้านอาคารเสนาสนะ มีสภาพการบริหารงานมากกว่าด้านอื่นๆ

๒. ปัญหาการบริหารงานโดยรวมของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยพบว่าด้านการจัดการปกครองภายในวัด มีปัญหาการบริหารงานมากกว่าด้านอื่นๆ

๓. ภาวะผู้นำโดยรวมของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง อยู่ในระดับมากโดยพบว่าความสามารถทำงานเป็นทีมหรือคณะ และร่วมทำงานกับพระสังฆาธิการวัดอื่นได้ดีเป็นภาวะผู้นำที่อยู่ระดับปานกลางเพียงข้อเดียว

๔. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่าง มีปัญหามาก คือ พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ในปัจจุบันปกครองให้มีคุณภาพเป็นไปได้ยาก ขาดงบประมาณในการก่อสร้างและการพัฒนาวัดเจ้าอาวาสต้องช่วยเหลือตนเอง ประชาชนไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมระหว่างวัดและชุมชน สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้รับ คือ ควรถวายความรู้ และส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเข้าใจทางด้านการบริหารทั่วไป ควรจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการพัฒนาวัด ด้านอาคารเสนาสนะเพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับเศรษฐกิจปัจจุบัน และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน ตามลำดับ^{๑๐๕}

วิชาญ โพธิ์จิตร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ เกี่ยวกับบทบาทของศึกษาธิการอำเภอในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัย พบว่าพระสังฆาธิการทั้งหมดเห็นด้วย ที่ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติงานแทนกรมการศาสนา และเห็นว่าศึกษาธิการควรมีบทบาทส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนา ๔ ด้าน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านศาสนศึกษาควรส่งเสริมเรื่อง การถวายความรู้พระสังฆาธิการและไวยาวัจกรด้านการพัฒนาพัฒนาศาสนสถานควรส่งเสริมเรื่องการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรส่งเสริมเรื่องการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ด้านประสานและส่งเสริมการดำเนินงานพระศาสนา ควรส่งเสริมเรื่องงานนิยัต บทบาทที่เป็นจริงพบว่า ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติบทบาทสอดคล้องกับความคาดหวังของพระสังฆาธิการทั้ง ๔ ด้าน การปฏิบัติบทบาทมีความ

^{๑๐๔}พระมหาอนันท์ อานนโท, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปบริหานิยธรรม ๗”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๕}ปกรณ์ ต้นสกุล, *การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง*, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖).

เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง พระสังฆาธิการเสนอแนะให้ศึกษาธิการอำเภอ ปรับปรุงบทบาทในงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเสนอแนะเพิ่มเติมว่าศึกษาธิการอำเภอต้องเป็นนักประสานงานที่ดี^{๑๐๖}

พระอนุชา ธมฺมวโร (วงศ์ประพันธ์) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม-บาลี สถานะทางการคณะสงฆ์ และประสบการณ์ในการทำงานของพระภิกษุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่าคณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน^{๑๐๗}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ตมณ สุเมโธ (ศรีอันยู่) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส พบว่า เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรีกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน ชุมชน เจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูก จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ แนวทางในการแก้ปัญหา ได้แก่ ควรมีการประชุมพระภิกษุสามเณร ภายในวัดเนืองๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และเพื่อความสามัคคีภายในวัดส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิด รับความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัด^{๑๐๘}

^{๑๐๖}วิชาญ โพธิ์จิตร, ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ เกี่ยวกับบทบาทของศึกษาธิการอำเภอในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุพรรณบุรี, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ครุศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๑๐๗}พระอนุชา ธมฺมวโร (วงศ์ประพันธ์), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

^{๑๐๘}พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ตมณ สุเมโธ (ศรีอันยู่), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณรและประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้านการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรและประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษายาสามัญ เพศ สถานภาพอาชีพ ตลอดจนถึงทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอน ปัญหาการเดินทางไปเล่าเรียน ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เฉื่อยช้า มักทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่ ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความสำคัญซึ่งกันและกันของผู้เฒ่าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่นๆ

๑๐๙

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมตลอดถึงการพัฒนาศาสนาการศึกษาและอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ พรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาพุทธกำลังถูกสื่อต่างๆปิดบัง หลักธรรมยังเข้าไม่ถึงเยาวชนควรมีการจัดอบรมพระทำหน้าที่เผยแผ่เพื่อจัดค่ายพุทธบุตร^{๑๐๙}

^{๑๐๙} พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

^{๑๑๐} พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

พระครูวิชัยธรรมานุกุล (วันชัย ฉนฺทมโม) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดสระสี่เหลี่ยม อำเภอดอนตูมจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดสระสี่เหลี่ยมอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๖ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดสระสี่เหลี่ยม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ และอาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการเข้าวัดต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหาในประสิทธิภาพ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นผู้บริหารวัดทำหน้าที่ในการบริหารอย่างเต็มกำลังการวางแผนและวางนโยบายในการบริหารจัดการ ดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรม ตลอดจนการวางตัวบุคคลในการทำงานให้เป็นไปโดยรูปธรรม^{๑๑๑}

พระครูใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอื่นอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณร ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆหลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจนการทำงานที่เฉื่อยชา มักทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่โดยไม่มี การพัฒนาสิ่งใหม่ ปัญหายาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่น เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์^{๑๑๒}

สรุปโดยรวมความว่า พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยแล้ว จึงจะต้องปรับบทบาทในด้านต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

^{๑๑๑}พระครูวิชัยธรรมานุกุล (วันชัย ฉนฺทมโม), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดสระสี่เหลี่ยม อำเภอดอนตูมจังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

^{๑๑๒}พระครูใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

ให้ได้ พระสังฆาธิการ ต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษา ด้วยการขวนขวายในหน้าที่ของตน และไม่ลืมที่จะพัฒนาคนอื่นหรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย ดังนั้นบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงย่อมมีปัญหาค้นเนื่องมาจากพื้นความรู้ของพระสังฆาธิการผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปลักษณะที่เกี่ยวข้องกับกิจการคณะสงฆ์

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑	ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	พระใบฎีกา ชิตวัตร ฐวชโย (ทนนาน)	๒๕๕๔	ปริมาณ	พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการควรมีการวางแผนงานวางแผนนโยบายให้ชัดเจนทั้งทางด้านเนื้อหา เวลาที่ใช้ในการบรรยายให้เหมาะสมกับช่วงชั้นของนักเรียนควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการให้ชัดเจนส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคนิควิธีการนำเสนอธรรมะในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
๒	ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พระครูพิพิธ พัฒนโสภณ (สุบิน สุเมธ)	๒๕๕๔	ปริมาณ	พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ ผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทาง การปกครอง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๓	ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร)	๒๕๕๔	ปริมาณ	การจัดสรรงบประมาณที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเน้นเรื่องหลักๆ ที่จะพัฒนาคณะสงฆ์ หาสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างว่องไว ชัดเจน หาวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งของคณะสงฆ์และบ้าน อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเคารพกัน รู้จักมีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ
๔	ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พระครูโสภณปทุมากร (ชลอ ธมมปาโล)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๕	ประสิทธิภาพ การบริหารงาน ของเจ้าอาวาสใน จังหวัดนนทบุรี	พระครูใบฎีกา อภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์)	๒๕๕๓	ปริมาณ	ด้านการบำรุงรักษาวัด จัด กิจกรรมและศาสนสมบัติ การ สรรงงบประมาณบางส่วนเพื่อใช้ ในการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ การจัดให้มีการทำความสะอาด และปรับทัศนียภาพภายในและ รอบนอกบริเวณวัดให้มี ความ สวยงาม ร่มรื่น ตลอดจน การ ซ่อมแซมโบราณสถานและ โบราณวัตถุ ด้านการบริหาร และการปกครอง ควรมีการจัด ประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง และควรมีการกระจายอำนาจ การปกครองออกไปยังผู้ที่มี ส่วนร่วมในการบริหารและการ ปกครอง ด้านการศึกษา อบรม และสั่งสอน ควรส่งเสริมให้มี การจัดการเรียนการสอน นักธรรมภายในวัด และควร สนับสนุนให้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถขึ้นมาเป็นครูสอน นักธรรม

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๖	บทบาทการ บริหารกิจการ คณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ใน อำเภอหัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์	พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว)	๒๕๕๔	ปริมาณ	พระภิกษุและสามเณร ผู้อยู่ ภายใต้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ ยังไม่เห็นผู้บริหารหรือ ผู้ปกครองทำหน้าที่ในการ บริหารอย่างเต็มกำลัง ควรมี ความสามารถ มีการวางแผน นโยบายและวัตถุประสงค์ ใน การบริหารงานได้เป็นอย่างดี ตลอดถึงการวางตัวบุคคลใน การทำงานได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น พระภิกษุและสามเณร หรือผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชา ต้องการให้ผู้บริหารหรือ ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นมี ภาวะความเป็นผู้นำที่ดีและ ทำงานอย่างเต็มความสามารถ ของตนเอง ด้วยความเสียสละ สามัคคี อดทน และเห็น ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๗	การศึกษาความคิดเห็นของ ประชาชนต่อการ บริหารกิจการ คณะสงฆ์ใน จังหวัด หนองบัวลำภู	พระวิฑูรย์ จามเมธี	๒๕๕๔	ปริมาณ	ควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อยๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด ควรจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุกๆเดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน ควรสนับสนุนการศึกษานักธรรมและบาลีในชั้นสูงๆ ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีในชั้นสูงๆ มาทำการสอน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม ควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบผ่านเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เพิ่มบุคลากร ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูงๆขึ้นไป

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๘	การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีตามหลักสัปบุริสธรรม ๗	พระครูอุทัยกิจพิพัฒน์ (วิรัตน์ สุขอินทร์)	๒๕๕๔	ปริมาณ	พระสังฆาธิการควรนำหลักสัปบุริสธรรมทั้ง ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เกิดเอกภาพแลประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
๙	การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม	พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (คชา ปญญาธโร)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ พบว่า ออกกฎระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยอยู่ภายในวัดพร้อมกับบทลงโทษเมื่อทำผิดอย่างชัดเจน,ควรจะดูแลพระภิกษุสามเณรได้ปกครองอย่างเป็นธรรม,ควรให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ ที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะและควรเพิ่มบทลงโทษให้สมเหตุสมผลเมื่อเกิดกรณีพระภิกษุสามเณรไม่เชื่อฟังหรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๐	การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ กับการ ประยุกต์ใช้หลัก ภิกขุอุปหานีย ธรรม ๗	พระมหาอานนท์ อานนโท	๒๕๕๒	ปริมาณ	มีการประชุมร่วมกันระหว่าง คณะสงฆ์กับผู้นำชุมชนพร้อม กันนี้ยังมีการประเมิณผล ให้ ความสำคัญกับการประชุมโดย สละเวลามาเข้าร่วมประชุมมี การวางกฎระเบียบให้แก่คณะ สงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้วัดเป็น สถานที่ปลอดบุหรี่ มีการยก ย่องพระมหาเถระผู้ทำคุณงาม ความดีและเชิดชูให้เป็นเกียรติ ประวัติ
๑๑	การศึกษาสภาพ และปัญหาการ บริหารงานของ พระสังฆาธิการ ในวัดพัฒนา ตัวอย่าง	ปกรณ์ ต้นสกุล	๒๕๕๖	ปริมาณ	พัฒนาตัวอย่างอยู่ในระดับ มากโดยพบว่า ความสามารถ ทำงานเป็นทีมหรือคณะ และ ร่วมทำงานกับพระสังฆาธิการ วัดอื่นได้ดีเป็นภาวะผู้นำที่อยู่ ระดับปานกลางเพียงข้อเดียว การดำเนินงานของวัดพัฒนา ตัวอย่าง มีปัญหามาก คือ พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ใน ปัจจุบันปกครองให้มีคุณภาพ เป็นไปได้ยาก ขาดงบประมาณ ในการก่อสร้างและการพัฒนา วัดเจ้าอาวาสต้องช่วยเหลือ ตนเอง ประชาชนไม่มีเวลาใน การจัดกิจกรรมระหว่างวัด และชุมชน ข้อเสนอแนะที่ ได้รับ คือ ควรถ่ายทอดความรู้ และส่งเสริมให้เจ้าอาวาส เข้าใจทางด้านการบริหาร

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๒	ความคิดเห็นของ พระสังฆาธิการ เกี่ยวกับบทบาท ของศึกษาธิการ อำเภอในการ ส่งเสริมกิจการ พระพุทธศาสนา ในจังหวัด สุพรรณบุรี	วิชาญ โปธิวิจิตร	๒๕๔๐	ปริมาณ	พระสังฆาธิการทั้งหมดเห็น ด้วย ที่ศึกษาธิการอำเภอ ปฏิบัติงานแทนกรม การ ศาสนา และเห็นว่าศึกษาธิการ ควรมีบทบาทส่งเสริม พระพุทธศาสนา ๔ ด้าน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด เมื่อพิจารณาทางด้าน ด้านศาสนศึกษาควรส่งเสริม เรื่อง การถวายความรู้พระ สังฆาธิการและไวยาวัจกรด้าน การพัฒนาพัฒนาศาสนสถาน ควรส่งเสริมเรื่องการดูแล รักษาและจัดการศาสนสมบัติ ด้าน การเผยแพร่ พระพุทธศาสนาควรส่งเสริม เรื่องการบรรพชาสามเณรภาค ฤดูร้อน และจัดกิจกรรมวัน สำคัญทางศาสนา ด้าน ประสานและส่งเสริมการ ดำเนินงานพระศาสนา ควร ส่งเสริมเรื่องงานนิตยภัต

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๓	ประสิทธิภาพการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของวัด ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	พระอนุชา ธมมวโร (วงศ์ประพันธ์)	๒๕๕๕	ผลงานวิธี	การศึกษาด้านปัญหาและ อุปสรรค พบว่าคณะสงฆ์ยัง ขาดงบประมาณในการพัฒนา ในด้านต่างๆ หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาด การทำวัตรสวดมนต์เป็น ประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจน และเด็ดขาด การติดต่อสื่อสาร ไม่ชัดเจน การขัดแย้งกัน ระหว่างบ้านกับวัด ปัญหาเรื่อง ของยาเสพติดให้โทษและ อบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหา สำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้อง แก้ไขอย่างเร่งด่วน
๑๔	ประสิทธิภาพ การบริหาร จัดการวัดของ เจ้าอาวาสในเขต อำเภออุกกา จังหวัดปทุมธานี	พระครูสังฆรักษ์ กฤษณ์รัตน์ สุเมโธ (ศรีอินย์)	๒๕๕๓	คุณภาพ	เจ้าอาวาสบางรูปขาด วิสัยทัศน์ขาดเป้าหมาย ในการ บริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การ บริหารจัดการวัดของเจ้า อาวาสบางส่วนไม่มีการ ประชุม ปรีกษา วางแผน และ กำหนดวัตถุประสงค์การ พัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตาม ความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน ชุมชน เจ้าอาวาสบาง รูปใช้คนไม่ถูก จึงทำให้งาน ขาดประสิทธิภาพ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๕	ประสิทธิภาพ การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดใน อำเภอหนองแสง จังหวัดสระบุรี	พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข)	๒๕๕๓	คุณภาพ	คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณ ในการพัฒนาในด้านต่างๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่อง การศึกษา ขาดบุคลากรที่มี ความรู้ความสามารถในการ สอน ปัญหาการเดินทางไปเล่า เรียน ขาดการทำวัตรสวดมนต์ เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ ชัดเจนและเด็ดขาด การ ติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การ ทำงานที่เหนื่อยชา มักทำงาน แบบการย่ำอยู่กับที่ ไม่มีการ พัฒนาสิ่งใหม่ๆการขัดแย้งกัน ระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ ความเคารพซึ่งกันและกันของ ผู้น้อยที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้ โทษและอบายมุขอื่นๆ
๑๖	บทบาทพระ สังฆาธิการในการ บริหารกิจการ คณะสงฆ์ อำเภอ ชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์	พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะ ทอง)	๒๕๕๔	ปริมาณ	การเผยแผ่ศาสนาพุทธกำลัง ถูกสื่อต่างๆปิดบัง หลักธรรม ยังเข้าไม่ถึงเยาวชนควรมีการ จัดอบรมพระทำหน้าที่เผยแผ่ เพื่อจัดค่ายพุทธบุตร

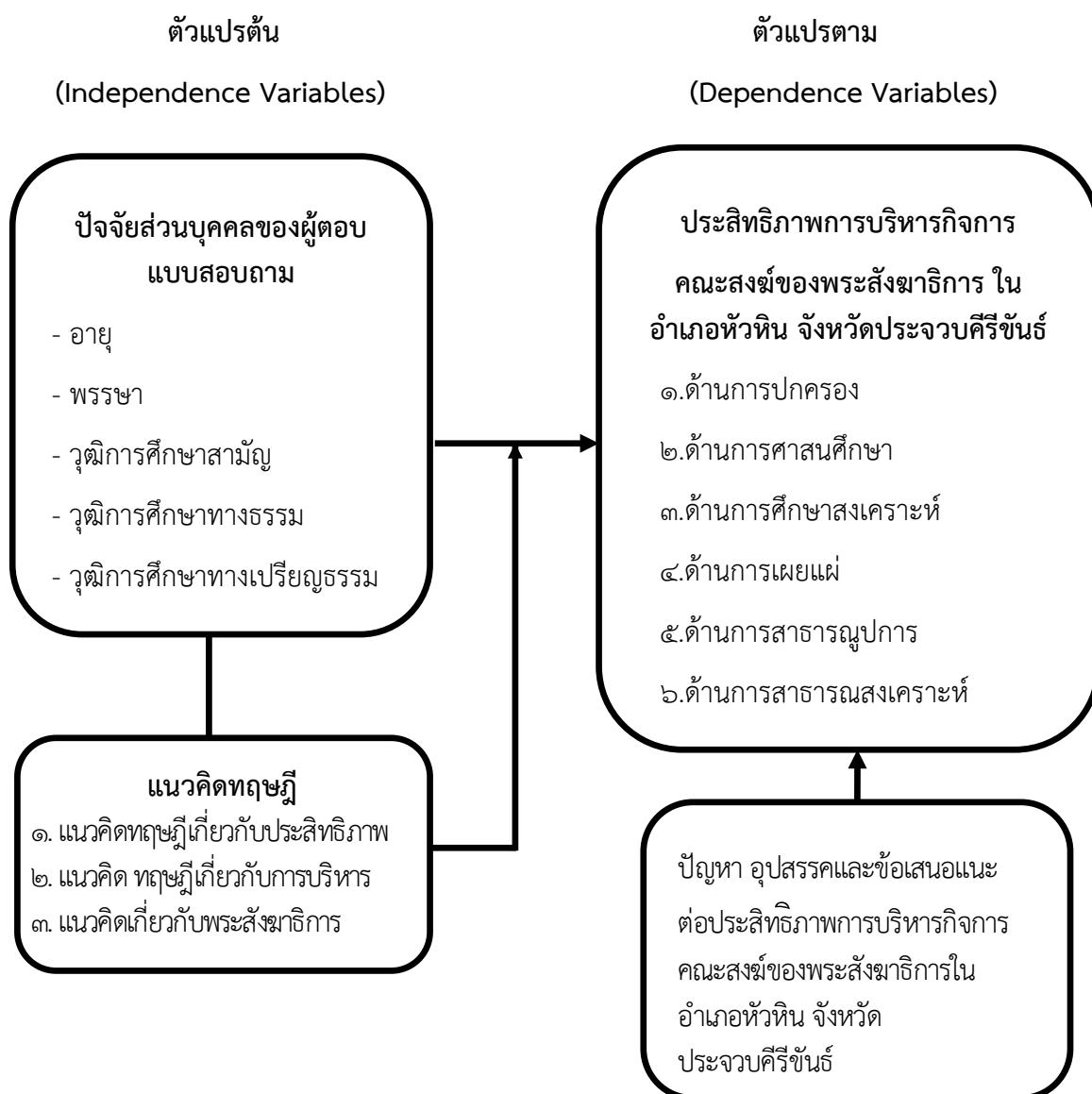
ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๗	ประสิทธิภาพการบริหารกิจการ คณะสงฆ์วัดสระ สี่เหลี่ยม อำเภอ ดอนตูมจังหวัด นครปฐม	พระครูวิชัยธรรมา นุกูล (วันชัย ฉันทม โม)	๒๕๕๕	ผลงานวิธี	ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็น ผู้บริหารวัดทำหน้าที่ในการ บริหารอย่างเต็มกำลังการ วางแผนและวางนโยบายในการ บริหารจัดการ ดูแลซ่อมแซมและ ปฏิสังขรณ์ อาคารเสนาสนะที่ ชำรุดทรุดโทรม ตลอดจนการ วางตัวบุคคลในการทำงานให้ เป็นไปโดยสุจริตธรรม
๑๘	ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการ คณะสงฆ์ในอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	พระครูใบฎีกาสุ ชิน กิตติทินโน (แสงเพชร)	๒๕๕๔	คุณภาพ	คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณใน การพัฒนาในด้านต่างๆหลาย เรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็น ประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจน และเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ ชัดเจนการทำงานที่เฉื่อยชา มัก ทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่โดยไม่ มีการพัฒนาสิ่งใหม่ ปัญหายา เสพติดให้โทษและอบายมุขอื่น เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จึงได้นำแนวคิดและทฤษฎีมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในรูปแบบของความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independence Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependence Variables) ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เกี่ยวกับด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากรที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ได้แก่ พระภิกษุ ที่อยู่จำพรรษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีวัดทั้งหมด ๓๙ วัด มีพระภิกษุ ๖๖๒ รูป^๑

๒. ทำการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ กรณีที่สามารถรู้จำนวนหรือปริมาณประชากร เช่น พระภิกษุซึ่งสังกัดการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน

^๑สำนักงานเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี๒๕๕๘.

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวนทั้งหมด ๖ เขตการปกครอง มีพระภิกษุจำนวน ๖๖๒ รูป การหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) ได้ดังนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากพระภิกษุ จำนวน ๒๕๑ รูป ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรทั้งหมด ๖๖๒ รูป เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{662}{1 + 662(0.05)^2}$$

$$n = \frac{662}{1 + 1.655}$$

$$n = \frac{662}{2.655}$$

$$n = 251$$

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๒๕๑ รูป

๓. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุ ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เลือกสุ่มอย่างง่าย และแจกแบบสอบถาม

จำนวนตัวอย่างในแต่ละตำบล = $\frac{\text{จำนวนพระภิกษุแต่ละตำบล} \times \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$

จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างดังรายละเอียดในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุ ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ลำดับ	ตำบล	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
		จำนวนพระภิกษุ/รูป	กลุ่มตัวอย่าง
๑.	หัวหินเขต ๑	๑๑๐	๔๒
๒.	หัวหินเขต ๒	๑๐๖	๔๐
๓.	หนองแก	๑๒๗	๔๘
๔.	หินเหล็กไฟ	๖๖	๒๕
๕.	หนองพลับ	๑๐๔	๓๙
๖.	ทับใต้	๑๔๙	๕๗
	รวมพระภิกษุ	๖๖๒	๒๕๑

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑. พระครูวิจิตรธรรมวิรัช เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสบุญยะบรรพต
๒. พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล เจ้าคณะตำบลหัวหิน เจ้าอาวาสไกลกังวล
๓. พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ เจ้าอาวาสหนองตะเภา
๔. พระครูสุนทรศิริวงศ์ เจ้าอาวาสวัดหนองขอ
๕. พระอธิการคณิศร เจ้าอาวาสวัดใหญ่คล้ายศรี
๖. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๗. นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก. เชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือดังนี้

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์สารนิพนธ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ พรรษา ระดับวุฒิศึกษามัธยมศึกษา วุฒิมหาวิทยาลัย วุฒิปริญญาโท วุฒิปริญญาเอก

ตอนที่ ๒ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้

มากที่สุด ให้ ๕ คะแนน
 มาก ให้ ๔ คะแนน
 ปานกลาง ให้ ๓ คะแนน
 น้อย ให้ ๒ คะแนน
 น้อยที่สุด ให้ ๑ คะแนน^๒

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อสอบถามปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๓) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมจำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. พระมหาประกาศิต สิริเมโธ	อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวงจังหวัดนครปฐม
๒. ผศ.ดร.ประสิทธิ์ ทองอุ่น	อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวงจังหวัดนครปฐม
๓. ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ	อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวงจังหวัดนครปฐม
๔. ว่าที่ ร.ต.หญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม	อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวงจังหวัดนครปฐม
๕. ดร.พัชรพลย์ ศุภภะ	อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวงจังหวัดนครปฐม

^๒ชุดิระ ระบอบ และคณะ, **ระเบียบวิธีวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC : Index of item - Objective Conguence) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๖ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับพระภิกษุในเขตอำเภอร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวนพระภิกษุ ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ๐.๙๔๓

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ศึกษานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัย

ข.เชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการปกครองเป็นอย่างไร

๒. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาเป็นอย่างไร

๓. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นอย่างไร

๔. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการเผยแผ่เป็นอย่างไร

๕. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นอย่างไร

๖. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาพระธรรมวินัยเป็นอย่างไร

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวัดไร่ขิง พระอารามหลวงจังหวัดนครปฐม เพื่อกราบเรียนพระครูวิจิตรธรรมวิภาช เจ้าคณะอำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. ขอความร่วมมือจากพระภิกษุ ที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๔๙ รูป จากจำนวนพระภิกษุ จำนวน ๖๖๒ รูป โดยการสุ่มสำรวจแจกให้พระภิกษุ ที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓. นำข้อมูลที่เก็บได้โดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายโดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ โดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้^๓

ช่วงค่าเฉลี่ยการแปลความหมาย

๔.๕๐ – ๕.๐๐	ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นตารางบรรยายผล

๓.๕.๒. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแลประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (F-test)

^๓ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ LSD (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๑ รูป มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๕ แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

๔.๗ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ในบทที่ ๔ ของสารนิพนธ์เรื่องนี้มีสัญลักษณ์ย่อและความหมายของสัญลักษณ์ ดังนี้

n	หมายถึง	จำนวนตัวอย่าง
$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D	หมายถึง	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	หมายถึง	ค่า Sum of Squares (ผลบวกกำลังสองของคะแนน)
Df	หมายถึง	ค่า Degree of freedom (ขั้นของความเป็นอิสระ)
MS	หมายถึง	ค่า Mean Square (ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน)
Sig.	หมายถึง	ค่า Significant (ระดับนัยสำคัญ)
F	หมายถึง	ค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test)
*	หมายถึง	ค่า allowable error ๐.๐๕ (ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้)

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

			(n=๒๕๑)
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ	
อายุ			
๒๐-๓๐ ปี	๙๓	๓๗.๑	
๓๑-๔๐ ปี	๕๖	๒๒.๓	
๔๑-๕๐ ปี	๖๙	๒๗.๕	
๕๑ ปีขึ้นไป	๓๓	๑๓.๑	
รวม	๒๕๑	๑๐๐.๐	
พรรษา			
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๓๓	๕๓.๐	
๕-๑๐ พรรษา	๕๔	๒๑.๕	
๑๑-๑๕ พรรษา	๔๖	๑๘.๓	
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๘	๗.๒	
รวม	๒๕๑	๑๐๐.๐	
ระดับการศึกษาสามัญ			
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๕	๕๗.๗	
ปริญญาตรี	๘๐	๓๑.๙	
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๖	๑๐.๔	
รวม	๒๕๑	๑๐๐.๐	
วุฒิการศึกษาทางธรรม			
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๗๙	๓๑.๕	
นักธรรมตรี	๔๘	๑๙.๑	
นักธรรมโท	๔๗	๑๘.๗	
นักธรรมชั้นเอก	๗๗	๓๐.๗	
รวม	๒๕๑	๑๐๐.๐	

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม		
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๒๐๐	๗๙.๗
ประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓	๓๒	๑๒.๗
เปรียญธรรมประโยค ๔-๖	๑๓	๕.๒
เปรียญธรรมประโยค ๗-๙	๖	๒.๔
รวม	๒๕๑	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า อายุ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี มีจำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๑ รองลงมา มีอายุตั้งแต่ ๔๑ - ๕๐ ปี มีจำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ และมีจำนวนน้อยที่สุดคือ อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๓๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๑

พรรษา ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีจำนวน ๑๓๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๐ รองลงมา มีพรรษาระหว่าง ๕ - ๑๐ พรรษา มีจำนวน ๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕ และที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ๑๖ พรรษาขึ้นไป มีจำนวน ๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๒

ระดับการศึกษาสามัญ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๑๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๗ รองลงมา มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีจำนวน ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๐ และที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๘

วุฒิการศึกษาทางธรรม ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ไม่มีวุฒิทางธรรม มีจำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ รองลงมา มีวุฒิการศึกษาทางธรรมนักธรรมชั้นเอกมีจำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗ และที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือมีวุฒิการศึกษาทางธรรมนักธรรมชั้นโท มีจำนวน ๔๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๗

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ไม่มีวุฒิทางเปรียญธรรม มีจำนวน ๒๐๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๗ รองลงมา มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม เปรียญประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓ มีจำนวน ๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗ และที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือมีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมเปรียญธรรมประโยค ๗-๙ มีจำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๔

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ ๔.๒ - ๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวม

(n=๒๕๑)

ที่	ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๙๐	๐.๗๔๗	มาก
๒.	ด้านการปกครอง	๓.๘๖	๐.๗๗๗	มาก
๓.	ด้านการสาธารณูปการ	๓.๘๔	๐.๗๑๘	มาก
๔.	ด้านการศาสนศึกษา	๓.๘๔	๐.๗๔๗	มาก
๕.	ด้านการเผยแผ่	๓.๘๐	๐.๖๖๔	มาก
๖.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๗๘	๐.๗๕๓	มาก
รวมทุกด้าน		๓.๘๔	๐.๖๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๔) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) รองลงมาคือ ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๖) และที่มีความคิดเห็นน้อยสุดคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๗๘)

ตารางที่ ๔.๓ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

(n=๒๕๑)

ที่	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมาสะดวก	๔.๔๒	๐.๙๐๖	มาก
๒	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติเช่นอุทกภัย อัคคีภัยธรณีพิบัติภัย เป็นต้น	๓.๙๗	๐.๙๔๔	มาก
๓	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชนให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	๓.๗๖	๑.๐๘๘	มาก
๔	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้งเป็นต้น	๓.๗๕	๑.๑๓๓	มาก
๕	จัดตั้งเงินทุนหรือดำเนินการประปาหมู่บ้านชุมชน	๓.๖๑	๑.๐๒๘	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๙๐	๐.๗๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีข้อคิดเห็นที่มากที่สุดคือจัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมาสะดวก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๔๒) รองลงมาคือ การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติเช่นอุทกภัยอัคคีภัยธรณีพิบัติภัย เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๗) และที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ จัดตั้งเงินทุนหรือดำเนินการประปาหมู่บ้านชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๑)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **ด้านการปกครอง**

(n=๒๕๑)

ที่	ด้านการการปกครอง	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	การควบคุมดูแลพระภิกษุในปกครองให้สงบเรียบร้อยและระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง	๓.๙๕	๐.๗๔๕	มาก
๒.	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันสามัคคีกลมเกลียวอยู่ร่วมกันโดยอาศัยหลักศีลสามัญญตา	๓.๙๒	๐.๙๒๒	มาก
๓.	การจัดประชุมพระภิกษุเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๘๕	๑.๐๐๓	มาก
๔.	ประกาศกฎระเบียบข้อบังคับ แก่พุทธศาสนิกชนเช่น ติดป้ายรณรงค์ห้ามเล่นการพนัน และห้ามดื่มสุรารายในวัด	๓.๘๔	๑.๐๒๒	มาก
๕.	การบริหารจัดการกิจการของวัดเช่นบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยสุจริต	๓.๗๗	๑.๑๕๙	มาก
	รวม	๓.๘๗	๐.๗๗๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๗) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีข้อคิดเห็นที่มากที่สุดคือ การควบคุมดูแลพระภิกษุในปกครองให้สงบเรียบร้อยและระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๕) รองลงมาคือ ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันสามัคคีกลมเกลียวอยู่ร่วมกันโดยอาศัยหลักศีลสามัญญตา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๒) และที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ การบริหารจัดการกิจการของวัดเช่นบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยสุจริต มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๗๗)

ตารางที่ ๔.๕ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ
(n=๒๕๑)

ที่	ด้านการสาธารณูปการ	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆและแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ	๓.๙๖	๐.๙๔๘	มาก
๒	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัย	๓.๙๕	๑.๐๑๓	มาก
๓	ดูแลควบคุมปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย	๓.๘๙	๑.๐๘๒	มาก
๔	จัดทำบัญชีพัสดุครุภัณฑ์ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อความเป็นระเบียบง่ายต่อการรื้อค้นและจัดการงานเป็นระบบ	๓.๗๑	๐.๙๙๑	มาก
๕	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัดเช่นน้ำปะปา-ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย	๓.๖๗	๑.๑๐๖	มาก
	รวม	๓.๘๔	๐.๗๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๔) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีข้อคิดเห็นที่มากที่สุดคือ การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆและแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๖) รองลงมาคือ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๕) และที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัดเช่นน้ำปะปา-ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๗)

ตารางที่ ๔.๖ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา

(n=๒๕๑)

ที่	ด้านการศาสนศึกษา	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอน นักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุอย่างทั่วถึงและจัดหา ทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรม และสอบบาลีได้	๔.๓๕	๐.๙๗๐	มาก
๒	จัดให้มีกองทุนแก่พระภิกษุที่ไปศึกษาเพิ่มเติม เช่น ศึกษาธรรมบาลี ศึกษาในมหาวิทยาลัย ศึกษาแผนก สามัญ	๓.๘๑	๐.๙๗๗	มาก
๓	ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อนำ ความรู้กลับมาพัฒนาวัด	๓.๗๔	๑.๑๒๙	มาก
๔	เชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมประโยคต่างๆและ ครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ	๓.๗๐	๑.๐๒๑	มาก
๕	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรม ศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียน สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์และแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่สอบ ธรรมศึกษาได้	๓.๖๑	๑.๐๘๔	มาก
	รวม	๓.๘๔	๐.๗๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๔)
เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีข้อคิดเห็นที่มากที่สุดคือ
ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุอย่างทั่วถึงและจัดหา
ทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรมและสอบบาลีได้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๓๕)
รองลงมาคือ จัดให้มีกองทุนแก่พระภิกษุที่ไปศึกษาเพิ่มเติม เช่น ศึกษาธรรมบาลี ศึกษาใน
มหาวิทยาลัย ศึกษาแผนกสามัญ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๑) และที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ การ
ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์
และแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๑)

ตารางที่ ๔.๗ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่

(n=๒๕๑)

ที่	ด้านการเผยแผ่	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๔.๐๑	๑.๑๘๘	มาก
๒	จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและฤดูฝนเพื่อขัดเกลาหล่อเนื้อพระศาสนาและโครงการปฏิบัติธรรมในวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์	๓.๙๓	๐.๙๖๓	มาก
๓	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัด การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ	๓.๘๒	๐.๙๒๑	มาก
๔	เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำและอบรมจริยธรรมตามโรงเรียนและสถานที่ราชการสม่ำเสมอ	๓.๖๙	๑.๐๖๙	มาก
๕	ฝึกอบรมพระภิกษุให้มีความรู้และวิธีเผยแผ่ธรรมะจัดให้มีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมขึ้น	๓.๕๕	๑.๑๐๗	มาก
รวม		๓.๘๐	๐.๖๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๐) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีข้อคิดเห็นที่มากที่สุดคือการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๐๑) รองลงมาคือ จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและฤดูฝนเพื่อขัดเกลาหล่อเนื้อพระศาสนาและโครงการปฏิบัติธรรมในวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๓) และที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ฝึกอบรมพระภิกษุให้มีความรู้และวิธีเผยแผ่ธรรมะจัดให้มีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมขึ้น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๕๕)

ตารางที่ ๔.๘ แสดงความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n=๒๕๑)

ที่	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัย เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัดมอบทุนการศึกษาและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยัน อดทน	๓.๙๖	๑.๐๑๗	มาก
๒	ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย	๓.๘๘	๑.๐๔๐	มาก
๓	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียนห้องเรียน	๓.๗๔	๑.๑๓๒	มาก
๔	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ทั้งชายและหญิงในวัด และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	๓.๗๑	๑.๐๔๓	มาก
๕	การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่นสมุดปากกาตำราเรียนให้ทุกชั้นเรียน	๓.๖๓	๑.๐๕๖	มาก
	รวม	๓.๗๘	๐.๗๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๗๘) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีข้อคิดเห็นที่มากที่สุดคือ ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัย เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัดมอบทุนการศึกษาและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยันอดทน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๖) รองลงมาคือ ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๘) และที่มีความคิดเห็นน้อยสุดคือ การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่นสมุดปากกาตำราเรียนให้ทุกชั้นเรียนมี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๓)

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม แสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความสำคัญทางสถิติจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อย (LSD)

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๕๑)

อายุ	n	$\bar{X}$	S. D
๒๐-๓๐ ปี	๙๓	๓.๗๓	๐.๖๕๘
๓๑-๔๐ ปี	๕๖	๓.๗๓	๐.๖๐๘
๔๑-๕๐ ปี	๖๙	๔.๐๔	๐.๕๘๙
๕๑ ปีขึ้นไป	๓๓	๓.๘๙	๐.๗๑๒
ผลรวม	๒๕๑	๓.๘๔	๐.๖๔๗

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตาม อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๕๑)

	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๔.๖๙๔	๓	๑.๕๖๕	๓.๘๖๖*	๐.๐๑๐
ภายในกลุ่ม	๙๙.๙๖๒	๒๔๗	๐.๔๐๕		
ผลรวม	๑๐๔.๖๕๖	๒๕๐			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ , ๔.๑๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วง

อายุต่างกัน คือ อายุระหว่างต่ำกว่า ๒๐-๓๐ ปี $\bar{X} = ๓.๗๓$, อายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี $\bar{X} = ๓.๗๓$, อายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี $\bar{X} = ๔.๐๔$, อายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป $\bar{X} = ๓.๘๘$) มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามอายุ (n=๒๕๑)

อายุ	$\bar{X}$	๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปีขึ้นไป
		๓.๗๓	๓.๗๓	๔.๐๔	๓.๘๘
๒๐-๓๐ ปี	๓.๗๓	-	๐.๐๐	-๐.๓๑*	-๐.๑๕
๓๑-๔๐ ปี	๓.๗๓	-	-	-๐.๓๑*	-๐.๑๕
๔๑-๕๐ ปี	๔.๐๔	-	-	-	๐.๑๖
๕๑ ปีขึ้นไป	๓.๘๘	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกอายุ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีช่วงอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีช่วงอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี และพระสงฆ์ที่มีช่วงอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีช่วงอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๒๕๑)

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๓๓	๓.๗๑	๐.๖๓๘
๕-๑๐ พรรษา	๕๔	๓.๙๔	๐.๖๓๕
๑๑-๑๕ พรรษา	๔๖	๔.๐๕	๐.๕๖๑
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๘	๓.๙๗	๐.๗๗๒
รวม	๒๕๑	๓.๘๔	๐.๖๔๗

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๕๑)

	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๕.๒๔๔	๓	๑.๗๑๕	๔.๓๔๓*	๐.๐๐๕
ภายในกลุ่ม	๙๙.๔๑๒	๒๔๗	๐.๔๐๔		
ผลรวม	๑๐๔.๖๕๖	๒๕๐			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒, ๔.๑๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ
ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบ
แบบสอบถามที่มีช่วงพรรษาแตกต่างกัน คือ (ต่ำกว่า ๕ พรรษา $\bar{X}$ = ๓.๗๑, ๕-๑๐ พรรษา $\bar{X}$ =
๓.๙๔, ๑๑-๑๕ พรรษา $\bar{X}$ = ๔.๐๕, ๑๖ พรรษาขึ้นไป $\bar{X}$ = ๓.๙๗) มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพใน
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยภาพรวม
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นของ
พระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)
รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามพรรษา

(n=๒๕๑)

พรรษา	$\bar{X}$	ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๕-๑๐ พรรษา	๑๑-๑๕ พรรษา	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		๓.๗๑	๓.๙๔	๔.๐๕	๓.๙๗
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๗๑	-	-๐.๒๓*	-๐.๓๔*	-๐.๒๖
๕-๑๐ พรรษา	๓.๙๔	-	-	-๐.๑๑	-๐.๐๓
๑๑-๑๕ พรรษา	๔.๐๕	-	-	-	๐.๐๘
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๙๗	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกพรรษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีช่วงพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีช่วงพรรษา ๕-๑๐ พรรษา และ ๑๑ - ๑๕ พรรษา

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบ ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๒๕๑)

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๕	๓.๙๒	๐.๕๙๕
ปริญญาตรี	๘๐	๓.๗๑	๐.๖๕๑
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๖	๓.๗๗	๐.๘๔๑
ค่าเฉลี่ยรวม	๒๕๑	๓.๘๔	๐.๖๔๗

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน
ภาพรวมจำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๒๕๑)

	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๑๓	๒	๑.๒๐๗	๒.๙๒๗	๐.๐๕๕
ภายในกลุ่ม	๑๐๒.๒๔๓	๒๔๘	๐.๔๑๒		
ผลรวม	๑๐๔.๖๕๖	๒๕๐			

จากตารางที่ ๔.๑๕, ๔.๑๖ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน คือ (ต่ำกว่าปริญญาตรี $\bar{X}$ = ๓.๙๒, ปริญญาตรี $\bar{X}$ = ๓.๗๑, สูงกว่าปริญญาตรี $\bar{X}$ = ๓.๗๗) มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำแนกตามวุฒิการศึกษาทาง ธรรม

(n=๒๕๑)

วุฒิการศึกษาทางธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๗๙	๓.๗๙	๐.๗๐๑
นักธรรมชั้นตรี	๔๘	๓.๗๓	๐.๖๐๙
นักธรรมชั้นโท	๔๗	๓.๙๓	๐.๕๐๕
นักธรรมชั้นเอก	๗๗	๓.๘๙	๐.๖๘๗
ค่าเฉลี่ยรวม	๒๕๑	๓.๘๔	๐.๖๔๗

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำแนก
ตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n=๒๕๑)

	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๓๙	๓	๐.๔๑๓	๐.๙๘๗	๐.๔๐๐
ภายในกลุ่ม	๑๐๓.๔๑๗	๒๔๗	๐.๔๑๙		
ผลรวม	๑๐๔.๖๕๖	๒๕๐			

จากตารางที่ ๔.๑๗, ๔.๑๘ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ
ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบ
แบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน คือ (ไม่มีวุฒิตามธรรม $\bar{X}$ = ๓.๗๙, นักธรรมชั้น
ตรี $\bar{X}$ = ๓.๗๓, นักธรรมชั้นโท $\bar{X}$ = ๓.๙๓, นักธรรมชั้นเอก $\bar{X}$ = ๓.๘๙) มีความคิดเห็นต่อ
ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมุติฐานที่ ๕ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ
ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์วุฒิตามการศึกษาทางเปรียญ
ธรรม

(n=๒๕๑)

วุฒิตามการศึกษาทางเปรียญธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.
ไม่มีวุฒิตามเปรียญธรรม	๒๐๐	๓.๘๑	๐.๖๔๘
ประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓	๓๒	๓.๙๔	๐.๕๘๕
เปรียญธรรมประโยค ๔-๖	๑๓	๔.๐๖	๐.๖๐๔
เปรียญธรรมประโยค ๗-๙	๖	๓.๕๙	๐.๙๕๒
ค่าเฉลี่ยรวม	๒๕๑	๓.๘๔	๐.๖๔๗

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

(n=๒๕๑)

	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๖๔	๓	๐.๔๘๘	๑.๑๖๘	๐.๓๒๓
ภายในกลุ่ม	๑๐๓.๑๙๒	๒๔๗	๐.๔๑๘		
ผลรวม	๑๐๔.๖๕๖	๒๕๐			

จากตารางที่ ๔.๑๙, ๔.๒๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน คือ (ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม $\bar{X}$ = ๓.๘๑, ประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓ $\bar{X}$ = ๓.๙๔, เปรียญธรรมประโยค ๔-๖ $\bar{X}$ = ๔.๐๖, เปรียญธรรมประโยค ๗ - ๙ $\bar{X}$ = ๓.๕๙) มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากตารางที่ ๔.๒๑ สรุปสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	สถิติทดสอบ		ค่าระดับนัยสำคัญ	ผลการทดสอบ
			t	f		
๑	อายุ	กิจการงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน	-	๓.๘๖๖	๐.๐๑๐	ยอมรับ
๒	พรรษา		-	๔.๓๔๓	๐.๐๐๕	ยอมรับ
๓	วุฒิการศึกษาสามัญ		-	๒.๙๒๗	๐.๐๕๕	ปฏิเสธ
๔	วุฒิการศึกษาทางธรรม		-	๐.๙๘๗	๐.๔๐๐	ปฏิเสธ
๕	วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม		-	๑.๑๖๘	๐.๓๒๓	ปฏิเสธ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) โดยในประเด็นปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง

ลำดับที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
๑	พระสงฆ์บางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๖๕
๒	ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน	๕๕
๓	ไม่มีการสรุปผลการดำเนินงานให้เป็นรูปธรรม	๓๐

จากตารางที่ ๔.๒๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง พบว่า พระสงฆ์บางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๕ รูป รองลงมาคือ ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และไม่มีการสรุปผลการดำเนินงานให้เป็นรูปธรรมอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๐ รูป

ตารางที่ ๔.๒๓ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑	ในแต่ละวัดควรกวาดขันให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย	๗๐
๒	จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน	๖๕
๓	ควรมีการสรุปผลในการทำงานให้เป็นรูปธรรมทุกครั้ง	๓๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง พบว่า ในแต่ละวัดควรกวาดขันให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๗๐ รูป รองลงมาคือ จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๖๕ รูป และควรมีการสรุปผลในการทำงานให้เป็นรูปธรรมทุกครั้งอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๕ รูป

ตารางที่ ๔.๒๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา

ลำดับที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
๑	การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดในการสนับสนุน	๖๐
๒	คณะสงฆ์ขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา	๕๖
๓	ขาดรางวัลใจแก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่สอบได้	๔๐

จากตารางที่ ๔.๒๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา พบว่า การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดในการสนับสนุนอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๐ รูป รองลงมาคือ คณะสงฆ์ขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๖ รูป และขาดรางวัลใจแก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่สอบได้อยู่ในอันดับสุดท้าย ๔๐ รูป

ตารางที่ ๔.๒๕ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑	ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งทางโลกและทางธรรม	๗๐
๒	ควรมีการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยมากขึ้น	๕๕
๓	ควรมีการจัดตั้งทุนสนับสนุนให้แก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่สอบได้	๔๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา พบว่า ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งทางโลกและทางธรรมอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๗๐ รูป รองลงมาคือ ควรมีการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยมากขึ้นอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และควรมีการจัดตั้งทุนสนับสนุนให้แก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่สอบได้อยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๕ รูป

ตารางที่ ๔.๒๖ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
๑	มีงบประมาณสนับสนุนทางด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่เพียงพอ	๖๗
๒	พระสงฆ์ให้ความร่วมมือรับผิดชอบในงานศึกษาสงเคราะห์น้อย	๕๐
๓	มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอ	๔๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า มีงบประมาณสนับสนุนทางด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่เพียงพออยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๗ รูป รองลงมาคือ พระสงฆ์พระสงฆ์ให้ความร่วมมือรับผิดชอบในงานศึกษาสงเคราะห์น้อยอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๐ รูป และมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพออยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๕ รูป

ตารางที่ ๔.๒๗ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑	จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ - สามเณรและบุตรหลานของชุมชน	๗๒
๒	คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับงานศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น	๕๗
๓	ควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรในคณะสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถ	๓๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษา สงเคราะห์พบว่า จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ - สามเณรและบุตรหลานของชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๗๒ รูป รองลงมาคือ คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับงานศึกษา สงเคราะห์ให้มากขึ้นอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๗ รูป และควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรในคณะสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๕ รูป

ตารางที่ ๔.๒๘ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่

ลำดับที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
๑	การบรรยายธรรมหรือแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญทางศาสนาไม่สม่ำเสมอ	๖๗
๒	พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่มีจำนวนน้อย	๕๘
๓	พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่มีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีน้อย	๓๗

จากตารางที่ ๔.๒๘ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่ พบว่า มีการบรรยายธรรมหรือแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญทางศาสนาไม่สม่ำเสมอ อยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๗ รูป รองลงมาคือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่มีจำนวนน้อยอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๘ รูป และพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่มีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีน้อยอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๗ รูป

ตารางที่ ๔.๒๙ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑	จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ	๖๘
๒	ควรมีโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่	๖๔
๓	ควรมีโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีมากขึ้น	๕๑

จากตารางที่ ๔.๒๙ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่ พบว่า จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมออยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๘ รูป รองลงมาคือ ควรมีโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่อยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๖๔ รูป และควรมีโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีมากขึ้นอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๕๑ รูป

ตารางที่ ๔.๓๐ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ

ลำดับที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
๑	การบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะมีการสนับสนุนไม่เพียงพอ	๕๗
๒	มีงบประมาณในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่น้อย	๕๕
๓	ไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ภายในวัดน้อย	๔๗

จากตารางที่ ๔.๓๐ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการพบว่า การบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะมีการสนับสนุนไม่เพียงพออยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๕๗ รูป รองลงมาคือ มีงบประมาณในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่น้อย อยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ภายในวัดน้อยอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๗ รูป

ตารางที่ ๔.๓๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑	ควรมีการดูแลปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่ภายในวัดให้มากขึ้น	๖๓
๒	ควรมีการจัดหาทุนปฏิสังขรณ์เสนาสนะอย่างเป็นระบบ	๕๐
๓	ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ภายในวัด	๔๗

จากตารางที่ ๔.๓๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ พบว่า ควรมีการดูแลปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่ภายในวัดให้มากขึ้นอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๓ รูป รองลงมา คือ ควรมีการจัดหาทุนปฏิสังขรณ์เสนาสนะอย่างเป็นระบบอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๐ รูป และควรมีการจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ภายในวัดอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๗ รูป

ตารางที่ ๔.๓๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ลำดับที่	ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
๑	ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในชุมชนจะมีข้อจำกัดตามเงื่อนไขของการดำรงชีพในยุคปัจจุบัน	๖๑
๒	ราชการส่วนใหญ่นิยมนำการให้ความร่วมมือกับทางวัดบางวัด	๕๕
๓	ไม่มีเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือและประสานงานให้กับทางวัด	๔๖

จากตารางที่ ๔.๓๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในชุมชนจะมีข้อจำกัดตามเงื่อนไขของการดำรงชีพในยุคปัจจุบันอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๑ รูป รองลงมาคือ ราชการส่วนใหญ่นิยมนำการให้ความร่วมมือกับทางวัดบางวัดอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และไม่มีเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือและประสานงานให้กับทางวัดอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๖ รูป

ตารางที่ ๔.๓๓ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑	ควรจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน	๖๕
๒	ควรจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัดและหน่วยงานราชการ	๕๖
๓	ควรสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านมีส่วนร่วมกับทางวัดมากขึ้น	๔๗

จากตารางที่ ๔.๓๓ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์พบว่า ควรควรจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๕ รูป รองลงมาคือ ควรจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัดและหน่วยงานราชการอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๖ รูป และควรสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านมีส่วนร่วมกับทางวัดมากขึ้นอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๗ รูป

๔.๕ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

๑. พระครูวิจิตรธรรมวิรัช (บุญเลิศ ปณณวโร) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน
เจ้าอาวาสบุษยะบรรพต
๒. พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล (สมาน สุขวฑฒโน) เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ
เจ้าอาวาสหนองตะเภา
๓. พระครูสุทธิปริยัตยานุกูล (สวัสดิ์ ธรรมปาโล) เจ้าคณะตำบลหัวหิน
เจ้าอาวาสไกลกังวล
๔. พระครูสุนทรศรีวิวงศ์ (ขรัตน์ จิตคุโณ) เจ้าอาวาสวัดหนองซอ
๕. พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต เจ้าอาวาสวัดใหญ่คล้ายคีรี
๖. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๗. นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๕.๑ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการปกครอง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน ด้านการปกครองว่า พระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสมีส่วนสำคัญ ในการดูแลพระภิกษุสามเณร ดูแลวัด คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนมากปกครองคณะสงฆ์ได้ดี แต่ยังมีส่วนที่ขาดอยู่บ้าง เช่น บางวัดขาดผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจึงต้องทำงานด้วยตนเอง ขาดผู้ช่วยในการทำงาน ประสิทธิภาพในการปกครองอยู่ในเกณฑ์ ดีพอควร เนื่องจากว่าไม่มีอธิกรณ์เกิดขึ้น เกี่ยวกับด้านการปกครอง ถ้าการปกครองมีเหตุขัดข้องประการใดจะต้องมีอธิกรณ์เกิดขึ้น^๑ การปกครองคณะสงฆ์ของอำเภอหัวหินใช้หลักการปกครองด้วยหลักธรรม ใช้

^๑สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรัช, (บุญเลิศ ปณณวโร), เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสบุษยะบรรพต, [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

สังฆวัดฤๅ ปลุกจิตใจลูกวัด และลูกคณะ ไม่ใช้อำนาจ ไม่ใช้อารมณ์เป็นที่ตั้งในการสั่งสอน หมั่นอบรมสั่งสอนกัน แนะนำสิ่งที่ถูกให้แก้กัน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน ให้เมตตา การปกครองจะดีขึ้น^๒ ส่วนใหญ่ในเรื่องการทำงานไม่ค่อยติดขัดเป็นที่เรียบร้อยดีตามสมควร^๓ ในการปกครองนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล การปกครองกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน มีเจ้าคณะอำเภอ เป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ในการปกครองและดูแล เจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายให้เจ้าคณะตำบลแต่ละตำบล ที่ปกครองคณะสงฆ์ ที่มีอยู่ในอำเภอหัวหิน เรื่องของงาน กิจการของคณะสงฆ์ ทางเจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายให้เจ้าคณะตำบล แจกจ่ายงานให้แก่วัดของแต่ละตำบลของสังกัดมาเป็นระยะ การดูแลของคณะสงฆ์มีการจัดประชุมเป็นกิจนิจ จัดการประชุม เดือนละหนึ่งครั้ง คือแจ้งเหตุแจ้งปัญหา แจ้งเรื่องราว เกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์ เรื่องราวที่ต้องแก้ไข เรื่องราวที่ต้องปรับปรุง ทางเจ้าคณะอำเภอจะแจ้งมา ในงานการปกครองของคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน ในส่วนการปกครองในการดูแล จะดูแลกันเหมือนพี่ปกครองน้อง ดูแลกันไปตลอด^๔ มีนโยบายของการปกครองส่วนใหญ่จะมีการจัดประชุม ในแต่ละตำบล เจ้าคณะตำบลจะเรียกประชุมถามปัญหาต่างๆ การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินใช้ลักษณะ พ่อปกครองลูก เป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจส่งหน่วยงานต่อหน่วยงาน มีการจัดทำแบบแผนงาน ในกิจการคณะสงฆ์ ให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานดีเสมอมา จึงมีการปกครองที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี^๕ เพราะเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้ดูแลทุกตำบล ในการติดต่อประสานงานได้สะดวก สบาย สามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานทุกหน่วยงาน การปกครองของคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินมีแนวโน้มในทางด้านการปกครองที่ดี^๖

สรุปการปกครองในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขึ้นอยู่กับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล การปกครองกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินมีเจ้าคณะอำเภอเป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ ในการปกครองดูแล เจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายงานให้เจ้าคณะตำบลแจกจ่ายงานให้แก่วัดของแต่ละตำบลในสังกัดมาเป็นระยะ มีนโยบายของการปกครองให้มีการจัดประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง ในการปกครองจะมีการปกครองกันในลักษณะพ่อปกครองลูก พี่ปกครองน้องเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจส่วนมากปกครองคณะสงฆ์ได้ดี แต่ยังมีส่วนที่ขาดอยู่บ้างคือ บางวัดขาดผู้ช่วยเจ้าอาวาสจึงต้องทำงานด้วยตัวเอง ขาดผู้ช่วยเหลือในการทำงาน ส่วนใหญ่แล้วในเรื่องการทำงานไม่ค่อยติดขัดเป็นที่เรียบร้อยดีตามสมควร

^๒ สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล, (สมาน สุขพจน์), เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ เจ้าอาวาสหนองตะเภา, [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^๓ สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัสดิ์ ธรรมปาโล), เจ้าคณะตำบลหัวหิน เจ้าอาวาสไกลกังวล, [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^๔ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ขรัตน์ จิตคุโณ), เจ้าอาวาสวัดหนองขอ, [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^๕ สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาติ, เจ้าอาวาสวัดใหญ่คล้ายศรี, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^๖ สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

^๗ สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๔.๕.๒ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการสาธนะศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน ด้านการสาธนะศึกษา ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการเรียนการสอน เป็นลำดับ ในอำเภอหัวหินมีชมรมครูผู้สอน พระสอนศีลธรรมที่ออกไปสอนตามโรงเรียน ในแต่ละปีจะมีการประชุมระหว่างคณะครูและพระสอนศีลธรรมในเรื่องของการเรียนและการสอนหาแนวทางในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้ ตามสถานที่ศึกษาหรือโรงเรียน พระเข้าไปสอนธรรมศึกษา แล้วให้นักเรียนมาสอบธรรมศึกษาที่วัดทำให้มีนักเรียน เรียนธรรมศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปีในอำเภอหัวหิน^{๙๙} ในอำเภอหัวหินมีนโยบายให้พระสังฆาธิการในเขตการปกครองให้ได้รับรู้และรับทราบว่าการศึกษามีความสำคัญในด้านการศึกษาให้มาก และดูแลการศึกษาของลูกวัดและลูกคณะ เช่นการจัดหาอุปกรณ์ การศึกษาให้แก่ พระภิกษุสามเณร ภายในวัดนั้น ให้กำลังใจกดดันให้เรียนนักธรรมทุกวัด มีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณร และอนุเคราะห์ส่งพระไปสอนธรรมศึกษาแก่เด็กนักเรียนแก่โรงเรียนที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอหัวหิน^{๑๐๐} แต่สำหรับนักเรียนสำหรับภิกษุสามเณรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังมีน้อยและมีอยู่ไม่กี่แห่ง ตามหน้าที่พระบวชมาใหม่ก็ต้องเรียนและศึกษา มีการเรียนการสอนภายในของแต่ละวัดเพื่อไปสอบนักธรรม^{๑๐๑} การอบรมนักธรรมของแต่ละวัดก็จะมีวิธีการแตกต่างกันไป เช่น วัดใหญ่ศาลาครีมีต้นสังกัดมาจากวัดเขาอิตสุโคโต การจัดอบรมนักธรรมทางวัดใหญ่ศาลาครีได้นำพระลูกวัดไปอบรมร่วมกับวัดเขาอิตสุโคโต ซึ่งเป็นวัดต้นสังกัดของตนเอง คือ มีการทำงานแบบบูรณาการ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างวัดต้นสังกัดกับวัดในสาขา^{๑๐๒} มีการอนุเคราะห์สนับสนุนทุนการศึกษาของแต่ละวัด เพื่อเป็นทุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและได้มีการอนุเคราะห์พระได้ไปสอนธรรมศึกษาแก่เด็กนักเรียน^{๑๐๓} และปูชนียบุคคลหรือโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถทำงานตอบสนองนโยบายของภาครัฐได้ดี^{๑๐๔}

สรุปว่าในอำเภอหัวหินมีชมรมครูผู้สอน พระสอนศีลธรรมที่ออกไปสอนตามโรงเรียน ในแต่ละปีจะมีการประชุมระหว่างคณะครูและพระสอนศีลธรรมในเรื่องของการเรียนและการสอน หาแนวทางในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ แต่สำหรับนักเรียนสำหรับภิกษุสามเณรในเขตอำเภอหัวหิน ยังมีน้อยและมีอยู่ไม่กี่แห่ง การอบรมนักธรรมของแต่ละวัดก็มีการจัดการบริหารแตกต่างกันไป บางวัดทำงานแบบบูรณาการ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างวัดอนุเคราะห์ช่วยเหลือสนับสนุนกัน และมีปูชนียบุคคลและโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถทำงานตอบสนองนโยบายของภาครัฐได้ดี

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรัช, (บุญเลิศ ปณณวโร), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล, (สมาน สุขวาทโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิปริยัตยานุกุล, (สวัสดิ์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ขรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๔.๕.๓ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เสนอแนวนโยบายท่านใด เป็นเจ้าอาวาสใหม่ ต้องมีการปฏิบัติอย่างไรมีกฎเกณฑ์เช่นไร ตามทางคณะสงฆ์ได้กำหนดเกณฑ์ออกมา ทุกวัดในเขตอำเภอหัวหิน มีการสนับสนุนแจกทุน เป็นส่วนใหญ่ต้องทำรายงานส่งทางเจ้าคณะอำเภอหัวหิน^{๑๕} มีการสนับสนุนอนุเคราะห์ จัดตั้งทุนแจกทุน แก่นักเรียนและพระภิกษุสามเณร ซึ่งทุกวัดต้องทำเป็นกิจนิวัตร^{๑๖} ให้ทุนอนุเคราะห์แก่นักเรียนที่เรียนดีและยากจนในอำเภอหัวหิน^{๑๗} เพื่อให้เด็กได้มีทุนได้เรียน ในแต่ละวัดต้องมีภาระหน้าที่รับผิดชอบทำกันไปตามกรณีของแต่ละวัด หากไม่มีทุนการศึกษาสงเคราะห์ มีแนวโน้มที่เป็นไปไม่ได้ เพราะทางเจ้าคณะตำบลเจ้าคณะอำเภอ ต้องสั่งและมีระเบียบการ ว่าต้องสนับสนุนเงินสงเคราะห์ให้กับเด็ก หรือให้พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ภายในวัด ที่มีความตั้งใจ ที่จะเรียนบาลีเรียนนักธรรม หรือจะเรียนต่อปริญญาตรี หรือปริญญาโท^{๑๘} ให้การสนับสนุนอนุเคราะห์ ในการแจกทุนให้เพิ่มทุนสนับสนุนผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน^{๑๙} ในเขตการปกครองอำเภอหัวหิน มีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับนักเรียนในเขตพื้นที่^{๒๐} ให้ทุนสนับสนุนสงเคราะห์แก่นักเรียนและภิกษุสามเณรในการอนุเคราะห์และให้ความเมตตาอนุเคราะห์แก่หน่วยงานราชการถือว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน^{๒๑}

สรุปมีการเสนอแนวนโยบายท่านใดเป็นเจ้าอาวาสใหม่ ต้องมีการปฏิบัติคือ ตามทางคณะสงฆ์ได้กำหนดเกณฑ์ออกมาทุกวัดในเขตอำเภอหัวหิน ให้มีการสนับสนุนการแจกทุนแก่นักเรียน แล้วทำรายงานส่งทางเจ้าคณะอำเภอ เพื่อให้เด็กได้มีทุนได้เรียน ในแต่ละวัดต้องมีภาระหน้าที่รับผิดชอบทำกันไปตามกรณีของแต่ละวัด

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรัช, (บุญเลิศ ปณฺญาวุโธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล, (สมาน สุขขตมโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิปริยัตยานุกุล, (สวัสดิ์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๔.๕.๔ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการเผยแผ่

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังขาดบุคลากรในการการเผยแผ่ บุคลากรยังมีน้อย ส่วนที่มีความสามารถในการเผยแผ่ ในด้านข้อธรรมะ ยังไม่เยอะ แต่ว่าหากเผยแผ่ในด้านปฏิบัติตัวในด้านของศีลลาจารวัติ ยังมีให้เราได้เห็นอยู่จำนวนมาก ในด้านการเผยแผ่ด้านธรรมะ หรือในด้านการเทศนาสั่งสอน หรือบรรยายปิตตะคาถายังขาดบุคลากร ที่ทำหน้าที่ แต่ด้านพระเกจิ ด้านพระวิปัสสนา ก้อยังพอมีพระวิปัสสนาจารย์^{๒๒} การเผยแผ่หมั่นฝึกบุคลากรในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่เพื่อการเทศ การพัฒนาธรรมในการสอนธรรมะ ในด้านทำวัตรเช้า วัดเย็น เป็นต้น ลงโบสถ์ ทำสังฆกรรม เพื่อที่บุคลากรจะได้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพที่ดี เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสืบไป^{๒๓} สำหรับบุคลากรในด้านการเผยแผ่ในอำเภอหัวหินยังมีน้อยเราจึงจำเป็นต้องสร้างพระนักเผยแผ่ให้มากขึ้นในส่วนของอำเภอหัวหิน^{๒๔} การเผยแผ่ในอำเภอหัวหิน การเผยแผ่ในวัดแต่ละวัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้เผยแผ่ มีเรื่องของธรรมะ ในเรื่องการเทศสอนพระสอนโยม เพื่อให้โยมเข้าวัดมาปฏิบัติธรรม ทุกวัดมีเผยแผ่ทุกวัดอยู่แล้ว ส่วนในการเผยแผ่ ในส่วนของเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จะมีสถานีวิฑูของวัด หลวงพ่อเจ้าคณะอำเภอจัดเผยแผ่ในด้านของคลื่นสถานีวิทยุ ได้จัดคลื่นสถานีวิฑูเพื่อเผยแผ่ธรรมะ ในตอนเช้าทุกๆ วัน^{๒๕} การเผยแผ่ทุกวันพระมีญาติโยมมาร่วมทำบุญทางวัดใหญ่คล้ายศิริ มีการเทศสอนโยมที่มาทำบุญ สอนให้ญาติโยมเห็นความเป็นจริงมองเห็นถึงสังขารของพระพุทธองค์ ด้วยคุณวุฒิ วิทยุคุณิ คนที่มาปฏิบัติจิตอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้ญาติโยม^{๒๖} การเผยแผ่ของอำเภอหัวหินนั้นมีการเผยแผ่ที่ดีออกไป เช่นทางคณะสงฆ์ได้ส่งพระไปสอนศีลธรรม จริยธรรมทางโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น^{๒๗} ในอำเภอหัวหินมีการเผยแผ่ที่ดี มีประสิทธิภาพที่ดีสามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการได้เป็นอย่างดี

สรุปด้านการเผยแผ่ ยังขาดบุคลากรในการเผยแผ่ บุคลากรในด้านการเผยแผ่ ในด้านการเทศนาสั่งสอน หรือบรรยายปิตตะคาถา ยังมีน้อยแต่ในส่วนที่มีความสามารถในการเผยแผ่ในด้านวิปัสสนายังพอมีอยู่บ้าง ยังมีพระวิปัสสนาจารย์ที่คอยอบรมสั่งสอน ยังมีอยู่ในเขตพื้นที่ การเผยแผ่ควรหมั่นฝึกบุคลากรภายในวัด ให้รู้จักเผยแผ่ด้านการเทศนา การพัฒนาธรรมในการสอนธรรมะ ในด้านการทำวัตรเช้า วัดเย็น เป็นต้น ลงโบสถ์ ทำสังฆกรรม เพื่อที่บุคลากรจะได้มีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสืบไป

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภาส, (บุญเลิศ ปณณาวุโธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล, (สมาน สุขขุพัฒน์), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัสดิ์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

๔.๕.๕ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการสาธารณูปการ

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านสาธารณูปการ ทางเจ้าคณะอำเภอจะลงพื้นที่ให้คำแนะนำ ในด้านก่อสร้าง เช่นศาลาวัดไม่ควรสร้างใหญ่เกินความจำเป็น เพราะหากสร้างเกินความจำเป็นงบประมาณจะสร้างต่อก็ไม่มี ต้องค้างไว้อย่างนั้น ในส่วนของอำเภอหัวหิน ไม่มีการก่อสร้างแบบเกินความจำเป็น เลยไม่มีปัญหาในด้านสาธารณูปการ ที่ผ่านมามีแต่ละวัดจะช่วยเหลือกัน เช่นวัดเขาอิติสุโขโตพอจะมีงบประมาณช่วยวัดอื่น ก็จะส่งปัจจัยไปช่วยตามกำลังความสามารถของวัด วัดห้วยมงคลช่วยให้การสนับสนุนช่วยเหลือวัดในเขตการปกครองของอำเภอหัวหิน วัดที่พอมักจะช่วยเหลือวัดที่ด้อยกว่า ในการพัฒนาวัดนั้น ๆ ช่วยกันสนับสนุน^{๒๘} มีการแนะนำผู้ใดบังคับบัญชาหรือเจ้าอาวาส เรื่องการจัดทำแผนผังวัดการก่อสร้างให้เป็นสัดส่วนเป็นต้น^{๒๙} การก่อสร้างแต่ละวัด สร้างและบูรณะวัดได้มีศุนย์ปฏิบัติธรรมในส่วนของอำเภอหัวหิน วัดหัวหินและวัดเขาอิติสุโขโตมีศุนย์ปฏิบัติธรรมเป็นของตัวเอง ที่เกิดจากการสร้างสถานวัตถุ^{๓๐} ในเขตธรณีสงฆ์ เขตขอบขันธสีมามีการก่อสร้างที่แตกต่างกันไป ในสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ ในวัดหนึ่งใครมีความสามารถก่อสร้าง ก่อสร้างกันไปตามแบบของวัดในแต่ละวัดนั้นๆ วัดไหนมีศรัทธาบารมีมาก ก่อสร้างมาก อย่างเช่น วัดหนองซอที่หลวงพ่อกว้างอยู่ ได้สร้างพระอุโบสถต้องดูแลและสร้างกันไปปฏิสังขรณ์กันไป อย่างวัดที่เด่นที่สุดในอำเภอหัวหิน ก่อจะเป็นวัดห้วยมงคล ในสิ่งก่อสร้างเพราะวัดห้วยมงคลมีสิ่งก่อสร้างเยอะมีหลวงปู่ทวด หลวงพ่อโสธรซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทางวัดได้จัดทำขึ้นมาให้ประชาชนชาวพุทธได้เข้าไปกราบไหว้สักการะ^{๓๑} การก่อสร้างทางวัดใหญ่คล้ายศรีได้สร้างศาลากลางน้ำเพื่อให้รองรับญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม พระภิกษุสงฆ์สามเณรและแม่ชี ให้มาปฏิบัติธรรม การสร้างทำแผนที่ เพื่อให้ญาติโยมเดินทางมาสะดวกขึ้นในการมาปฏิบัติธรรมจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แนะนำให้โยมมาทำบุญกับทางวัด^{๓๒} การสาธารณูปการทางคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินในด้านของการก่อสร้างไม่มีปัญหาติดขัดประการใด^{๓๓} การสร้างวัดปฏิสังขรณ์ภายในอำเภอหัวหินเป็นไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ^{๓๔}

สรุปทางเจ้าคณะอำเภอจะลงพื้นที่ให้คำแนะนำในด้านก่อสร้าง เช่นศาลาวัดไม่ควรสร้างใหญ่เกินความจำเป็น เพราะหากสร้างเกินความจำเป็น งบประมาณสร้างต่อก็ไม่มี ต้องค้างไว้อย่างนั้น วัดบางวัดในเขตอำเภอหัวหิน มีศรัทธาบารมีมากก่อให้เกิดการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือวัดที่ขาดแคลนทุน

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรัช, (บุญเลิศ ปณณาวุโธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล, (สมาน สุขขตโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัสต์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ขรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

ทรัพย์ในการสร้าง ก่อให้กับการสนับสนุนไปตามเห็นสมควร และบางวัดก่อสร้างได้ดี มีศูนย์ปฏิบัติธรรมเป็นของตัวเองเป็นการส่งเสริมในด้านการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี

๔.๕.๖ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนมากจะสงเคราะห์ โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีดารวจ มีเหตุไฟไหม้ที่ไหนคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินมีการสนับสนุนทุนช่วยเหลือสงเคราะห์กันไป เกิดน้ำท่วมอุทกภัยที่ไหนทางคณะสงฆ์ก็ให้ความช่วยเหลือ ทำพิธีศุภการพระบรมรูปของในหลวง ในพระบรมโกฐ์พระในเขตการปกครองของอำเภอหัวหินก็ให้การร่วมมือไปร่วมพิธีสงเคราะห์ให้การสนับสนุน ตำรวจออกหน่วยมาขอความอนุเคราะห์ก็ช่วยเหลือกันไป ในเขตความรับผิดชอบของอำเภอหัวหินให้ความสำคัญในปริมาณที่พอดี^{๓๕} ช่วยสงเคราะห์ญาติโยมเช่น มาติดต่อเรื่องงานศพ ขอใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานศพ ทางวัดก็ได้อนุเคราะห์ให้ญาติโยมใช้สถานที่ภายในวัดได้^{๓๖} การช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณในการสร้างวัด สร้างโรงพยาบาล สร้างสถานีดารวจ สร้างศาลาเอนกประสงค์ ภายในโรงเรียน^{๓๗} มีระเบียบการอยู่แล้วว่าจะสงเคราะห์ด้านใด สงเคราะห์อย่างไร ก่อสร้างหรือว่ามีปัจจัยส่วนหนึ่ง ปัจจัยส่วนตัวที่เราจะไปร่วมสร้างอย่างสงเคราะห์โรงเรียน สงเคราะห์โรงพยาบาล หรือหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเดือดร้อนทางเจ้าคณะอำเภอจะแจ้งมา ว่าเราจะต้องจัดกองทุนขึ้นมาเพื่อไปช่วยสงเคราะห์สถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ โรงเรียน โรงพยาบาลทางอำเภอหัวหิน ก่อได้ทำกันเป็นเนื่องนิ^{๓๘} ช่วยเหลือโรงเรียนหนองเหียง โรงเรียนหัวหิน เพราะยังขาดทุนทรัพย์ในการบูรณะอาคารเรียนต่างๆร่วมทุนช่วยเหลือในการบูรณะปฏิสังขรณ์ แก่หน่วยงานที่มาขอความช่วยเหลือ^{๓๙} กิจกรรมทางคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหินมีการช่วยเหลือสนับสนุนเงินแก่หน่วยงานราชการต่างๆเป็นอย่างดี^{๔๐}ให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือสถานที่ราชการที่ขาดแคลนในการสร้าง การซ่อมแซม ทางคณะสงฆ์อำเภอหัวหินให้การอนุเคราะห์อย่างดีเสมอมา^{๔๑}

สรุปส่วนมากจะสงเคราะห์ โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีดารวจ มีเหตุไฟไหม้ที่ไหนคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน ก่อให้การช่วยเหลือสนับสนุนอนุเคราะห์กันไป การช่วยเหลือการสนับสนุนงบประมาณในการสร้างวัดโรงพยาบาล สถานีดารวจ สร้างศาลาเอนกประสงค์ภายในโรงเรียน มีการช่วยเหลือในด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นเนื่องนิอยู่แล้ว

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรัช, (บุญเลิศ ปญญาวุธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล, (สมาน สุขขตโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัสดิ์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ผลการวิจัยพบว่า

๔.๖.๑ ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง

จากการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอหัวหินได้มีการออกกฎระเบียบในการดูแลพระภิกษุภายในวัดเช่น การควบคุมดูแลพระภิกษุในการปกครองให้สงบเรียบร้อยและระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้งโดยมีค่ามาก ($\bar{X} = 3.95$) และเมื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่าผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณโดยกล่าวว่าประสิทธิภาพในการปกครองอยู่ในเกณฑ์ ดีพอควร เนื่องจากว่าไม่มีอธิกรณ์เกิดขึ้น เกี่ยวกับด้านการปกครอง ถ้าการปกครองมีเหตุขัดข้องประการใดจะต้องมีอธิกรณ์เกิดขึ้น^{๔๒} การปกครองคณะสงฆ์ของอำเภอหัวหินใช้หลักการปกครองด้วยหลักธรรม ใช้สังคหวัตถุ ๔ ปลุกจิตใจลูกวัด และลูกคณะ ไม่ใช้อำนาจ ไม่ใช้อารมณ์เป็นที่ตั้งในการสั่งสอน หมั่นอบรมสั่งสอนกัน แนะนำสิ่งที่ถูกให้แก้กัน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน ให้เมตตา การปกครองจะดีขึ้น^{๔๓} ส่วนใหญ่ในเรื่องการทำงานไม่ค่อยติดขัดเป็นที่เรียบร้อยดีตามสมควร^{๔๔} ในการปกครองนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล การปกครองกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน มีเจ้าคณะอำเภอ เป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ในการปกครองและดูแล เจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายให้เจ้าคณะตำบลแต่ละตำบล ที่ปกครองคณะสงฆ์ ที่มีอยู่ในอำเภอหัวหิน เรื่องของงาน กิจการของคณะสงฆ์ ทางเจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายให้เจ้าคณะตำบล แจกจ่ายงานให้แก่วัดของแต่ละตำบลของสังกัดมาเป็นระยะ การดูแลของคณะสงฆ์มีการจัดประชุมเป็นกิจนิจ จัดการประชุม เดือนละหนึ่งครั้ง คือแจ้งเหตุแจ้งปัญหา แจ้งเรื่องราว เกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์ เรื่องราวที่ต้องแก้ไข เรื่องราวที่ต้องปรับปรุง ทางเจ้าคณะอำเภอจะแจ้งมา ในงานการปกครองของคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน ในส่วนการปกครองในการดูแล จะดูแลกันเหมือนพี่ปกครองน้อง ดูแลกันไปตลอด^{๔๕}

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิทย์, (บุญเลิศ ปณณาวุธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล, (สมาน สุขวาทโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัสดิ์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๔.๖.๒ ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษา คณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ได้มีการสนับสนุนควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอน นักรธรรมและบาลีแก่พระภิกษุอย่างทั่วถึงและจัดหาทุกการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักรธรรมและบาลีได้โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๓๕$) และเมื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณโดยกล่าวว่าในแต่ละปีจะมีการประชุมระหว่างคณะครูและพระสอนศีลธรรมในเรื่องของการเรียนและการสอนหาแนวทางในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้ ตามสถานที่ศึกษาหรือโรงเรียน พระเข้าไปสอนธรรมศึกษา แล้วให้นักเรียนมาสอบธรรมศึกษาที่วัดทำให้มีนักเรียน เรียนธรรมศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปีในอำเภอหัวหิน^{๔๖} ในอำเภอหัวหินมีนโยบายให้พระสังฆาธิการในเขตการปกครองให้รับรู้และรับทราบว่าการศึกษเจ้าอาวาสควรใส่ใจในด้านการศึกษาให้มาก และดูแลการศึกษาของลูกวัดและลูกคณะ เช่นการจัดหาอุปกรณ์ การศึกษาให้แก่ พระภิกษุสามเณร ภายในวัดนั้น ให้กำลังใจกวัดชั้นให้เรียนนักรธรรมทุกวัด^{๔๗} มีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณร และอนุเคราะห์ส่งพระไปสอนธรรมะศึกษาแก่เด็กนักเรียนแก่โรงเรียนที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอหัวหิน^{๔๘} แต่สำนักเรียนสำหรับภิกษุสามเณรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังมีน้อยและมีอยู่ไม่กี่แห่ง ตามหน้าที่พระบวชมาใหม่ก็ต้องเรียนและศึกษา มีการเรียนการสอนภายในของแต่ละวัดเพื่อไปสอบนักรธรรม^{๔๙}

๔.๖.๓ ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัย เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัดมอบทุนการศึกษาและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาไฝหาความรู้ ขยัน อดทนโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๖$) และเมื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณโดยกล่าวว่าทุกวัดในเขตอำเภอหัวหิน มีการสนับสนุนแจกทุน เป็นส่วนใหญ่ต้องทำรายงานส่งทางเจ้าคณะอำเภอหัวหิน^{๕๐} มีการสนับสนุนอนุเคราะห์ จัดตั้งทุนแจกทุนแก่นักเรียนและพระภิกษุสามเณร ซึ่งทุกวัดต้องทำเป็นกิจนิจิ^{๕๑} ให้ทุนอนุเคราะห์แก่นักเรียนที่เรียนดีและยากจนในอำเภอหัวหิน^{๕๒} เพื่อให้เด็กได้มีทุนได้เรียน ในแต่ละวัดต้องมีภาระหน้าที่รับผิดชอบทำ

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิทย์, (บุญเลิศ ปณฺญาวุโธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล, (สมาน สุขขตฺตโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิปริยัตยานุกุล, (สวัสด์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ขรัตน จิตฺตฺโน), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิทย์, (มหาบุญเลิศ ปณฺญาวุโธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล, (สมาน สุขขตฺตโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิปริยัตยานุกุล, (สวัสด์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

กันไปตามกรณีของแต่ละวัด หากไม่มีทุนการศึกษาสงเคราะห์ มีแนวโน้มที่เป็นไปไม่ได้ เพราะทางเจ้าคณะตำบลเจ้าคณะอำเภอ ต้องสั่งและมีระเบียบการ ว่าต้องสนับสนุนเงินสงเคราะห์ให้กับเด็ก หรือให้พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ภายในวัด ที่มีความตั้งใจ ที่จะเรียนบาลีเรียนนันทกรรม หรือจะเรียนต่อปริญญาตรี หรือปริญญาโท^{๕๓} ให้การสนับสนุนอนุเคราะห์ ในการแจกทุนให้เพิ่มทุนสนับสนุนผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน^{๕๔} ในเขตการปกครองอำเภอหัวหิน มีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับนักเรียนในเขตพื้นที่^{๕๕} ให้ทุนสนับสนุนสงเคราะห์แก่นักเรียนและภิกษุสามเณรในการอนุเคราะห์และให้ความเมตตาอนุเคราะห์แก่หน่วยงานราชการถือว่าการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน^{๕๖}

๔.๖.๔ ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่

จากการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่ คณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ได้มีการสนับสนุนให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๑$) และเมื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณโดยกล่าวว่าการเผยแผ่ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังขาดบุคลากรในการการเผยแผ่ บุคลากรยังมีน้อย ส่วนที่มีความสามารถในการเผยแผ่ ในด้านข้อธรรมะ ยังไม่เยอะ แต่ว่าหากเผยแผ่ในด้านปฏิบัติตัวในด้านของศีลลาจารวัตร ยังมีให้เราได้เห็นอยู่จำนวนมาก ในด้านการเผยแผ่ด้านธรรมะ หรือในด้านการเทศนาสั่งสอน หรือบรรยาย ปัตตะคาถายังขาดบุคลากร ที่ทำหน้าที่ แต่ด้านพระเกจิ ด้านพระวิปัสสนา กอด้วยพรมะวิปัสสนาจารย์^{๕๗} การเผยแผ่ หมั่นฝึกบุคลากรในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่เพื่อการเทศ การพัฒนาธรรมในการสอนธรรมะ ในด้านทำวัตรเช้า วัตรเย็น เป็นต้น ลงโบสถ์ ทำสังฆกรรม เพื่อที่บุคลากรจะได้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพที่ดีเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสืบไป^{๕๘} สำหรับบุคลากรในด้านการเผยแผ่ในอำเภอหัวหินยังมีน้อยเราจึงจำเป็นต้องสร้างพระนักเผยแผ่ให้มากขึ้นในส่วนของอำเภอหัวหิน^{๕๙} การเผยแผ่ในอำเภอหัวหิน การเผยแผ่ในวัดแต่ละวัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้เผยแผ่ มีเรื่องของธรรมะ ในเรื่องการเทศสอนพระสอนโยม เพื่อให้โยมเข้าวัดมาปฏิบัติธรรม ทุกวัดมีเผยแผ่ทุกวัดอยู่แล้ว ส่วนในการเผยแผ่ในส่วนของเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จะมีสถานีวิทยุของวัด หลวงพ่อเจ้าคณะอำเภอจัดเผยแผ่ในด้านของคลื่นสถานีวิทยุ ได้จัดคลื่นสถานีวิทยุเพื่อเผยแผ่ธรรมะ ในตอนเช้าทุกๆ วัน

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๕} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, อ้างอิง.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์ (มหาบุญเลิศ ปณณาวุโธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล, (สมาน สุขขุพัฒโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัสด์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๐} การเผยแผ่ทุกวันพระมีญาติโยม มาร่วมทำบุญทางวัดใหญ่คล้ายศรี มีการเทศสอนโยมที่มาทำบุญ สอนให้ญาติโยมเห็นความเป็นจริง มองเห็นถึงสังขารของพระพุทธรูป ด้วยคุณวุฒิ วัยวุฒิ คนที่มา ปฏิบัติจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้ญาติโยม ^{๖๑}

๔.๖.๕ ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ

จากการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้าน การสาธารณูปการ คณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆ และแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๖) และเมื่อทำการ สัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณโดยกล่าวว่าที่ผ่านมา แต่ละวัดจะช่วยกัน เช่นวัดเขาอิติสุโคโตพอจะมั่งบประมาณช่วยวัดอื่น ก็จะไปส่งไปช่วยตามกำลัง ความสามารถของวัด วัดห้วยมงคลช่วยให้การสนับสนุนช่วยเหลือวัดในเขตการปกครองของอำเภอหัว หิน วัดที่พอมีก็น่าจะช่วยเหลือวัดที่ด้อยกว่า ในการพัฒนาวัดนั้น ช่วยกันสนับสนุน ^{๖๒}มีการแนะนำ ผู้ได้บังคับบัญชาหรือเจ้าอาวาส เรื่องการจัดทำแผนผังวัดการก่อสร้างให้เป็นสัดส่วนเป็นต้น ^{๖๓}การ ก่อสร้างแต่ละวัด สร้างและบูรณะวัดได้ดีมีศูนย์ปฏิบัติธรรมในส่วนของอำเภอหัวหิน วัดหัวหินและวัด เขาอิติสุโคโตมีศูนย์ปฏิบัติธรรมเป็นของตัวเอง ที่เกิดจากการสร้างสถานวัด ^{๖๔}ในเขตธรรมสังฆ เขต ขอบขันธสีมามีการก่อสร้างที่แตกต่างกันไป ในสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ ในวัดหนึ่งใครมีความสามารถ ก่อสร้าง ก่อสร้างกันไปตามแบบของวัดในแต่ละวัดนั้นๆ วัดไหนมีศรัทธาบารมีมาก ก่อสร้างมาก อย่างเช่น วัดหนองซอที่หลวงพ่อปกครองอยู่ ได้สร้างพระอุโบสถต้องดูแลและสร้างกันไปปฏิสังขรณ์ กันไป อย่างวัดที่เด่นที่สุดในอำเภอหัวหิน ก็จะเป็นวัดห้วยมงคล ในสิ่งก่อสร้างเพราะวัดห้วยมงคลมี สิ่งก่อสร้างเยอะมีหลวงพ่อทวด หลวงพ่อโสธรซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทางวัดได้จัดทำขึ้นมาให้ประชาชนชาวพุทธ ได้เข้าไปกราบไหว้สักการะ ^{๖๕}การก่อสร้างทางวัดใหญ่คล้ายศรีได้สร้างศาลากลางน้ำเพื่อให้รองรับญาติ โยมที่มาปฏิบัติธรรม พระภิกษุสงฆ์สามเณรและแม่ชี ให้มาปฏิบัติธรรม การสร้างทำแผนที่ เพื่อให้ ญาติโยมเดินทางมาสะดวกขึ้นในการมาปฏิบัติธรรมจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แนะนำให้โยมมา ทำบุญกับทางวัด ^{๖๖}การสาธารณูปการทางคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินในด้านของการก่อสร้างไม่มีปัญหา ติดขัดประการใด ^{๖๗}การสร้างวัดปฏิสังขรณ์ภายในอำเภอหัวหินเป็นไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ ^{๖๘}

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิรีวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรัช, (บุญเลิศ ปญญาวุโธ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล, (สมาน สุขวฑฒโน), [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัสต์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิรีวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๖๗} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๔.๖.๖ ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ได้มีการจัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมาสะดวกโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๔๒$) และเมื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณโดยกล่าวว่าการช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณในการสร้างวัด สร้างโรงพยาบาล สร้างสถานี่ตำรวจ สร้างศาลาเอนกประสงค์ ภายในโรงเรียน^{๖๙} มีระเบียบการอยู่แล้วว่า จะสงเคราะห์ด้านใด สงเคราะห์อย่างไร ก่อสร้างหรือว่ามีปัจจัยส่วนหนึ่ง ปัจจัยส่วนตัวที่เราจะไปร่วมสร้างอย่างสงเคราะห์โรงเรียน สงเคราะห์โรงพยาบาล หรือหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเดือดร้อนทางเจ้าคณะอำเภอจะแจ้งมา ว่าเราจะต้องจัดกองทุนขึ้นมาเพื่อไปช่วยสงเคราะห์สถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ โรงเรียน โรงพยาบาลทางอำเภอหัวหิน ก้อได้ทำกันเป็นเนืองนิจ^{๗๐} ช่วยเหลือโรงเรียนหนองเหียง โรงเรียนหัวหิน เพราะยังขาดทุนทรัพย์ในการบูรณะอาคารเรียนต่างๆร่วมทุนช่วยเหลือในการบูรณะปฏิสังขรณ์ แก่หน่วยงานที่มาขอความช่วยเหลือ^{๗๑} กิจกรรมทางคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหินมีการช่วยเหลือสนับสนุนเงินแก่หน่วยงานราชการต่างๆเป็นอย่างดี^{๗๒} ให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือสถานที่ราชการที่ขาดแคลนในการสร้าง การซ่อมแซม ทางคณะสงฆ์อำเภอหัวหินให้การอนุเคราะห์อย่างดีเสมอมา^{๗๓}

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล, (สวัด์ ธรรมปาโล), [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศิริวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ), [๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต, [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^{๗๒} สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๔.๗ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of knowledge)

การศึกษาวิจัย ประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยแสดงแผนภาพ ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑.ด้านการปกครอง ประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนมาก ปกครองคณะสงฆ์ได้ดี แต่ยังมีส่วนที่ขาดอยู่บ้าง เช่น บางวัดขาดผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจึงต้องทำงานด้วยตนเอง ขาดผู้ช่วยในการทำงาน ประสิทธิภาพในการปกครองอยู่ในเกณฑ์ ดีพอควร เนื่องจากว่าไม่มีอิทธิพลเกิดขึ้น เกี่ยวกับด้านการปกครอง ถ้าการปกครองมีเหตุขัดข้องประการใดจะต้องมีอิทธิพลเกิดขึ้นการปกครองคณะสงฆ์ของอำเภอหัวหินใช้หลักการปกครองด้วยหลักธรรม ใช้สังคหวัตถุ ๔ ปลุกจิตใจลูกวัด และลูกคณะ ไม่ใช่อำนาจ ไม่ใช่อาฆวนเป็นที่ยึดในการสั่งสอน หมั่นอบรมสั่งสอนกัน แนะนำสิ่งที่ถูกให้แกกัน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน ให้เมตตา การปกครองจะดีขึ้นส่วนใหญ่ในเรื่องการทำงานไม่ค่อยติดขัดเป็นที่เรียบร้อยดีตามสมควร ในการปกครองนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล การปกครองกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน มีเจ้าคณะอำเภอ เป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ในการปกครองและดูแล เจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายให้เจ้าคณะตำบลแต่ละตำบล ที่ปกครองคณะสงฆ์ ที่มีอยู่ในอำเภอหัวหิน เรื่องของงาน กิจการของคณะสงฆ์ ทางเจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายให้เจ้าคณะตำบล แจกจ่ายงาน ให้แก่วัดของแต่ละตำบลของสังกัดมาเป็นระยะ การดูแลของคณะสงฆ์มีการจัดประชุมเป็นกิจนิจ จัดการประชุม เดือนละหนึ่งครั้ง คือแจ้งเหตุ แจ้งปัญหา แจ้งเรื่องราว เกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์ เรื่องราวที่ต้องแก้ไข เรื่องราวที่ต้องปรับปรุง ทางเจ้าคณะอำเภอจะแจ้งมา ในงานการปกครองของคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน ในส่วนการปกครองในการดูแล จะดูแลกันเหมือนพี่ปกครองน้อง ดูแลกันไปตลอด

๒.ด้านการศาสนศึกษา ประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในอำเภอหัวหินมีนโยบายให้พระสังฆาธิการในเขตการปกครองให้รับรู้และรับทราบ ว่า การศึกษาเจ้าอาวาสควรใส่ใจในด้านการศึกษาให้มาก และดูแลการศึกษาของลูกวัดและลูกคณะ เช่นการจัดหาอุปกรณ์ การศึกษาให้แก่ พระภิกษุสามเณร ภายในวัดนั้น ให้กำลังใจกวัดชั้นให้เรียนนักเรียนทุกวัดมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณร และอนุเคราะห์ส่งพระไปสอนธรรมะศึกษาแก่เด็กนักเรียนแก่โรงเรียนที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอหัวหิน แต่สำนักเรียนสำหรับภิกษุสามเณรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังมีน้อยและมีอยู่ไม่กี่แห่ง ตามหน้าที่พระบวชมาใหม่ก็ต้องเรียนและศึกษา มีการเรียนการสอนภายในของแต่ละวัด เพื่อไปสอนนักเรียนการอบรมนักเรียนของแต่ละวัดก็มามีวิธีการแตกต่างกันไป เช่น วัดใหญ่คล้ายศรีมีต้นสังกัดมาจากวัดเขาอติสุกโต การจัดอบรมนักเรียนทางวัดใหญ่คล้ายศรีได้นำพระลูกวัดไปอบรมร่วมกับวัดเขาอติสุกโต ซึ่งเป็นวัดต้นสังกัดของตนเอง คือ มีการทำงานแบบบูรณาการ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างวัดต้นสังกัดกับวัดในสาขา มีการอนุเคราะห์สนับสนุนทุนการศึกษาของแต่ละวัด เพื่อเป็นทุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและได้มีการอนุเคราะห์พระได้ไปสอนธรรมศึกษาแก่เด็กนักเรียน และมีปูชนียบุคคลหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถทำงานตอบสนองนโยบายของภาครัฐได้ดี

๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามทางคณะสงฆ์ได้กำหนดเกณฑ์ออกมา ทุกวัดในเขตอำเภอหัวหิน มีการสนับสนุนแจกทุน เป็นส่วนใหญ่ต้องทำรายงานส่งทางเจ้าคณะอำเภอหัวหิน มีการสนับสนุนอนุเคราะห์ จัดตั้งทุนแจกทุน แก่นักเรียนและพระภิกษุสามเณร ซึ่งทุกวัดต้องทำเป็นกิจนิจิให้ทุนอนุเคราะห์แก่นักเรียนที่เรียนดีและยากจนในอำเภอหัวหิน เพื่อให้เด็กได้มีทุนได้เรียน ในแต่ละวัดต้องมีการะหน้าที่รับผิดชอบทำกันไปตามกรณีของแต่ละวัด หากไม่มีทุนการศึกษาสงเคราะห์ มีแนวโน้มที่เป็นไปไม่ได้ เพราะทางเจ้าคณะตำบลเจ้าคณะอำเภอ ต้องสั่งและมีระเบียบการ ว่าต้องสนับสนุนเงินสงเคราะห์ให้กับเด็ก หรือให้พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ภายในวัด ที่มีความตั้งใจ ที่จะเรียนบาลี เรียนนักธรรม หรือจะเรียนต่อปริญญาตรี หรือปริญญาโท ให้การสนับสนุนอนุเคราะห์ ในการแจกทุน ให้เพิ่มทุนสนับสนุนผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน ในเขตการปกครองอำเภอหัวหิน มีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับนักเรียนในเขตพื้นที่ ให้ทุนสนับสนุนสงเคราะห์แก่นักเรียนและภิกษุสามเณรในการอนุเคราะห์และให้ความเมตตาอนุเคราะห์แก่หน่วยงานราชการถือว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๔.ด้านการเผยแผ่ ประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในอำเภอหัวหิน ยังขาดบุคลากรในการการเผยแผ่ บุคลากรยังมีน้อย ส่วนที่มีความสามารถในการเผยแผ่ ในด้านข้อธรรมะ ยังไม่เคยอะ แต่หากหากเผยแผ่ในด้านปฏิบัติตัวในด้านของศีลลาจารวัติ ยังมีให้เราได้เห็นอยู่จำนวนมาก ในด้านการเผยแผ่ด้านธรรมะ หรือในด้านการเทศนาสั่งสอน หรือบรรยายปิตตะคาถายังขาดบุคลากร ที่ทำหน้าที่ แต่ด้านพระเกจิ ด้านพระวิปัสสนา กอปรยังมีพระวิปัสสนาจารย์ การเผยแผ่ หมั่นฝึกบุคลากรในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่เพื่อการเทศ การพัฒนาธรรมในการสอนธรรมะ ในด้านทำวัตรเช้า วัตรเย็น เป็นต้น ลงโบสถ์ ทำสังฆกรรม เพื่อที่บุคลากรจะได้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพที่ดีเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสืบไป สำหรับบุคลากรในด้านการเผยแผ่ในอำเภอหัวหินยังมีน้อยเราจึงจำเป็นต้องสร้างพระนักเผยแผ่ให้มากขึ้นในส่วนของอำเภอหัวหิน การเผยแผ่ในอำเภอหัวหิน การเผยแผ่ในวัดแต่ละวัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้เผยแผ่ มีเรื่องของธรรมะ ในเรื่องการเทศสอนพระสอนโยม เพื่อให้โยมเข้าวัดมาปฏิบัติธรรม ทุกวัดมีเผยแผ่ทุกวัดอยู่แล้ว ส่วนในการเผยแผ่ ในส่วนของเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จะมีสถานีวิฑูของวัด หลวงพ่อเจ้าคณะอำเภอจัดเผยแผ่ในด้านของคลื่นสถานีวิทยุ ได้จัดคลื่นสถานีวิทยุเพื่อเผยแผ่ธรรมะ ในตอนเช้าทุกๆ วัน

๕.ด้านการสาธารณูปการ ประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทางเจ้าคณะอำเภอจะลงพื้นที่ให้คำแนะนำ ในด้านก่อสร้าง เช่นศาลาวัดไม่ควรสร้างใหญ่เกินความจำเป็น เพราะหากสร้างเกินความจำเป็นงบประมาณจะสร้างต่อก็ไม่มี ต้องค้างไว้อย่างนั้น ในส่วนของอำเภอหัวหิน ไม่มีการก่อสร้างแบบเกินความจำเป็นเลยไม่มีปัญหาในด้านสาธารณูปการ ที่ผ่านมาแต่ละวัดจะช่วยกัน เช่นวัดเขาอติสุกโตพอจะมีงบประมาณช่วยวัดอื่น ก็อาจจะส่งปัจจัยไปช่วยตามกำลังความสามารถของวัด วัดห้วยมงคลช่วยให้การสนับสนุนช่วยเหลือวัดในเขตการปกครองของอำเภอหัวหิน วัดที่พอมีก็จะช่วยวัดที่ด้อยกว่า ในการ

พัฒนาวัดนั้น ช่วยกันสนับสนุนมีการแนะนำผู้ได้บังคับบัญชาหรือเจ้าอาวาส เรื่องการจัดทำแผนผังวัด การก่อสร้างให้เป็นสัดส่วนเป็นต้น การก่อสร้างแต่ละวัด สร้างและบูรณะวัดได้ดีมีศูนยปฏิบัติธรรมใน ส่วนของอำเภอหัวหิน วัดหัวหินและวัดเขาอติสุกโตมีศูนยปฏิบัติธรรมเป็นของตัวเอง ที่เกิดจากการ สร้างสถานวัตถุ ในเขตธรณีสงฆ์ เขตขอบชั้นธสีมามีการก่อสร้างที่แตกต่างกันไป ในสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ ในวัดหนึ่งใครมีความสามารถก่อสร้าง ก่อสร้างกันไปตามแบบของวัดในแต่ละวัดนั้นๆ วัดไหนมีศรัทธา บารมีมาก ก่อสร้างมาก

๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในเขตความรับผิดชอบของอำเภอหัวหินให้ ความสำคัญในปริมาณที่พอดี ช่วยสงเคราะห์ญาติโยมเช่น มาติดต่อเรื่องงานศพ ขอใช้สถานที่ภายใน วัดจัดงานศพ ทางวัดก็ได้อนุเคราะห์ให้ญาติโยมใช้สถานที่ภายในวัดได้ การช่วยเหลือสนับสนุน งบประมาณในการสร้างวัด สร้างโรงพยาบาล สร้างสถานีดารวจ สร้างศาลาเอนกประสงค์ ภายใน โรงเรียน มีระเบียบการอยู่แล้วว่าจะสงเคราะห์ด้านใด สงเคราะห์อย่างไร ก่อสร้างหรือว่ามีปัจจัยส่วน หนึ่ง ปัจจัยส่วนตัวที่เราจะไปร่วมสร้างอย่างสงเคราะห์โรงเรียน สงเคราะห์โรงพยาบาล หรือ หน่วยงานต่างๆ ที่มีความเดือดร้อนทางเจ้าคณะอำเภอจะแจ้งมา ว่าเราจะต้องจัดกองทุนขึ้นมาเพื่อไป ช่วยสงเคราะห์สถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ โรงเรียน โรงพยาบาล ช่วยเหลือโรงเรียน หนองเหียง โรงเรียนหัวหิน เพราะยังขาดทุนทรัพย์ในการบูรณะอาคารเรียนต่างๆร่วมทุนช่วยเหลือใน การบูรณะปฏิสังขรณ์ แก่หน่วยงานที่มาขอความช่วยเหลือ กิจกรรมทางคณะสงฆ์ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอหัวหินมีการช่วยเหลือสนับสนุนเงินแก่หน่วยงานราชการต่างๆเป็นอย่างดี ให้การ อนุเคราะห์ช่วยเหลือสถานที่ราชการที่ขาดแคลนในการสร้าง การซ่อมแซม ทางคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ให้การอนุเคราะห์อย่างดีเสมอมา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามภารกิจของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๕๑ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๔๓ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามตามสาระสำคัญของแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแจกแจงความถี่โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๒๕๑ รูป พบว่า พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ ๒๐ – ๓๐ ปี มีจำนวน ๘๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑ มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีจำนวน ๑๓๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๐ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญา

ตรีมีจำนวน ๑๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๗ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมมีจำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ และไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีจำนวน ๒๐๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๗

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๔ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๐ รองลงมาคือ ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๖ และที่มีความคิดเห็นต่ำสุดคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑.ด้านการปกครอง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๗) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครองทุกประเด็น อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ การควบคุมดูแลพระภิกษุในปกครองให้สงบเรียบร้อยและระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕

๒.ด้านการศึกษา ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๔) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาทุกประเด็น อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุอย่างทั่วถึงและจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรมและสอบบาลีได้ มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๕

๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๗๘) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ทุกประเด็น อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัย เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัดมอบทุนการศึกษาและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาไฝหาความรู้ ขยันอดทน มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๖

๔.ด้านการเผยแพร่ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๐) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแพร่ทุกประเด็น อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๑

๕.ด้านการสาธารณูปการ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๔) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษาทุกประเด็น อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆและแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๖

๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ทุกประเด็น อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมาสะดวก มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๒

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุต่างกัน ตอบแบบสอบถามแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาต่างกัน ตอบแบบสอบถามแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน ตอบแบบสอบถามไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระภิกษุสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน ตอบแบบสอบถามไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระภิกษุสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน ตอบแบบสอบถามไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสรุปดังนี้ ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.ด้านการปกครอง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพระสงฆ์บางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๕ รูป รองลงมาคือ ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และไม่มีการสรุปผลการทำงานให้เป็นรูปธรรมอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๐ รูป

๒.ด้านการศาสนศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับได้การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดในการสนับสนุนอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๐ รูป รองลงมาคือ คณะสงฆ์ขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๖ รูป และขาดรางวัลจูงใจแก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่สอบได้อยู่ในอันดับสุดท้าย ๔๐ รูป

๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับมีงบประมาณสนับสนุนทางด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่เพียงพออยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๗ รูป รองลงมาคือ พระสงฆ์พระสงฆ์ให้ความร่วมมือรับผิดชอบในงานศึกษาสงเคราะห์น้อยอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๐ รูป และมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพออยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๕ รูป

๔.ด้านการเผยแผ่ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับมีการบรรยายธรรมหรือแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญทางศาสนาไม่สม่ำเสมออยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๗ รูป รองลงมาคือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่มีจำนวนน้อยอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๘ รูป และพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่มีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีน้อยอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๗ รูป

๕.ด้านการสาธารณูปการ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะมีการสนับสนุนไม่เพียงพออยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๕๗ รูป รองลงมาคือ มีงบประมาณในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่น้อย อยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ภายในวัดน้อยอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๗ รูป

๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนจะมีข้อจำกัดตามเงื่อนไขของการดำรงชีพในยุคปัจจุบันอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๑ รูป รองลงมาคือ ราชการส่วนใหญ่ขาดการให้ความร่วมมือกับทางวัดบางวัดอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และไม่มีเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือและประสานงานให้กับทางวัดอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๖ รูป

๕.๑.๕ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.ด้านการปกครอง พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง พบว่า ในแต่ละวัดควรกวาดขันให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๗๐ รูป รองลงมาคือ จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๖๕ รูป และควรมีการสรุปผลในการทำงานให้เป็นรูปธรรมทุกครั้งอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๕ รูป

๒.ด้านการศึกษา พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษา พบว่า ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งทางโลกและทางธรรมอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๗๐ รูป รองลงมาคือ ควรมีการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยมากขึ้นอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๕ รูป และควรมีการจัดตั้งทุนสนับสนุนให้แก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่สอบได้อยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๕ รูป และนักเรียนที่สอบได้อยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๕ รูป

๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ - สามเณรและบุตรหลานของชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๗๒ รูป รองลงมาคือ คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับงานศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้นอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๗ รูป และควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรในคณะสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๓๕ รูป

๔.ด้านการเผยแพร่ พบว่าข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแพร่ พบว่า จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมออยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๘ รูป รองลงมาคือ ควรมีโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่อยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๖๔ รูป และควรมีโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่ให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีมากขึ้นอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๕๑ รูป

๕.ด้านการสาธารณูปการ พบว่าข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ พบว่า ควรมีการดูแลปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่ภายในวัดให้มากขึ้นอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๓ รูป รองลงมาคือ ควรมีการจัดหาทุนปฏิสังขรณ์เสนาสนะอย่างเป็นระบบอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๐ รูป และควรมีการจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ภายในวัดอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๗ รูป

๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่าข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ควรจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนอยู่ในอันดับที่ ๑ มีจำนวน ๖๕ รูป รองลงมาคือ ควรจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัดและหน่วยงานราชการอยู่ในอันดับที่ ๒ มีจำนวน ๕๖ รูป และควรสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านมีส่วนร่วมกับทางวัดมากขึ้นอยู่ในอันดับสุดท้าย มีจำนวน ๔๗ รูป

๕.๑.๕ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการปกครอง ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการว่า การบริหารคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน ขึ้นอยู่กับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล การปกครองกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินมีเจ้าคณะอำเภอเป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ ในการปกครองดูแล เจ้าคณะอำเภอจะมอบหมายงานให้เจ้าคณะตำบลแจกจ่ายงานให้แก่วัดของแต่ละตำบลในสังกัดมาเป็นระยะ มีนโยบายของการปกครองให้มีการจัดประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง ในการปกครองจะมีการปกครองกันในลักษณะพ่อปกครองลูก พี่ปกครองน้องเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจส่วนมากปกครองคณะสงฆ์ได้ดี แต่ยังมีส่วนที่ขาดอยู่บ้างคือ บางวัดขาดผู้ช่วยเจ้าอาวาสจึงต้องทำงานด้วยตัวเอง ขาดผู้ช่วยเหลือในการทำงาน ส่วนใหญ่แล้วในเรื่องการทำงานไม่ค่อยติดขัดเป็นที่เรียบร้อยดีตามสมควร

๒. แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการว่าในอำเภอหัวหินมีฆรรณครูผู้สอน พระสอนศีลธรรมที่ออกไปสอนตาม

โรงเรียน ในแต่ละปีจะมีการประชุมระหว่างคณะครูและพระสอนศีลธรรมในเรื่องของการเรียนและการสอน หาแนวทางในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ แต่สำนักเรียนสำหรับภิกษุสามเณรในเขตอำเภอหัวหิน ยังมีน้อยและมีอยู่ไม่กี่แห่ง การอบรมนักธรรมของแต่ละวัดก็มีการจัดการบริหารแตกต่างกันไป บางวัดทำงานแบบบูรณาการ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างวัด อนุเคราะห์ช่วยเหลือสนับสนุนกัน และมีปูชนียบุคคลและโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถทำงานตอบสนองนโยบายของภาครัฐได้ดี

๓. แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการว่ามีการเสนอโยกย้ายท่านใดเป็นเจ้าอาวาสใหม่ ต้องมีการปฏิบัติคือ ตามทางคณะสงฆ์ได้กำหนดเกณฑ์ออกมาทุกวัดในเขตอำเภอหัวหิน ให้มีการสนับสนุนการแจกทุนแก่นักเรียน แล้วทำรายงานส่งทางเจ้าคณะอำเภอ เพื่อให้เด็กได้มีทุนได้เรียน ในแต่ละวัดต้องมีภาระหน้าที่รับผิดชอบทำกันไปตามกรณีของแต่ละวัด

๔. แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการเผยแผ่ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการว่าด้านการเผยแผ่ ยังขาดบุคลากรในการเผยแผ่ บุคลากรในด้านการเผยแผ่ ในด้านการเทศนาสั่งสอน หรือบรรยายปฐกฐา ยังมีน้อยแต่ในสวนที่มีความสามารถในการเผยแผ่ในด้านวิปัสสนายังพอมืออยู่บ้าง ยังมีพระวิปัสสนาจารย์ที่คอยอบรมสั่งสอน ยังมีอยู่ในเขตพื้นที่ การเผยแผ่ควรหมั่นฝึกบุคลากรภายในวัด ให้รู้จักเผยแผ่ด้านการเทศนา การพัฒนาธรรมในการสอนธรรมะ ในด้านการทำวัตรเช้า วัตรเย็น เป็นต้น ลงโบสถ์ ทำสังฆกรรม เพื่อที่บุคลากรจะได้มีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสืบไป

๕. แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการสาธารณูปการ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการว่าสรุปทางเจ้าคณะอำเภอจะลงพื้นที่ให้คำแนะนำในด้านก่อสร้าง เช่นศาลาวัดไม่ควรสร้างใหญ่เกินความจำเป็น เพราะหากสร้างเกินความจำเป็น งบประมาณสร้างต่อก่อไม่มี ต้องคำนึงไว้อย่างนั้น วัดบางวัดในเขตอำเภอหัวหิน มีศรัทธาบริวารมากก็ให้การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือวัดที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการสร้าง ก่อให้งบการสนับสนุนไปตามเห็นสมควร และบางวัดก่อสร้างได้ดี มีศูนย์ปฏิบัติธรรมเป็นของตัวเองเป็นการส่งเสริมในด้านการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี

๖. แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการว่าส่วนมากจะสงเคราะห์ โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีดารวจ มีเหตุไฟไหม้ที่ไหนคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน ก่อให้การช่วยเหลือสนับสนุนอนุเคราะห์กันไป การช่วยเหลือการสนับสนุนงบประมาณในการสร้างวัดโรงพยาบาล สถานีดารวจ สร้างศาลาอเนกประสงค์ภายในโรงเรียน มีการช่วยเหลือในด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นเนืองนิจอยู่แล้ว

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามภารกิจบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา เพราะ การช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณในการสร้างวัด สร้างโรงพยาบาล สร้างสถานีดารวจ สร้างศาลาเอนกประสงค์ ภายในโรงเรียนมีระเบียบการอยู่แล้วว่าจะสงเคราะห์ด้านใด สงเคราะห์อย่างไร ก่อสร้างหรือว่ามีปัจจัยส่วนหนึ่งปัจจัยส่วนตัวที่เราจะไปร่วมสร้างอย่างสงเคราะห์โรงเรียน สงเคราะห์โรงพยาบาล หรือหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเดือดร้อนทางเจ้าคณะอำเภอจะแจ้งมา

๕.๒.๒ ด้านการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ การควบคุมดูแลพระภิกษุในการปกครองให้สงบเรียบร้อย และระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง เพราะ ประสิทธิภาพในการปกครองอยู่ในเกณฑ์ดีพอควร เนื่องจากว่าไม่มีอธิกรณ์เกิดขึ้น เกี่ยวกับด้านการปกครองถ้าการปกครองมีเหตุขัดข้องประการใดจะต้องมีอธิกรณ์เกิดขึ้น

๕.๒.๓ ด้านการสาธารณูปการ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆและแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ เพราะ ด้านการสาธารณูปการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทางเจ้าคณะอำเภอจะลงพื้นที่ให้คำแนะนำ ในด้านก่อสร้าง เช่นศาลาวัดไม่ควรสร้างใหญ่เกินความจำเป็น เพราะหากสร้างเกินความจำเป็นงบประมาณจะสร้างต่อก็ไม่มี ต้องค้างไว้อย่างนั้น ในส่วนของอำเภอหัวหิน ไม่มีการก่อสร้างแบบเกินความจำเป็น เลยไม่มีปัญหาในด้านสาธารณูปการที่ผ่านมาแต่ละวัดจะช่วยกัน

๕.๒.๔ ด้านการศาสนศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนันทกรรมและบาลีแก่พระภิกษุอย่างทั่วถึง และจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนันทกรรมและสอบบาลีได้ เพราะ การศึกษาเจ้าอาวาสควรใส่ใจในด้านการศึกษาให้มาก และดูแลการศึกษาของลูกวัดและลูกคณะ เช่นการจัดหาอุปกรณ์ การศึกษาให้แก่ พระภิกษุสามเณร ภายในวัดนั้น ให้กำลังใจกดดันให้เรียนนันทกรรมทุกวัด

๕.๒.๕ ด้านการเผยแผ่ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพราะ การเผยแผ่ในอำเภอหัวหิน ในวัดแต่ละวัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้เผยแผ่ มีเรื่องของธรรมะ ในเรื่องการเทศสอนพระสอนโยม เพื่อให้โยมเข้าวัดมาปฏิบัติธรรมทุกวัดมีเผยแผ่ทุกวัดอยู่แล้วส่วนในการเผยแผ่ ในส่วนของเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จะมีสถานีวิทยุของวัด หลวงพ่อเจ้าคณะอำเภอจัดเผยแผ่ในด้านของคลื่นสถานีวิทยุ ได้จัดคลื่นสถานีวิทยุเพื่อเผยแผ่ธรรมะ ในตอนเช้าทุกๆ วัน

๕.๒.๖ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัย เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัดมอบทุนการศึกษาและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาใฝ่หาความรู้ ขยันอดทน เพราะ ต้องสนับสนุนเงินสงเคราะห์ให้กับเด็ก หรือให้พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ภายในวัด ที่มีความตั้งใจ ที่จะเรียนบาลีเรียนนักธรรม หรือจะเรียนต่อปริญญาตรี หรือปริญญาโท ให้การสนับสนุนอนุเคราะห์ ในการแจกทุนให้เพิ่มทุนสนับสนุนผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีข้อเสนอแนะที่มาจากผลการวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.สำนักงานพระพุทธศาสนา ควรจัดให้มีการอบรมหรือสัมมนาให้แก่พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาวัด

๒.คณะสงฆ์ ควรมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดและการพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการวางแผนทั้งระยะสั้นระยะยาว

๓.คณะสงฆ์ควรจัดการประชุมกันเป็นประจำเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อหาข้อผิดพลาด ปัญหา อุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็ง ในการบริหารจัดการและพัฒนาวัด เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และเป็นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาวัด

๔.สำนักงานพระพุทธศาสนา ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องโทษของยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

๕.คณะสงฆ์ ควรให้การสนับสนุนทางด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรทั้งทางโลกและทางธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑.พระสังฆาธิการ ควรนำผลของการศึกษาในครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒.พระสังฆาธิการ ควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหาลู่ โดยให้พระสงฆ์ทุกรูปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

๓.พระสังฆาธิการ ควรออกกฎระเบียบของวัดให้พระภิกษุ สามเณร ช่วยดูแลรักษาความสะอาดเสนาสนะ และบริเวณสถานที่ต่างๆ ภายในวัด เพื่อให้วัดมีความสะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อย

๔.พระสังฆาธิการ ควรจัดเจ้าหน้าที่ประจำในการให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่เข้ามาติดต่อกับทางวัด

๕.พระสังฆาธิการ ควรจัดเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งก่อสร้างต่างๆ ภายในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑.ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ การส่งเสริมเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน เช่นสมุดปากกา ตำราเรียน ให้ทุกชั้นเรียน

๒.ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการเผยแผ่ การส่งเสริมฝึกอบรมพระภิกษุให้มีความรู้ และวิธีเผยแผ่ธรรมะ จัดให้มีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมขึ้น

๓.ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษา แก่ประชาชนและนักเรียนสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และแจกทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา. ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ฉลอง มาปรีดา ผศ. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗.

ชุตีระ ระบอบ และคณะ. ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

ชูป กาญจนประกร. รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๒. หน้า ๔๐

ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑.

เด่น ชะเนติย์. การบริหารงานบุคคล. ชลบุรี : ภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

ทองหล่อ เดชไทย. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข. นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ทิพาดี เมฆสุวรรณ. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

ธนจรัส พูนสิทธิ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.

ธีรวุฒิ ประทุนรัตน์. การศึกษาไทย. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๒๖.

- นภดล เสงเจริญ. เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าราชการ, ๒๕๔๖.
- บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.
- บุญทัน ดอกไธสง. การจัดองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- บุญศรี พานะจิตต์. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิก จำกัด, ๒๕๔๕. หน้า
- _____.โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิก จำกัด, ๒๕๔๕.
- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. สุขภาพในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงอุตรโรจน์. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.
- ฝ่ายอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- ฝ่ายอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.
- พนัส หันนาคินทร์. หลักการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- พระเทพปริยัติสุธี วรวิทย์ คงคปญโญ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- _____. การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- _____. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- _____. เอกสารประกอบคำ บรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระเทพปริยัติสุธี. วรวิทย์ คงคปญโญ. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระเทพโสภณ ประยูร ธมมจิตโต. ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมฺมจิตฺโต. พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปริยัติเวที สุเทพ ผุสฺสธมฺโม. สารภาค ๑๕. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

พระธรรมปริยัติโสภณ วรวิทย์ คงคปญฺโญ. การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต. การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓.

พระธรรมวรนายก โอภาส นิรุติเมธี. ธรรมปริทัศน์ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพิพิธธรรมสุนทร สุนทร ญาณสุนทรโร. คม ชัด ลึก เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๗.

พระมหาธรรมวโรดม อริยธมฺโม. การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักสูตรที่มีในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์สุรวุฒิน, ๒๕๔๓.

พระราชญาณวิสิฐ เสริมชัย ชยมงฺคโล. การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๗. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๔.

พระศรีศาสนวงศ์ วีรชัย วีรปญฺโญ. อธิบายกฎหมายเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : หจก. ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๑.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พรวานการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ไพบุลย์ ช่างเรียน. วัฒนธรรมการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒. หน้า ๑๗.

มานพ พลไพรินทร์. คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : หจก. ชูติมาการพิมพ์. มปป. หน้า _____.

คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๔๕.

_____. การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘.

สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สมใจ ลักษณะ. การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑. หน้า ๖-๗.

_____. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖.

_____. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒. หน้า ๒๑๐.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบุลย์ สำราญภูติ, ๒๕๑๔. หน้า ๓.

_____. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

_____. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

สมาน รังสียกฤษฎ์. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีองค์กรประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยา มนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๒.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. ปัญญาปฏิรูปการศึกษาแนวทางการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พิมพ์ดี, ๒๕๔๕.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุม พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ๒๕๔๒.

_____. คู่มือคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน พ.ศ. ๒๕๔๘. หัวหิน : สำนักงานเลขานุการ เจ้าคณะอำเภอ หัวหิน, ๒๕๔๘.

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการและพระ วินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สิรภพ เหล่าลาภะ. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุพิน เกชาคุปต์. การจัดการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

เสนาะ ตีเยาว์ ศ. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

_____. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

อุทัย ธรรมเตโช. คู่มือการสอนเลื่อนระดับข้าราชการ. กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์, ๒๕๒๘.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ข้าเรือง พุฒพรหม. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

ปกรณ ดันสกุล. การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖.

พระเกษมศักดิ์ วรสโก (อาสนะทอง). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔

พระครูใบฎีกาจิตวัตร ฐวชโย (ทนนาน). “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูใบฎีกาสุนทร กิตติทินโน (แสงเพชร). “ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยุทธมณฑลจังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท (พรสุทธิชัยพงศ์). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (क्षा ปณณารโ). การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี). “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต) : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุเมโ). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปณณาวชิโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูวิชัยธรรมานุกุล (วันชัย ฉนทธโม). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดสระสี่เหลี่ยม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูสังฆรักษ์กฤษณ์ภูณ สุเมโ (ศรีอ้นยู). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลูกกา จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปณโณ. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธรรมปาโล). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูอุทัยกิจพิพัฒน์ (วิรัตน์ สุกอินทร์). การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดอุทัยธานี ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระธีระพล ชัยยะบุญภาพ “บทบาทของผู้นำทางศาสนากับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๗.

พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาอานนท์ อานนโท. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานियธรรม ๗”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี. “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอด่านช้าง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระอนุชา ธมมวโร (วงศ์ประพันธ์). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

วิชาญ โพธิ์วิจิตร. ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ เกี่ยวกับบทบาทของศึกษาธิการอำเภอในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุพรรณบุรี. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** ครุศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

อรอนงค์ วุวงศ์ และคณะ. ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดแพร่. รายงานวิจัย. วิทยาเขตแพร่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ภูเกิ้ลแผนที่ประเทศไทย, แผนที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://maps.google.co.th> [๒๓ ส.ค.๒๕๕๙]

(๔) สัมภาษณ์ :

พระครูวิจิตรธรรมวิรัช, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสพุทธนิมิต, ๒๖ พ.ย. ๒๕๕๙.
 พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล, เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ เจ้าอาวาสหนองตะเภา, ๒๓ พ.ย. ๒๕๕๙.
 พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล, เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ เจ้าอาวาสหนองตะเภา, ๒๓ พ.ย. ๒๕๕๙.
 พระครูสุนทรศิริวงศ์, เจ้าอาวาสวัดหนองซอ, ๒๖ พ.ย. ๒๕๕๙.
 พระอธิการณิศร, เจ้าอาวาสวัดใหญ่คล้ายศิริ, ๒๕ พ.ย. ๒๕๕๙.
 ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๓๐ ก.ค. ๒๕๕๙.
 นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๘ พ.ย. ๒๕๕๙

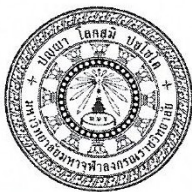
(๕) ภาษาอังกฤษ :

6th, ed. (Texas : Busines Publications , 1988) , p. 37.
 Daniel Goleman, Working with Emotional Intelligence, Bantam (New York, 1998), p. 253.
 Gibson, James L. ; Ivanceyicn, John M. , & Donely, James H., (1988), Oraganization, 6th ed, (Texas : Busines Publications , 1988) , p. 37.
 Gibson, James L. ; Ivanceyicn, John M. , & Donely, James H., (1988). Oraganization.
 Harrington Emerson, The Twelve Principles of Efficiency, (New York : The Engineering Magazine, 1931), p.30.
 Herbert A. Simon, Administrative Behavior, (New York : The Macmillan Company, 1947), p. 3.
 Hertzberg, Motivation Moral and Money, (New York : Psychology Co., ๑๙๖๘), p. ๒๔.
 Jonh G Hutchinson, Organization: Theory and Classical Concepts, (New York : McGrawHill, 1967), p. 94
 Kartz and Kahn, The Social Psychology of Organization, (New York : John Wiley & Sons, ๑๙๘๓), p.๑๒๑.
 Robbins, Stephen P. and Coulter, M. Management, (7th ed. New Jersey : prentice Hall International, Lnc, 2002), p. 6.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี โทร.,โทรสาร ๐ ๓๔๓๒ ๖๙๑๔

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ว ๒๑

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระมหาประกาศิต สิริเมโธ

ด้วย พระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

๒๕๕๙๐๗๑๗/๒๕๕๙ ๖๖๑๕๖๕๖๕๖๕

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข, ดร.

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

๒.๕๕
(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)
๒๖ ก.ค.๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี โทร., โทรสาร ๐ ๓๔๓๒ ๖๕๑๔

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว ๒๑

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น

ด้วย พระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺเณ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺธ, ดร.

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี โทร.,โทรสาร ๐ ๓๔๓๒ ๖๙๑๔

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ว ๒๑

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ

ด้วย พระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโช, ดร.

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี โทร., โทรสาร ๐ ๓๔๓๒ ๖๔๑๔

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว ๒๑

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ว่าที่ รต. หญิง ดร.สุทธยาณ์ โอบอ้อม

ด้วย พระมนตรี ณาญา จันทรมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ดร.รศ.ดร. / ดร.รศ.ดร. / ดร.รศ.ดร.

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโพธิ์, ดร.

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๔๔

ว่าที่ ร้อยตรีหญิง ดร.

(สุทธยาณ์ โอบอ้อม)

๕ กรกฎาคม ๕๕๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี โทร., โทรสาร ๐ ๓๔๓๒ ๖๙๑๔

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว ๒๑

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ดร.พัชรพลย์ ศุภกะ

ด้วย พระมนตรี ณาญา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุทโธ, ดร.

โทร ๐๘๔ ๕๕๕๙ ๑๔๙๔

ตรวจแล้ว
Sw almr

ภาคผนวก ข.

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ(IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับ
เรื่อง : การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	$\Sigma R/N$	IOC	แปลผล
	คนที่๑	คนที่๒	คนที่๓	คนที่๔	คนที่๕				
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๕	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้
๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๙	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้
๑๐	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้
๑๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๑๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๑๓	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้
๑๔	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้
๑๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๑๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๑๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๑๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๑๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้

๑๗/๑๐/๖๒

[Signature]

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	$\Sigma R/N$	IOC	แปลผล
	คนที่๑	คนที่๒	คนที่๓	คนที่๔	คนที่๕				
๒๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๕	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้
๒๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๕/๕	๑	ใช้ได้
๒๙	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้
๓๐	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๔/๕	๐.๘	ใช้ได้

พระมนตรี จันทถัมโม
 นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๐๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เรียน พระครูวิสุทธิธรรมานุรักษ์ เจ้าคณะตำบลสามร้อยยอด

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในเขตตำบลของท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท, ดร.

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

ภาคผนวก ง.
ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.943	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	112.63	208.792	.709	.940
A2	112.63	204.723	.765	.939
A3	112.53	206.189	.828	.939
A4	112.43	211.564	.509	.942
A5	112.60	206.524	.676	.940
B1	112.57	207.840	.766	.939
B2	112.90	206.369	.681	.940
B3	112.67	207.747	.784	.939
B4	112.47	208.257	.660	.940
B5	112.70	212.355	.502	.942
C1	112.97	206.861	.676	.940
C2	113.20	211.200	.562	.941
C3	113.27	211.030	.485	.942
C4	112.53	208.602	.763	.939
C5	112.37	213.757	.492	.942
D1	113.43	220.116	.150	.945
D2	113.03	213.344	.423	.943
D3	112.63	209.826	.708	.940
D4	112.87	208.464	.718	.940
D5	112.50	212.810	.444	.942
E1	112.67	212.230	.524	.942
E2	112.90	211.472	.602	.941
E3	112.87	208.051	.693	.940
E4	112.83	206.833	.721	.939
E5	112.90	206.783	.737	.939
F1	112.53	207.361	.827	.939
F2	113.30	214.907	.335	.944
F3	112.73	206.547	.705	.940
F4	113.33	217.954	.172	.947
F5	113.30	217.183	.223	.945

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ
ସ୍ୱାକ୍ଷର

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๒๙

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๕ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวิจิตรธรรมวิภัง เจ้าคณะอำเภอด้าวหิน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอด้าวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุในเขตปกครองของพระ
คุณท่าน จึงขออนุญาตเคราะห้จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุญาตจากพระคุณท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุญาต

ขอเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาราชการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข, ดร.

โทร ๐๘๔ ๕๕๕ ๑๕๕๕

คณาจารย์ในโครงการ
พระครูวิจิตรธรรมวิภัง
๑๐๓๓๗๕๕๕๕

ภาคผนวก ฉ.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันเป็นประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคอขวดและการพัฒนาระบบการบริหารต่อไป ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยโดยภาพรวมผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้ศึกษาขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

พระมนตรี จนุทมโม

นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

☐ ๒๐ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๒. พรรษา

☐ ต่ำกว่า ๕ พรรษา

☐ ๕ - ๑๐ พรรษา

☐ ๑๑ - ๑๕ พรรษา

☐ ๑๖ พรรษาขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษาสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ ไม่มีวุฒิทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี

☐ นักธรรมชั้นโท

☐ นักธรรมชั้นเอก

๕. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑ - ๒ เปรียญธรรม ๓

☐ เปรียญธรรมประโยค ๔ - ๖

☐ เปรียญธรรมประโยค ๗ - ๙

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ระดับประสิทธิภาพตรงกับความเป็นของท่านมากที่สุด
โดยกำหนดระดับดังนี้

๕. หมายถึง ระดับประสิทธิภาพ มากที่สุด
๔. หมายถึง ระดับประสิทธิภาพ มาก
๓. หมายถึง ระดับประสิทธิภาพ ปานกลาง
๒. หมายถึง ระดับประสิทธิภาพ น้อย
๑. หมายถึง ระดับประสิทธิภาพ น้อยที่สุด

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์		ระดับประสิทธิภาพ				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปานกลาง ๓	น้อย ๒	น้อยที่สุด ๑
๑. ด้านการปกครอง						
๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุในปกครองให้สงบเรียบร้อย และระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความ ขัดแย้ง					
๒	การจัดประชุมพระภิกษุเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตร ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๓	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและต้อง ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันสามัคคีกลมเกลียวอยู่ ร่วมกันโดยอาศัยหลักศีลสามัญญตา					
๔	การบริหารจัดการกิจการของวัดเช่นบัญชีรายรับ-รายจ่าย ให้เป็นไปด้วยสุจริต					
๕	ประกาศกฎระเบียบข้อบังคับ แก่พุทธศาสนิกชนเช่น ติด ป้ายรณรงค์ห้ามเล่นการพนัน และห้ามดื่มสุรารายในวัด					

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์		ระดับประสิทธิภาพ				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๒. ด้านการศาสนศึกษา						
๑	ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักรธรรมและบาลีแก่พระภิกษุอย่างทั่วถึงและจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักรธรรมและสอบบาลีได้					
๒	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้					
๓	เชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมประโยคต่างๆและครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ					
๔	ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัด					
๕	จัดให้มีกองทุนแก่พระภิกษุที่ไปศึกษาเพิ่มเติม เช่น ศึกษาธรรมบาลี ศึกษาในมหาวิทยาลัย ศึกษาแผนกสามัญ					
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์						
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียนห้องเรียน					
๒	การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่นสมุดปากกาตำราเรียนให้ทุกชั้นเรียน					
๓	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ทั้งชายและหญิงในวัดและโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์					
๔	ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัย เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัดมอบทุนการศึกษาและให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาใฝ่หาความรู้ ขยัน อดทน					
๕	ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย					

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์		ระดับประสิทธิภาพ				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๔. ด้านการเผยแผ่						
๑	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์					
๒	เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำและอบรมจริยธรรมตามโรงเรียนและสถานที่ราชการสม่ำเสมอ					
๓	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัด การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ					
๔	ฝึกอบรมพระภิกษุให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะจัดให้มีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมขึ้น					
๕	จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและฤดูฝนเพื่อขัดเกลาหล่อเนื้อพระศาสนาและโครงการปฏิบัติธรรมในวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์					
๕. ด้านการสาธารณูปการ						
๑	ดูแลควบคุมปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย					
๒	การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆและแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ					
๓	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัดเช่นน้ำประปาไฟฟ้าให้เรียบร้อย					
๔	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัย					
๕	จัดทำบัญชีพัสดุครุภัณฑ์ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อความเป็นระเบียบง่ายต่อการรื้อค้นและจัดการงานเป็นระบบ					

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์		ระดับประสิทธิภาพ				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์						
๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมาสะดวก					
๒	จัดตั้งเงินทุนหรือดำเนินการประปาหมู่บ้านชุมชน					
๓	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติเช่นอุทกภัย อัคคีภัยธรณีพิบัติภัย เป็นต้น					
๔	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น					
๕	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรม ประชาชนให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑. ด้านการปกครอง

ปัญหา.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๒. ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔. ด้านการเผยแผ่

ปัญหา.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๕. ด้านการสาธารณสุขการ

ปัญหา.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๖. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....

.....

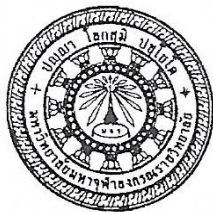
ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

---- ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม----

ภาคผนวก ข.
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๕๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูวิจิตรธรรมวิวัช เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยะบรรพต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมนตรี ฉายา จันทรมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาราชการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

พระครูวิจิตรธรรมวิวัช

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๕๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล เจ้าคณะตำบลหัวหิน เขต ๒ เจ้าอาวาสวัดวังไกลกังวล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขออนุญาต
ขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาราชการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

11/กม
อนุญาติให้สัมภาษณ์

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ
โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

พระสุชาติ ภาณุศิริ

ผู้ชมอาวาส

ตามมาขอให้องค์อุปอาวาสอาวาสได้แจ้งรักมาต่อ
ที่โรงพยาบาล สราญบุรีธานี

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๕๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูวิจิตรพัฒนานุกุล เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ เจ้าอาวาสวัดหนองตะเภา
สิ่งส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมนตรี ฉายา จันทมโม รักษาสงฆะนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขออนุมัติ
ขออนุมัติจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาราชการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๕๙๔

อนุญาติให้สัมภาษณ์
การขอรับข้อมูล
เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ
เจ้าอาวาสวัดหนองตะเภา

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๕๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระครูสุนทรศรีวิวงศ์ เจ้าอาวาสวัดหนองขอ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมนตรี ฌายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาราชการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข
โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๔๔

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๕๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการศึกษาวิจัย
กราบเรียน พระอธิการคณิศร เจ้าอาวาสวัดใหญ่คล้ายศิริ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาราชการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข
โทร ๐๘๔ ๕๕๕ ๑๕๕๔

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๕๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบทอดดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอเจริญพรใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺธ

โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

- อ.บุญเลิศ อินทปญโญ
ได้ส่งแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

๓๐ ก.ค. ๕๙

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ ๑๕๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมนตรี ฉายา จันทมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๗๓๔๐๔๘๑๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตดดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอเจริญพรในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

รักษาการผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท
โทร ๐๘๔ ๕๕๙ ๑๔๙๔

อ.ดร.ณัฐ
18 พ.ค. 59

ภาคผนวก ซ.
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง : ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์นี้ ทำขึ้นเพื่อการค้นคว้าในการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งประกอบด้วยคำถาม ๒ ส่วนดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ (๖ ข้อ)

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี ที่ได้ตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

คำถามของท่านจะเก็บไว้เป็นความลับและจะใช้สำหรับการทำวิจัยครั้งนี้เท่านั้นหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมนตรี จันทมโม
 นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 (ผู้สัมภาษณ์)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

คำนำหน้า ชื่อ นามสกุล อายุ ปี
 พรรษา ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม
 วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์/...../.....
 หมายเลขโทรศัพท์

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ (๖ ข้อ)

๑. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการปกครองเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการเผยแผ่เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการสาธารณูปการเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๖. ท่านคิดว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณท่านที่ได้ตอบแบบสัมภาษณ์นี้
พระมนตรี จันทธมโม

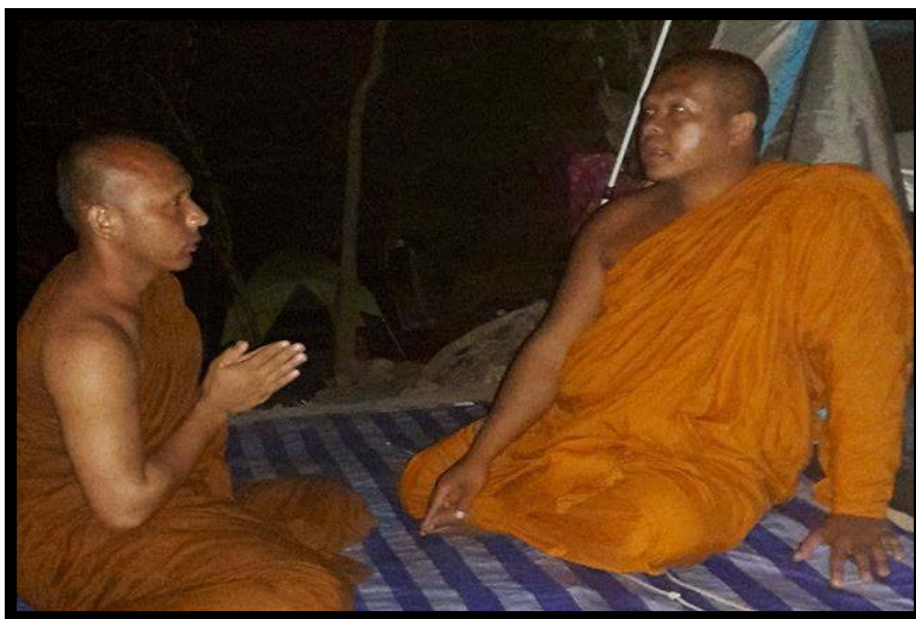
ภาคผนวก ณ.
การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก

สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์, (บุญเลิศ ปณณาวุโธ)
เจ้าคณะอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล, (สมาน สุขวฑฒโน)
เจ้าคณะตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สัมภาษณ์ พระพระครูสุนทรคีรีวงศ์, (ชรัตน์ จิตคุโณ)
เจ้าอาวาสวัดหนองซอ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สัมภาษณ์ พระอธิการคณิศร มนต์ชาโต
เจ้าอาวาสวัดใหญ่คล้ายศิริ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สัมภาษณ์ พระสุชาติ ปราสโร
 เลขาเจ้าคณะตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สัมภาษณ์ นายเสถียร เหล่าคนคำ
 ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สัมภาษณ์ นายนพพร วุฒิกุล
นายกเทศมนตรีอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมนตรี จันทรมโม (รักยิ้ม)
- เกิด : ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒
- สถานที่เกิด : อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- การศึกษา : ปริญญาตรี (วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ
 สาขางาน คอมพิวเตอร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี)
- อุปสมบท : ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗
- สังกัด : วัดเขาอติสุกโต ๓๘/๓๕ ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 ๗๗๑๑๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดเขาอติสุกโต ๓๘/๓๕ ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 ๗๗๑๑๐
- โทรศัพท์ : ๐๘๑-๑๙๓๐๔๒๗